

iuuenū est. mutatis enim pro aetate moribus, etiam iucundum mutant. Quæ verò à virtute proficiscitur, optimorum. Vnde manifestum est, primam amicitiam esse, quæ bonorum est mutuus erga se inuicem amor, mutuâque electio. Amicum enim est amatum amanti, amicūque item redamans amato. Ea igitur sola inter homines est, quippe qui soli electionem sentiunt. Cæteræ autem etiam feris inter se sunt, vbi etiam aliqua mediocri elucet utilitas. Atque ita etiam cicura homini, & alia aliis amica sunt, quemadmodum regulus auis crocodilo, Herodoto teste: & quemadmodum vates de confessibus transitionibusque loquuntur. Et mali malos, cum ob utilitatem, tum ob iucunditatem amant: neque tamen amicos fatentur, cum primæ sunt expertes: quippe quod prauus iniuriam prauè inferat, quod amicitia legibus repugnat. Alii itidem amant cicra amicitiam primam; quos tamen reliquas colere nihil vetat. Ob voluptatem enim incontinentes, se ipsos suspectos habent, nec ab iniuria mutua abstinere. Quocirca nec ob voluptatem se mutuo amantes dici debent: quando accuratè disquirentibus planè primam non esse constet. Illa enim firma est amicitia, hæc verò, pro vt hætenus diximus, non illa quidem, sed ab illa profecta. Quapropter vt illo tantum pacto amicus esse asseratur, cogere, est apparentia absurdâque dicere. Nam iuxta rationem communem quandam affirmare omnes amicitias licet. Superest igitur vt prima tantum amicitia vocetur: interdum verò etiam omnes: neque vt æquiuocè, neque ad seipsas quomodocumque habentes, neque iuxta vnam speciem, sed potius ad vnum aliquod relatas: & quia simpliciter bonum iucundumque idem & simul est, nisi quid obstat: & primus verus, & simpliciter amicus: (nam talis propter se ipsum eligibilis, idque necessariò. quemadmodum enim propter se quispiã bona appetit, sic & ipsum talè eligi oportet.) verus autem amicus etiam iucundus est simpliciter: videtur igitur quomodocumque amicus iucundus esse. Verum magis de his determinandum, vtrum quod ipsi, an quod simpliciter bonum amicum sit, & vtrum actu amare cum voluptate, vnde & amabile iucundum, an non: hæc enim ad idem reducenda sunt, & quod non ipsi bonum fuerit, non etiam ad ipsum pertinet. Atque hoc ipsum est quod queritur, sic esse bona quæ simpliciter bona sunt. Eligibile enim est simpliciter bonum: ipsi verò, quod ipsi bonum:

Tom. III.

A. *Ἡ δὲ καὶ τῆς ἡλικίας, μεταβάλλει τὸ ἡδύ. ἡ δὲ καὶ τῆς ἀρετῆς, τῶν βελτίων. φανερόν δὲ ἐκ τούτων, ὅτι ἡ πρώτη φιλία, ἡ τῶν ἀγαθῶν ἐστὶ ἀπὸ φιλίας ἐκ ἀντιπροσώπων πρὸς ἀλλήλους φίλον. μὴ γὰρ τὸ φιλοῦμενον πρὸς φιλοῦντι. φίλος δὲ πρὸς φιλοῦμενον καὶ ἀντιφιλῶν. αὐτὴ μὲν οὖν ἐστὶ ἀντιφιλία μόνον ὑπάρχει φιλία. μόνον γὰρ ἀντιπρὸς πρὸς ἀλλήλους. αἱ δὲ ἄλλαι καὶ ἐν τοῖς θηρίοις. ἐκ χρησίων ἐστὶ μικρὸν ἢ φαίνεται ἐν τοῖς ἄνθρωποις, καὶ πρὸς ἀντιφιλίαν τοῖς ἡμέτεροις ἐκ πρὸς ἄλλα, οἷον τὸν ἑταίρον φησὶν * Ἡρόδοτος πρὸς κροχιδεῖλα, καὶ ὡς οἱ μὲν τῆς περὶ σκευῆς καὶ ἀρετῆς λέγουσι. καὶ οἱ φάσκει δὲ εἶναι φίλοι ἀλλήλους ἐκ ἀπὸς χρησίων, καὶ ἀπὸς τῆς ἡδύ. ἡ δὲ ὅτι ἡ πρώτη ἔχει ὑπάρχει αὐτοῖς, ὅ φασὶ φίλος εἶναι ἀδικήσας γὰρ ὅγε φαῦλος τὸν φαῦλον οἱ δὲ ἀδικούμενοι ἐφιλοῦσι σφᾶς αὐτοῖς. οἱ γὰρ φιλοῦσι μὲν, ἀλλ' οὐ τὴν πρώτην φιλίαν. ἐπεὶ τῆς γὰρ ἑτέρας ὁδοῖς κωλύει. δὲ ἡδονῶν γὰρ ὑπονοοῦσιν ἀλλήλους βλαπτόμενοι, ὡς αὐτοῖς ἀκροῦταις ἢ δοκῶσι δὲ οἱ δὲ ἡδονῶν φιλοῦντες ἀλλήλους φίλοι εἶναι, ὅταν κατ' ἀκρίβειαν ζητῶσιν, ὅτι ἔχει πρώτη. ἐκείνη μὲν γὰρ βέλτερος. ἡ δὲ ἐστὶ μὲν, ὡς ἔφασκεν εἶρηται, φιλία. ὅτι ἐκείνη γὰρ, ἀλλ' ἀπὸς ἐκείνης. τὸ μὲν οὖν ἐκείνως μόνον λέγειν τὸν φίλον, βιάζεσθαι τὰ φαινόμενα ἐστὶ, καὶ παρεδόξα λέγειν ἀναλγησίου. κατὰ ἕνα γὰρ λόγον πάσας διωκτῶν. λείπεσθαι τῶν ὅτι ἐστὶ μὲν ὡς μόνον πρώτη φιλία. ἐστὶ δὲ ὡς πᾶσαι, οὔτε ὡς ὁμῶνται, καὶ ὡς ἔτυχεν ἔχουσαι πρὸς ἑαυτῆς, οὔτε κατὰ εἶδος, ἀλλὰ μάλλον πρὸς ἕνα. ἐπεὶ δὲ ἀπλῶς ἀγαθὸν καὶ ἀπλῶς ἡδύ τὸ αὐτὸ, καὶ ἀμα αὐτῆς ἐμποδίζει. ὁ δὲ ἀληθινὸς φίλος, καὶ ἀπλῶς ὁ πρῶτος ἐστίν. ἐστὶ δὲ τοιοῦτος ὁ δὲ αὐτὸν αὐτὸς ἀρετός. ἀνάγκη δὲ εἶναι τοιοῦτον. ὡς γὰρ βούλεται ἡ δὲ αὐτὸν εἶναι ἀγαθὰ, ἀνάγκη καὶ αὐτὸν ἀρετῆς εἶναι. ὁ δὲ ἀληθινὸς φίλος, καὶ ἡδύ ἐστὶν ἀπλῶς. ἀπὸς ἀρετῆς καὶ ὁ ὁπωσοῦν φίλος ἡδύς. ἐπὶ γὰρ ἀρετῆς πρὸς τούτου μάλλον * ἔχει ὅτι τῶν. πρότερον γὰρ τὸ αὐτὸ ἀγαθὸν, ἢ τὸ ἀπλῶς ἀγαθὸν φίλον. καὶ πρότερον τὸ κατὰ ἀρετῆς φίλον μὲν ἡδύ ἡδονῆς ὡς ἔφασκεν καὶ τὸ φιλητὸν ἡδύ, ἢ οὐ. ἀμφω γὰρ εἰς τὸ αὐτὸ σωμακτεῖον. τὰ τε γὰρ μὴ ἀπλῶς ἀγαθὰ, ἀλλὰ κακὰ, ἀπλῶς τύχη φασκεται, καὶ τὸ μὴ αὐτὰ ἀγαθὸν, οὐδὲν πρὸς αὐτὸν, ἀλλὰ τῶν ἐστὶν ὁ ζητεῖται, τὰ ἀπλῶς ἀγαθὰ οὕτως εἶναι ἀγαθὰ. ἐστὶ γὰρ ἀρετὴν μὲν τὸ ἀπλῶς ἀγαθὸν, αὐτὰ δὲ πρὸς αὐτὰ ἀγαθὰ.*

Euterpe.

Interpres aliter, neque hæc verba agnoscat.

H h

ἀδὲ συμφωνῆσαι, καὶ τὸτον ἄρετή ποιῆσαι. καὶ
 ἢ πολιτικὴ ἐπὶ τούτω, ὅπως οἷς μήπω ἐστὶ, γέ-
 νηται. βίητος δὲ ἐπὶ τῷ ὁδοῦ ἀνθρώπου ὄν.
 φύσιν γὰρ ἀπλάς ἀγαθὰ, τὰ ἀπλάς ἀγαθὰ. ὁ-
 μοίως δὲ καὶ αἰὲρ αἰτὶ γυναικός, καὶ ἀφύης δι-
 φύοις. ἀφ' ἧς ἡδέος δὲ ἡ ὁδός. αἰάκη ἐστὶ τὰ
 καλὰ ἡδέα. ὅταν ἢ τῷτο ἀφ' ἧς, οὐπω
 ἀπουδαῖον τελέως. ἐν δὲ γὰρ ἐλ' ἡμέοται
 ἀχεροσία. ὅ γὰρ ἀφ' ἧς τῷτο ἀγαθὸν τὰ ἡδέα,
 ἐν τοῖς πάθεσι ἀχεροσία ἐστίν. ὡς τ' ὅτι ἢ
 πρὸς τὴν φιλίαν κατ' ἄρετιν, ἐσονται καὶ αὐτοὶ
 ἀπλάς ἀγαθὰ. τῷτο δ' ἔχ' ὅτι χηρῶσι, ἀλλ'
 ἄλλον ἔχον διχῶς γὰρ ἔχ' ὅ, * ποδὶ ἀγαθόν,
 καὶ ἀπλάς ἀγαθόν. καὶ ὁμοίως ὡς τ' ὅτι τῷ
 ὠφελίμου, καὶ ὅτι τῷ ἔξω. ἄλλο γὰρ ὅ
 ἀπλάς ὠφελίμου, καὶ ὅ καλὸν τοῦτον γυ-
 μνάζεσθαι πρὸς ὅ φαρμακεύεσθαι. ὡς τε
 καὶ ἡ ἔξις ἢ ἀνθρώπου ἄρετή. ἔσω γὰρ ὁ ἀν-
 θρώπου ἢ φύσιν ἀπουδαῖον. ἢ γὰρ τῷ φύσιν
 ἀπουδαῖου ἄρετή, ἀπλάς ἀγαθόν. ἢ δὲ τῷ
 μὴ, ἐκείτω. ὁμοίως δὲ ἔχ' καὶ ὅ ἡδύ. ἐν τῷ
 γὰρ ἐπιτατέον, καὶ σκεπτεῖον πότερον ἐστίν αὐτῷ
 ἡδονῆς φιλία, καὶ π' ἀφ' ἧς, καὶ ἐν ποτέρω
 ποτ' ἐστὶ ὅ φιλίαν καὶ πότερον ὅτι ἀγαθὸς, καὶ
 εἰ μὴ ἡδύς, ἀλλ' ἔχ' ἧς τῷτο. διχῶς δὲ λεγο-
 μένου τῷ φιλίαν, πότερον ὅτι * ἀγαθόν ὅ κατ'
 ἐνέργειαν, ὅτι ἀνδρῶν ἡδονῆς φαίνεται. δὴ γὰρ
 ὅτι ὡς τ' ὅ ἐπιτήμησι αἰ πρὸς φρατοὶ γέω-
 εἶαι καὶ μαθησῆς, ἀσθηταὶ μάλιστα τὰ εἶδη,
 οὐτω καὶ αἰ τῷ σινηθῶν ἀναγνωρίσῆς, καὶ ὁ
 λόγος ὁ αὐτὸς ἐπ' ἀμφοῖν. φύσιν οὖν ὅ ἀπλάς
 ἀγαθόν ἡδύ ἀπλάς. καὶ οἷς ἀγαθόν, τούτοις
 ἡδύ. δὴ βίητος τὰ ὁμοία ἀλλήλοισι χηρῶσι, καὶ
 ἀνθρώπων ἡδύσιν ἀνθρώπου. ὡς τε ἐπεὶ καὶ
 ἀτελῆ, δὴ γὰρ ὅτι καὶ τελωθέντα. ὁ δὲ ἀπου-
 δαῖος τέλος. εἰ δὲ ὅ κατ' ἐνέργειαν φιλίαν
 μὴ ἡδονῆς ἀπὸ πρὸς ἀρεσίας τῆς ἀλλήλων
 γνωρίσεως, δὴ γὰρ ὅτι καὶ ὅλως ἢ φιλία πρὸς
 τὴν ἀπὸ πρὸς ἀρεσίας τῷ ἀπλάς ἀγαθόν, καὶ
 ἡδέων, ὅτι ἀγαθὰ καὶ ἡδέα. ἐστὶ δὲ αὐτὴ ἢ φι-
 λία ἔξις, ἀφ' ἧς ἢ τῷ αὐτῷ πρὸς ἀρεσίας. ὅ γὰρ
 ἔργον αὐτῆς ἐνέργεια. αὐτῆ δὲ ὅτι ἔξω, ἀλλ'
 ἐν αὐτῷ τὰ φιλίαν, διωάμεως δὲ πάσης
 ἔξω. ἢ γὰρ ἐν ἑτέρω, ἢ ἑτέρω. δὴ ὅ φιλίαν,
 χηρῶσι, ἀλλ' οὐ ὅ φιλίαν ἐστὶ. ὅ μὴ γὰρ
 φιλίαν φιλίαν ἐνέργεια, ὅ δὲ καὶ φιλίας.
 καὶ ὅ μὴ ἐν ἐμφύχῳ, ὅ δὲ καὶ ἐν ἀψύ-
 χῳ. φιλίαν γὰρ καὶ τὰ ἀψύχα. ἐπεὶ ἢ ὅ
 φιλίαν ὅ κατ' ἐνέργειαν ὅ φιλίαν μὴ, ὅ ἐστὶ
 χηρῶσι ἢ φιλίαν μὴ. ὅ ἢ φίλος φιλίαν μὴ,

Interpr. τῷ

γρ. ἀγαθὸς

sup

A quæ convenire oportet. Et virtus una
 talem efficit: & civilis facultas etiam,
 quibus hæc non insunt, ingignit, modo
 iam antè accommodatus & homo existat.
 Naturaliter enim ei bona sunt, quæ sim-
 pliciter bona. Similiter & vir pro fecmi-
 na, & stupidus pro prædito indole. Ob
 dulce verò, necesse est, quæ pulchra sunt,
 sint & dulcia. Vbi verò dissonant hæc,
 iam non profus bonum: nam intempe-
 rantia interuenire potest. Cùm enim ho-
 nestum incundumque disconueniunt, in
 affectionibus intemperantia est. Quia cùm
 B prima amicitia est secundùm virtutem, &
 ipsi simpliciter boni: non quia vtilis, sed
 alio quopiam modo: quandoquidem bifa-
 riam huic & simpliciter bonum capitur. Et
 similiter quemadmodum in conducibili,
 & habitibus, vbi aliud est simpliciter con-
 ducibile, & honestum, velut sese exercita-
 tio ad medicationem habet. Itaque & ha-
 bitus hominis virtus. Sit igitur homo ex re-
 bus natura præstantibus. Nam virtus natu-
 ra præstantis simpliciter, alterius verò ali-
 cuius nequaquam, sed huic bonum dicitur.
 C Eadem quoque ratio dulcis est. Hinc igitur
 vestigandum, vtrum absque volunta-
 te sit amicitia, quidve differat, & in vtro
 amare consistat, & vtrum bonus esse etiam
 non iucundus queat, sed non propter id
 ipsum tamen. Amor igitur, cùm dicatur
 bifariam, qui actu est eo quod bonum iu-
 dicat, non absque voluptate esse apparet:
 patet autem, quemadmodum in scientia
 rerum, cognatae contemplationes, disci-
 plinaeque specie sua facile intelliguntur,
 ita etiam familiarium recognitiones expe-
 ditæ sunt: cuius rei ratio eadem in vtrif-
 que est. Natura igitur simpliciter bonum,
 & simpliciter iucundum: & quibus bo-
 num, iisdem etiam iucundum est. Qua-
 propter similibus mox gaudent, & homi-
 ni homo iucundissimus. Et quia imper-
 fecta, ea conditione sunt, etiam absoluta
 eiusmodi erunt. Est autem vir bonus per-
 fectus. Siquidem ergo amare actu mutua
 familiaritatis, & notitiæ, electio cum vo-
 luptate est: scilicet & amicitia profus sim-
 pliciter bonorum & iucundorum, quia bo-
 na iucundaque sunt, mutua electio: Atque ea
 E amicitia, habitus ex quo eiusmodi electio
 proficiscitur: Nam opus eius, actus est,
 qui non extrà, sed in ipso amante consistit,
 cùm potentia extrà vel in alio insit, vel di-
 uersum saltem existat. Quocirca in aman-
 te, non in amato gaudium est. Amari enim,
 amabilis rei, illud verò etiam amicitia
 actus est: & animati tantum, cùm prius
 etiam inanimatis competat, quando &
 ea quoque diliguntur. Et quia amare actu
 est gaudere amato, quatenus amatum, &
 amicus etiam est, qui amatur vicissim;

erit amicus amico nō quā musicus, vel me-
dicus. Voluptas igitur ab ipsa percepta, quā
amicus, propriè amica voluptas appellatur:
ipsum enim diligit non ob aliud quippiam.
Quamobrem nisi eo, quatenus bonus est,
delectatur, non fuerit amicitia prima. Ne-
que rem vllam interuenientem obstare de-
cet, vt bonum ipsum non delectet. Itaque
etiam si graueolentia fuerit aliqua, oblite-
rare, & mantis industriam amplecti verus
amicus solet. Hanc igitur primam amicitia
esse omnes confitentur: alia verò propter
hanc, & aliquo modo videntur, & in con-
trouersia veniūt. Constantia enim quandā
habere amicitia videtur, hac sola ea constans
est. Nā pronūtiatū à grauibus est, cōstans id
esse quod non citò fiat, neq; facilè dissolu-
tur. cætera iudicio syncero vacāt. Porro nec
citra fidē cōsistit amicitia firma: ea verò ex-
perimentum requirit, vt inquit Theognis,

*Nam neque viri neque mulieris mentem
cognitam habebis,*

Priusq̄m am periculū feceris, vt de iumento.

Eodem pacto & nec tēpus requirit amicus:
quia etiā amici ante cōtractā amicitia cu-
riūt, qui habitus velut iam consummata ami-
cicia later. Nā quia ad mutuā amicitia pro-
pendēt, & sibi inuicē omnia officia præstāt,
putātur velle, sed re ipsa amici esse. Verūm
quemadmodū in cæteris, ita hīc quoq; vsu
venit. Quemadmodū enim sani nō sunt sta-
tim, qui id velint, ita nec amici, qui esse vo-
lūt. Argumēto est, quod facilè tales nondū
assumpto experimēto, ita nec calūnia cir-
cūueniātur, quod experimētū quib⁹ in re-
bus habēt, in his facilè se calūniæ non præ-
bēt: in quibus autē non habēt, persuadean-
tur, si cōiecturas calumniator adhibeat. Si-
mul verò patet, nec inter prauos amicitiam
cōstare posse: quippe qui iniqui sunt, & ne-
mini sese cōmittūt ex se ipsis alios metiētes.
vnde & boni facilius decipiūtur, nisi ex peri-
clitacione diffidāt. Etenim prauī naturā, bo-
na amico præferūt, neq; quisquā amicū ma-
gis quā res, amat. Nā tales amici nō sunt:
repugnāt enim legi amicitia, amicorū cō-
munia omnia asserēt: quādoquidē amicus
reb⁹ ipsis præferēdus est, nō amicis res. Vn-
de prima amicitia inter paucos incidit, eo
q̄. difficile sit, multorū capere experimētū:
quādoquidē non omnibus quēadmodū o-
portebat, possis cōuiuere. Neq; ex æquo de
veste & amico deliberare cōuenit. Equidē
quod inter duo melius extiterit, eliget mē-
tis saltē cōpos. Et quo est vsus olim vt dete-
riore, nō præferet ei quod iudicat melius. In
amicitia autē non facilè pro vetere amico,
incognitū assumet. Neq; enim absq; expe-
rimēto est & vnus diei amicus: quapropter
in prouerbiū abiit, Salis modius. Simul autē
nō cotātū quod simpliciter bonus quispiā sit,
ad amicitia sufficit sed, vt etiā tibi sit amicus

Tom. III.

A Ἐ φίλων ἢ φίλος, ἀλλὰ μὴ ἢ μισοῦσός, ἢ ἢ ἰα-
τρικός ἢ δὸν ἢ ἰσχυρὸς ἢ ἀπ' αὐτῶν, ἢ αὐτὸς, αὐ-
τῆ φιλικῆ, αὐτὸν γὰρ φίλος, οὐχ ὅτι ἄλλω-
ὡστ' ἀμὴ χαίρη ἢ ἀγαθός, οὐχ ἢ πρὸς τῆ φι-
λία. * Ἐστὲ δὲ ἐμποδίζον ἔστιν τῶ συμβεβηκό-
των μάλλον, ἢ ὁ ἀγαθὸν δι' φρασίφ. τί γὰρ
σφόδρα δυσώδης * λείπεται. ἀγαπᾶται γὰρ ὁ
δύσος, συζῆ δὲ μὴ. αὐτῆ μὲν οὖν ἢ πρὸς τῆ
φιλία, ἢ πρῶτες ὁμοιογενῶσιν. αἱ δὲ ἄλλαι δι'
αὐτῶν κὲ δοχούσι ἐ ἀμφισβητοῦσιν. βέβαιον
γὰρ τί δοκεῖ ἢ φιλία. μόνη δὲ αὐτῆ βέβαιος.
ὁ γὰρ κεκείμενον, βέβαιον. τὰ μὴ ταχὺ γινώ-
σκον μὴ δὲ ῥαδίως, ἢ ποιῆ τ' κείσιν ὁρδῶσιν
ἔστι δὲ αὐτῶ πίστεως φιλία βέβαιος. * ἢ ὅτι πίστις.
δὲ γὰρ πείσαν λαβὴν ὡς πρὸ λέγῃ κὲ Θεῶσιν.

Interpr.
οὐδὲ δὲ.

Interpres
longè ali-
ter.

Deest ali-
quid.
Fort. ἢ δὲ
πίστις ἢ αὐτῶ
χεῖρου. ἢ.

Οὐ γὰρ ἀμὴ εἰδείης ἀμδρὸς νόον Ἐστὲ γυμναστικός,
Πεῖν πειραθείης, ὡς πρὸ ἰσχυροῦ.

Interpr.
aliter sed
perperam

* οὐδὲ αὐτῶ χεῖρου φίλος. ἀλλὰ βούλονται
φίλοι. κὲ μάλιστα λαθάνῃ ἢ τριαύτη ἔξις ὡς
C φιλία. ὅταν γὰρ πρὸς ἑαυτῶσιν ἔχωσι φίλοι (ἢ),
δὲ δὲ πρῶτες ἰσχυροῦ τὰ φιλικὰ ἄλλῃσιν,
οἴοντα τοῦ βέβαιου φίλοι, ἀλλ' ἔτι φίλοι. ὁ
δὲ ὡς πρὸ ἔστι τῶ ἄλλων συμβεβηκόσιν κὲ ὅτι τῆ
φιλίας. ἢ γὰρ εἰ βέβαιον ὑμῶσιν, ὑμῶσιν οἴονται.
ὡστ' ἢ εἰ φίλοι βούλονται, ἢ δὲ φίλοι εἰσὶ.
σημεῖον δὲ δι' ἀφ' ἑαυτῶσιν γὰρ οἱ ἀφ' ἑαυτῶσιν
αὐτῶ πείσαν τῶσιν τὸν ἔσπον. * πρὸ ἢ μὴ γὰρ
ὅταν δι' ἀφ' ἑαυτῶσιν, πρὸ ἢ μὴ πείσαν αὐτῶ
ὅταν σύμβολα λέγωσιν οἱ ἀφ' ἑαυτῶσιν. ἀμὰ

Deest ali-
quid post
ἔσπον. puta
πείσαν ἔχωσι
vel ἔλαβον,
aut simile
quid. &
ita vid.
leg. inter-
pr. qui ta-
men totū
locū mirè
peruertit.
γρ. ἢ εἰ φά-
λους mani-
festo er-
rore.

D ὅ φανερόν ὅτι ἢ εἰ ἐν πῶσιν φάσιν αὐτῆ ἢ φι-
λία. ἀπίστος γὰρ ὁ φάστος κὲ κακῆσιν πρὸς
πρῶτες. αὐτῶ γὰρ μετῆσιν * τῶσιν ἄλλοις. δὲ δὲ
ἔσπον τῶσιν εἰσιν οἱ ἀγαθοί, ἀμὴ δὲ πεί-
σαν ἀπίστων οἱ ὅ φάστος, ἀφ' ἑαυτῶσιν τὰ φύσιν
ἀγαθὰ αὐτῶ τῶ φίλου, ἢ ἢ τῶσιν φιλικῶσιν μάλλον
ἀμὴ πρὸς ἢ πρὸς ἑαυτῶσιν. ὡστ' ἢ φίλοι. ἢ γὰρ
γὰρ ἔσπον τῶσιν τὰ φίλων. πρὸ ἢ μὴ γὰρ ὅ φί-
λος πῶσιν πρὸς ἑαυτῶσιν, ἢ τὰ πρὸς ἑαυτῶσιν πῶσιν
φίλοις. οὐ γὰρ γὰρ ἢ φιλία ἢ πρὸς ἑαυτῶσιν ἐν πῶσιν

E πολλοῖσιν, ὅτι χαλεπὸν πολλῶσιν πείσαν λα-
βὴν. ἐκείσιν γὰρ αὐτῶσιν συζῆσιν. Ἐστὲ δὲ ἀφ-
ρετέον ὁμοῖως πρὸ ἢ ἢ ἢ φίλου. καίτοι ἐν
πῶσιν δοκεῖ τῶσιν ἢ ἢ ἢ δυοῖν ὁ βέλπτον ἀφ-
ρετέον. ἢ εἰ μὲν τῶσιν χεῖρον πάλαι ἐχέσιν τῶσιν
βελτίωνι, μὴ δὲ πῶσιν τῶσιν ἀφ' ἑαυτῶσιν, ἀλλ' ὅταν αὐ-
τῶσιν πάλαι φίλοσιν τὸν ἀφ' ἑαυτῶσιν βελτίων. ἢ γὰρ
ἔσπον αὐτῶ πείσαν * Ἐστὲ μίας ἢ ἢ ὁ φίλος, τῶσιν
ἀλλὰ χεῖρον δὲ. δὲ εἰς παρῶσιν ἐλήλυθεν ὁ
μέδιμος τ' ἢ ἢ. ἀμὰ ὅ εἰ μὴ μόνον ἀπλῶσιν
ἀγαθὸν (ἢ), ἀλλὰ κὲ σοῖ (ἢ), φίλος ἔσπον σοῖ φίλος.

Legeba-
tur ἢ ἢ ἢ
ἢ ἢ ἢ
nullo sen-
su.

H h ij

ἀγαθὸς μὲν γὰρ ἀπλῶς ἐστὶ, τὰς ἀγαθὸς εἶ). φίλος δὲ, ὡς ἄλλω ἀγαθὸς ἀπλῶς ἀγαθὸς καὶ φίλος, ὅταν * συμφωνίας αὐτὰ ἀμφο. ὥστε ὁ βεῖν ἀπλῶς ἀγαθὸν, ὅθεν αὐτῶν ἄλλω, ἢ καὶ μὴ ἀπλῶς μὲν ἀποδοῦναι, ἀλλὰ δι' ἀγαθὸς, ὅτι χρησίμος. ὅθεν πολλοῖς ἀμα εἶ) * φίλος, καὶ ὁ φίλος * κωλύειν. οὐ γὰρ οἷ) τε ἀμα πρὸς πολλοὺς ἐνεργεῖν. ἐκ δὲ τούτων φανερόν ὅτι ὀρθῶς λέγεται, ὅτι ἡ φιλία τῶν βεβαίων, ὡς ἄρ' ἡ βυδαμονία τῶν αὐτάρκων καὶ ὀρθῶς εἰρησται. ἡ γὰρ φύσις βεβαίων, ἢ τὰ χρηματὰ. πολὺ δὲ κάλλιον εἰπεῖν, ὅτι ἡ ἀρετῆ τῆς φύσεως καὶ ὅτι χρόνος λέγεται ἀκινῶν τὸν φιλοῦν, καὶ αἱ ἀτυχίαι μάλλον τῶν βυτυχῶν. τότε γὰρ δηλονότι κοινὰ τῶν φίλων. οὗτοι γὰρ μόνοι ἀπὸ τῆς φύσεως ἀγαθῶν καὶ φύσεως κακῶν, πρὸς αἱ βυτυχίαι, ἢ αἱ δυστυχίαι ἀεθῶνται μάλλον ἀνθρώπων, ἢ τούτων μὲν τὰ εἶ), τὰ δὲ μὴ εἶ). ἡ δὲ βυτυχία δηλοῖ τοὺς μὴ ὄντως ὄντας φίλους, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς χρησίμου. ἀτυχ. ὅτι χρόνος δηλοῖ ἀμφοτέρους. ὅθεν γὰρ ὁ χρησίμος ἀχὺ δηλῶς. ἀλλ' ὁ ἡδὺς μάλλον. πλὴν οὐδὲ ὁ ἀπλῶς ἡδὺς ἀχὺς. ὁμοιοι γὰρ οἱ ἀνθρώποι τοῖς οἴνοις καὶ ἐδέσμασιν. ἐκείνων τε γὰρ ὁ μὲν ὁ ἡδὺς, ὁ δὲ ὁ ἀχὺς δηλοῖ πλείω ὅτι χρόνον γινόμενον, ἀπὸ καὶ οὐ γλυκὺ καὶ ὅτι τῶν ἀνθρώπων ὁμοίως. ἐστὶ γὰρ καὶ ὁ ἀπλῶς ἡδὺς ὡς τέλος οἰκτεῖον ἢ ὡς χρόνος. ὁμοιοποιήσαμεν δὲ καὶ οἱ πολλοὶ, ἐκ ἐκ τῶν ἀποβατόντων μόνον, ἀλλ' ὡς ἄρ' ὅτι τῆς πόματος καλοῦσι γλυκίον. τὸ γὰρ ἀπὸ τῆς ἀποβατόντων ἡδὺς, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς μὴ σίωχεως, ἀλλὰ ὁ ἀπὸ τῆς ἀπαταῖν. ἢ μὲν οὕτω πρὸς τὴν φιλία, καὶ δι' αἱ ἀλλαγὴ λέγονται, ἢ κατ' ἀρετῆν ἐστὶ, ἢ δι' ἡδονῆν τῆς ἀρετῆς, ὡς ἄρ' εἰρησται πρὸς τῆς αἱ δὲ ἀλλὰ εἰ γίνονται φιλία, καὶ ἐν παισὶ ἢ ἐν θηρίοις, ἢ τοῖς φάυλοις. ὅθεν λέγεται,

Ἡλιξ ἡλικατέρπει. καὶ,

* Καχὸς κακῶ σίω τετηκεν ἡδονῆν.

Euripid. Ineptissima lectio: Scribo ὁ μὲν φίλος ὁ δὲ ἡ. c. alter can- tu dele- Etantur, alter can- tandi est prritus. γρ. ἀλλήλοισ. γρ. πρὸς τὴν φιλίαν.

ὅθεν λέγεται καὶ ἡδὺς ἀλλήλοισ εἶ) πρὸς φάυ- λους, καὶ ἡ φάυλοι ἢ μηδὲ τερεῖ, ἀλλ' οἷ) ὡς δι- κοὶ ἀμφο, ἢ * ὁ μὲν φάδωλός, ὁ δὲ ἀδίκος ἐστὶ. καὶ ἡ πρῶτες ἐχρῶν ἀγαθόν, καὶ αὐτῆ σιωαρμότοιον * ἀλλήλοισ. ἐπὶ χρησίμοι ἀπὸ εἶεν ἀλλήλοισ καὶ ὡφέλιμοι, οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ * πρὸς αἰρεσιν, ἢ ὅθεν τερεῖ. ἐν δὲ λέγει ὅτι καὶ ὡς ἐπιφάει φάυλον εἶ) φίλον. καὶ γὰρ χρησίμον ἡμὲν εἶν πρὸς τὴν πρὸς αἰρεσιν, ὁ μὲν φάυλος πρὸς τὴν ἀρχοσδμ, ὡς ἀποδοῦναι, ὁ δὲ μὲν ἀχρῶται, πρὸς τὴν ἀρχοσδμ,

A Bonus enim quisque dicitur simpliciter, eo quod bonus est: amicus autem, quia iteri bonus. Simpliciter autem bonus amicis, in quo utraq; ista concurrunt. Itaque quod simpliciter bonum alteri, hoc quamquam non simpliciter bono: alteri verò bonus eo quod utilis. Amare autem unà multos, & ipsum hunc amorem auertere, impossibile erga plures operari. In his autem constat rectè dici, Amicitiam constantiam bonorum esse, quemadmodum felicitas sufficientium: etenim natura, non facultates, firmitatem habet. Verùm multo rectiùs virtutem naturæ esse affirmatur, & tempus amantem indicare, infortuniaque magis quàm successus. In illis enim verè declaratur quod dicitur, Communia amicorum omnia: quippe qui soli bonis malisque natura, circa infortunia & successus, in quibus consistunt, hominem præferunt, vel ut illa sint, alia verò non sint. Successus autem arguit non veros amicos, & ad utilitatem tantum comparatos; tempus verò utroque. Neque enim utilis statim amicus est, verùm suavis & iucundus. Sed nec qui statim, suavis simpliciter est. quando perinde ut vino ciboque partim suavitas, partim verò celeritas percipitur, verùm mediocri tempore suavitatem voluptatēque amittit: sic etiam hominibus usu venit. Nam quod simpliciter iucundum est, sine temporēque determinari debet. Fateatur autem & vulgus, dulce vocans non solum quod compererunt, sed veluti cum bibunt, cumque adhuc in manibus poculum est. Non enim id inde dulce est, quia compererit aliquis, sed quia non frequenter bibit, ac quia primum decipitur. Prima igitur amicitia, à qua cætera nomen trahunt, secundum virtutem est, iustamque eius delectationem, velut dictum est prius. Reliquæ enim inter pueros, brutaque & prauos contingunt. Vnde prouerbio dicitur,

Æqualis equalem delectat. Malus malo iucundè conuinit.

E Nam & pravi nonnunquam se mutuo oblectant, non quatenus pravi, nec quatenus neutri, sed quatenus vel ambo, (exempli gratia,) streperi: vel hic quidem streperus, ille verò parcus: quatenusque bonum aliquod omnes habent, eatenus congruunt sibi. Præterea, utiles sibi etiam hos esse contingit, non quidem simpliciter, sed institutis. Sic etiam bono viro amicum malum esse contingit, nempe ad institutum aliquod utilem: ut malus boni viri instituto, quale bonus habet, inferuiat. Bonus intemperanti quidem ad illud, quod habet institutum,

Volentque bona simplicia quidem simpli- citer, illi verò ex hypothefi, nempe quate- nus aut paupertati, aut morbis confert, idque bonorum simplicium causa: quem- admodum & pharmacum bibit. Non enim bibere vult ipsum, sed huius mali pellendi gratia vult. Præterea, amici hi esse possunt inuicem, qualiter & ij sunt qui boni non sunt. Iucundus enim esse potest, non qua- tenus malus, sed quatenus aliquid com- mune habet: vt si sit musicus. Insuper qua- tenus vnum quiddam est omnibus, quod ferre possis: ideo quidem ad colloquium apti, boni habeantur, aut quatenus deni- que vniciue congruant: aliquid enim boni omnes habent.

A **Ὁ** δὲ φαῦλος, πρὸς τὴν χεῖρ φύσιν καὶ βου- λήσεται τὰ ἀγαθὰ, ἀπλῶς μὲν τὰ ἀπλᾶ, τὰ δὲ ἐκείνω δὲ ὑποθέσεως, * ἢ πενία συμφέ- ρη ἢ νόσος. ταῦτα τῶν ἀπλῶν ἀγαθῶν ἕνεκα, ὡς πρὸς καὶ αὐτὸ τὸ φάρμακον πικρὸν, οὐ γὰρ βού- λεσθαι, ἀλλὰ τῶν δὲ ἕνεκα βούλεται. ἐπὶ κατ' οἷς ἕτοιμοι καὶ ἀλλήλοισι οἱ μὴ ἀπουδαῖοι εἶεν αὐτοὶ φίλοι. εἴη γὰρ αὐτὸς ἡδὺς, οὐχ ἡ φαῦλος, ἀλλ' ἡ τῶν κρινῶν τίνος μετέχῃ, οἷον εἰ μουσικός. ἐπὶ ἢ ἐν τῇ πᾶσιν ἑπιπέχης. δὲ ἔτι οἱ ὁμιλητικοὶ εἶεν αὐτὸ ἀπουδαῖοι, ἢ εἰ πρὸς ἀρμότῃσι ἐκείτω. ἐχρῆσθαι γὰρ τὴν πρῶτον τῶν ἀγαθῶν.

Interpr. ἢ πένια συμ- φέρη ἢ νό- σος.

CAPVT III.

ΚΕΦΑΛ. ιγ.

De amicitia qua inter inaeuales dignitate & authoritate consistit.

Περὶ τῆς κατ' ὑπερβολὴν φιλίας, καὶ ὅπως ἀρχοντος καὶ ἀρχομένου.

T Res igitur hæ species amicitia sunt, & in his omnibus iuxta æqualitatem quodammodo amicitia appellatur. Nam & amici secundum virtutem, in æqualitate quadam virtutis sibi inuicem amici sunt. Alia porro in his differentia secundum excessum: velut est Dei erga hominem virtus, (id enim aliud amicitia genus est,) & in vniuersum velut principis erga subditum. Quemadmodum & iustum aliud est: proportionem enim æquale, numero verò minimè. Quo in genere sunt pater erga filium, & beneficus erga beneficia passum. In iis verò ipsis discrimina quædam elucet, quando alia est patris erga filium ratio, & viri erga vxorem: hæc quidem vt principis erga subditum, illa verò benefici erga beneficia passum. In iis aut profus non, aut certe non similiter redamare contingit. Ridelicet enim fuerit, si quis Deo exprobrat, si non pro eo ac ab hominibus amatur, vicissim ipse diligat: aut principi, quòd non æquale amorè subditis præstet. Imperanti enim, vt ametur nõ vt amet, aut certe alio pacto, cõuenit. Verum in oblectatione nihil est discriminis, siue vt in opulento, erga facultates domesticas, & sobolè suam, vel vt egens erga id quò potitur. Quocirca similiter se habet in amicis, qui ob utilitatè, & qui ob delectationè conciliantur. Nã hi quidem iuxta æqualitatè, illi verò iuxta excessu amici sunt. Proin quemadmodum illi expostulāt, si non ex æquo vtilis sint, ac benefici respõdeant: sic hi etiam ob delectationè. Quod in amatoris vsu venit, vbi per se ex huiusmodi causis rixæ suboriuntur,

C **Τ**ΡΙΑ μὲν οὖν εἶδη ταῦτα φιλίας. ἐν Nic. l. 8. e. πᾶσι δὲ τοῖσι, κατ' ἰσότητά πως λέγεται ἢ φιλία. καὶ γὰρ οἱ κατ' ἀρετὴν φίλοι ἐν ἰσότητι πως ἀρετῆς εἰσι φίλοι ἀλλήλοισι. ἄλλη δὲ διαφορὰ τούτων, ἢ κατ' ὑπερβολὴν, ὡς πρὸς θεοῦ ἀρετὴ πρὸς ἀνδρῶν. τὸ γὰρ ἕτερον εἶδος φιλίας: καὶ ὅπως ἀρχοντος καὶ ἀρχομένου, κατὰ τὸ καὶ τὸ δίχαρον ἕτερον. κατ' ἀισιολογίαν γὰρ ἴσον, κατ' ἀριθμὸν δὲ οὐκ ἴσον. ἐν ταῦτα τὰ γενεὰ πατὴρ πρὸς υἱὸν, καὶ ὁ δὲ ἐργάτης πρὸς τὸν ἐργατηθέντα. αὐτῶν δὲ τούτων διαφοραὶ εἰσιν, ἄλλη πατρὸς πρὸς υἱὸν, καὶ ἀνδρὸς πρὸς γυναικᾶ. αὕτη μὲν ὡς ἀρχοντος καὶ ἀρχομένου, ἢ ὁ δὲ ἐργάτου πρὸς ἐργατηθέντα. ἐν ταῦταις δὲ ἢ οὐκ ἔνεστι, ἢ ἔχει ὁμοίως τὸ ἀντιφιλεῖσθαι. ἴσῳ γὰρ εἴ τις εἴη καλοῖν τὰ θεῶν, * ὅτι οὐχ ὁμοίως τὰ ἀντιφιλεῖσθαι ὡς φιλεῖται. ἢ τὰ ἀρχοντι καὶ ἀρχομένῳ. φιλεῖσθαι γὰρ, ὅτι φιλεῖν, τὸ ἀρχοντος, ἢ φιλεῖν ἄλλον ἕτερον. καὶ ἡδονὴν ἀφ' ἑστέρας ὁρᾷ. εἴτε τῶν ἀρχόντων ὅτι τὰ αὐτῶν κτήματα, ἢ παιδι, καὶ τῶν εὐδαίμων ὅτι τὰ γυμνασια. ὡς δὲ αὐτῶν ὅτι τῶν ἀφ' ἑστέρας χρεῖσιν φίλων, καὶ ὅτι τῶν δὲ ἡδονῶν, οἱ μὲν κατ' ἰσότητά εἰσιν, οἱ δὲ κατ' ὑπερβολὴν. δὲ καὶ οἱ ἐκείνω οἰόμενοι ἐγκαλοῦσιν, ἑαὐτὸ μὴ * ὁμοίως χρεῖσται καὶ οὐ ποιασιν, καὶ ὅτι τῆς ἡδονῆς. δὲ τὸν δὲ ἐν τοῖς ἐρωτικῶσι. τὸ γὰρ ἀπὸν ἔμαχεσθαι ἀλλήλοισι πολλάκις.

Fort. ἐπ' εὐχῆ. αὐτῶν ἀντιφιλεῖ ὡς φ. vel cum Syll. ὅτι οὐχ ὁμοίως τὰ φιλεῖσθαι ἀντιφιλεῖ

Scrib. ὁμοίως.

Suspectus locus: & videtur ad locum alicuius poetæ alludere, vt illa docet, *ῥαυτ' αὖ, &c.*

ἀγνοεῖ γὰρ ὁ ἐρώων, ὅτι οὐχ ὁ αὐτὸς λόγος * τοῖς ὅτι πλὴν παρ' ἑαυτὴν. δὲ δὴ ῥηκέναι ἡλικὸς ὁ ἐρώωνος. ῥαυτ' αὖ ῥαυτ' ἐρώων λέγει. οἱ δὲ νομίζουσι τὸν αὐτὸν εἶναι λόγον.

ΚΕΦΑΛ. Δ.

Ὅτι ὁ φιλεῖσθαι καὶ οἱ φίλοι ἀφ' ἑαυτοῦ φέρουσιν, οἷ τε κατ' ἰσότητά τ' οἱ κατ' ὑποβολήν.

Nic. I. 8. c. 8.

Ὅσον οὖν εἴρηται, πλείων ὄντων εἰδῶν φιλίας, κατ' ἄρετιν, καὶ ὁ χρησίμων, καὶ ὁ ἡδύς, αὐτὰ πάλιν διήρῳται εἰς δύο. αἱ μὲν γὰρ καὶ ὁ ἴσον, αἱ δὲ κατ' ὑποβολήν εἰσι. φιλία μὲν οὖν ἀμφοτέρω, φίλοι δὲ αἱ κατ' ἰσότητά. ἀποποιεῖται γὰρ αὐτὸ εἶναι εἰ ἀπὸ παιδία φιλεῖ δὲ γε καὶ φιλεῖται. ἐνιαχοῦ φιλεῖσθαι μὲν δὲ τὸν ὑποφέροντα. ἐὰν δὲ φιλή, ὄνδ' ἰσότητά ὡς ἀνάξιον φιλεῖν. τῆ γὰρ ἀξία τῆ φίλων μετρεῖται, καὶ ἴσῳ. πᾶ μὲν οὖν δι' ἡλικίας ἐλλείψῃ, ἀνάξια ὁμοίως φιλεῖσθαι. πᾶ δὲ κατ' ἄρετιν, ἢ ἡλικίαν, ἢ κατ' ἄλλῃ ῥαυτ' ὑποβολήν. ἀεὶ δὲ τὸν ὑποφέροντα, ἢ ἡλικίαν, ἢ μὴ φιλεῖν ἀξιοῦν, καὶ ἐν ταῖς χρησίμων, καὶ ἐν ταῖς ἡδύς, καὶ κατ' ἄρετιν. ἐν μὲν οὖν ταῖς μικραῖς ὑποβολαῖς εἰκότως γίνονται ἀμφοτερότητες. ὁ γὰρ μικρὸν * ἐνιαχοῦ, οὐδὲ ἐν ἰσότητι, ὡς ἄρ' ἐν ξύλου σαθμῶ, ἀλλ' ἐν χρησίμῳ. ἀλλὰ ὁ μικρὸν κακῶς κείνοισι. φαίνεται γὰρ ὁ μὲν οἰκείον ἀγαθόν, ἀφ' ὁ ἐγγύς, μέγα. ὁ δὲ ἀλλότριον ἀφ' ὁ πόρρω, μικρὸν. ὅταν ὁ ὑποβολὴ ἢ, οὐδὲ αὐτὸς ἐπιζητήσιν, ὡς δὲ ἢ ἀπὸ φιλεῖσθαι, ἢ ὁμοίως ἀπὸ φιλεῖσθαι. οἷ εἰ τις ἀξιοῖ τὸν θεόν. φαίνεται ὅτι φίλοι μὲν, ὅταν ἐν ταῖς ἴσῳ. ὁ ἀπὸ φιλεῖσθαι ἔστιν, ἀλλὰ τῆ φίλος εἶναι. δὴλον δὲ καὶ ἀφ' ἡ ζήτησι μάλλον οἱ ἀδελφοὶ πλὴν κατ' ὑποβολήν φιλίας τῆς κατ' ἰσότητά. ἀμα γὰρ ὑποβολὴ οὕτως αὐτὸς τὸ, τε φιλεῖσθαι καὶ ἢ ὑποβολή. δὲ ὁ κόλαξ περὶ ἐπίλοις ἐπιμότερος τῆ φίλου. ἀμφοτέρω φαίνεται ποῖς ὑποβολὴ κατ' ὑποβολήν. μάλιστα δὲ οἱ φιλεῖται τοῖς τοῖς ὁ γὰρ θαυμάζεσθαι ἐν ὑποβολή. φύσιν ὁ γίνονται μὲν φιλητικοί, οἱ δὲ φιλοπῆμοι φιλητικοὶ δὲ, ὁ πᾶ φιλεῖν χαίρων μάλλον ἢ πᾶ φιλεῖσθαι. ἐκείνος δὲ, φιλοπῆμος μάλλον ὁ μὲν οὖν χαίρων πᾶ θαυμάζεσθαι καὶ φιλεῖσθαι, τῆς ὑποβολῆς φίλος. ὁ δὲ τ' ἐν ταῖς φιλεῖν ἡδονῆς, ὁ

Lego, ἡλικίαν καὶ οὐδὲν ἰσότητά. Quod paruum (ait) interdum nihil valet, negligitur, neque tati fit, vt eius ratio censetur habenda, vt in ligno pendendo: at in auro secus.

A ignorante scilicet eo qui amat, rationem esse diuersam in ijs quæ animi promptitudinem spectant. Quocirca contentionis causam amatum se meminisse arbitratur. Hæc (inquit) non diceret amans, ex eo scilicet quod rationem eandem esse existimat.

CAPVT IV.

Quæ sit eius amicitia ratio quæ est inter inæquales.

B

CVM igitur tres amicitia species sint, secundum virtutem, secundum utilitatem, & secundum voluptatem; rursum hæc in duo distinguuntur. Aliæ enim iuxta excessum sunt, amicitia quidem vtræque, amici verò iuxta æqualitatem tantum. Absurdum enim sit, amicum vocare virum, puero, eo quod amet, & ametur. Nam et si excellentem virum amari alicubi conuenit, si tamen redamet ipse, vt dedecus improperatur, vt qui amet indignum. Nam dignitate quadam æqualitateque ponderatur amicitia. Quædam igitur ex ætatis defectu, quædam verò ex virtutis, generis, aut alio quopiam indigna æquali amore sunt. Semper autem ab eccellente, siue utilitatem, siue iucunditatem, siue virtutem spectes, aut nullus aut minor amor requiri debet. Verum in mediocribus merito controuersia oriuntur. Paruum enim nonnunquam minimè debet robore æstimari, velut non ligni, sed aurei vasis pondus præualet. Atqui paruum illud homines perperam iudicant, quibus domesticum bonum, magnum videtur, quia propinquum: alienum verò exiguum, quia remotum. Cumque excessus interuenit, nec tamen quidem inquirunt, quo modo, ac an similiter redamari oporteat, perinde si quis amorem à Deo reposcat. Manifestum est igitur, amicos in æqualitate quadam consistere: redamare autem licere, vt amici non sint. Neque verò obscurum est, quia homines amicitiam iuxta excessum, ei quæ ad æqualitatem comparata est, anteponant: eo scilicet, quia & excellentia & amore potiuntur. Quocirca nonnullis assentator amico gratior est, quippe qui vtrumque cui adularatur, videtur astruere. Ac sunt ferè ambitiosi tales: nam in admiratione esse, excellentia cuiusdam speciem habet. Natura autem alij amatorij, alij verò ambitiosi nascuntur. Amatorius quidem qui magis oblectatur amando, quam dum amatur. Ambitiosus autem magis amari, & in admiratione esse cupit, excellentia amicus: alter verò voluptatis, quam percipit amando.

D

E

Nam in actu necessariò amans est: redama-
ri autem per accidens contingit, & latere
potest: amans autem non potest. Et est a-
micitia hoc peculiare, vt amare potius
quam amari cupiant: amari verò iuxta id
quod amabile fuerit, contingit. Argu-
mento est, quòd amicus, si non contingat
vtrunque, cognoscere vult magis, quam
cognosci, velut in excessibus summis fa-
ciunt fœminæ, vt Andromache Antiphon-
tis, quæ cognosci velle videtur ipsius gra-
tia, vtque bono aliquo afficiatur, non af-
ficiat: cognoscere verò afficiendi amandi-
que gratia. Quocirca in amore etiam erga
mortuos persistentes laudamus, quippe qui
cognoscant non cognoscantur. Plures igitur
modos amicitia esse, & quot, tres nempe:
item quòd amari & amici differant,
qui iuxta æqualitatem, & qui iuxta excelsum
amici sunt inuicem, dictum est.

A φιλικός. * ἐνεσι γὰρ ἀνάγκη ἐπεργεῖσθαι. ὁ
μὲν γὰρ * φίλον συμβεβηκός: ἐστὶ γὰρ λαμβάνειν.
φιλῶντα δὲ ἔ. ἐστὶ ὅτι ἔ. καὶ τὴν φιλίαν ὁ φι-
λὸν μᾶλλον ἢ ὁ φιλοφθάς, ὁ δὲ φιλοφθάς καὶ
τὸ φιλητόν. * σημεῖον δὲ, ἔλπιτ' ἀμὲν ὁ φίλος
μᾶλλον, εἰ μὴ ἐνδέχεται ἀμφω, γνώσκῃν ἢ γι-
νώσκεισθαι. οἷον * ἐν ταῖς ὑπερβολαῖς αἰγυαῖ-
κες ποιοῦσι, καὶ ἡ Ανδρομάχη ἢ Αντιφάντος.
καὶ γὰρ εἴοικε τὸ μὲν ἐθέλειν γινώσκεισθαι αὐτὴν ἔ-
νεκα, καὶ τὴν πάσῃν πᾶσα ἄγαθόν, ἀλλὰ μὴ ποιεῖν.
B τὸ δὲ γινώσκῃν, τὴν ποιεῖν καὶ τὴν φιλῶν ἔνεκα.
δὲ καὶ τοῖς ἐμμένοντάς τῃ φιλίᾳ πρὸς τοῖς τε-
θνεώτα ἐπαγορεύει. γινώσκουσιν γὰρ, ἀλλ' οὐ
γινώσκονται. ὅτι μὲν οὖν πλείονες εἰσὶ φιλίας,
καὶ πόσοι εἰσὶ, ὅτι τρεῖς, ἔ. ὅτι τὸ φιλοφθάς ἔ.
οἱ φίλοι ἀφ' ἑαυτοῦ, οἱ τε κατ' ἰσότητά, καὶ
οἱ κατ' ὑπερβολήν, εἴρηται.

Deesse a-
liquid vi-
detur. vi-
de Mag l.
2. c. 11.
Imò, φιλεῖ-
σαι.
M. σημ. δὲ.
ἐλπὶς γὰρ αὐ-
τῷ φ.
Lego, ὡς
ταῖς ὑπερβο-
λαῖς. h. c.
ut faciunt
mulieres,
cum suos
liberos ex-
positos tra-
dunt edu-
candos. In
Nic. δοκεῖ
δὲ ὅτι τῷ φι-
λεῖν μᾶλλον
ἢ ὅτι τῷ φι-
λεῖσθαι (ἢ
φιλία.) ση-
μαῖον δὲ, ἀφ'
ματῆρος τῷ
φιλεῖν καὶ
ροῦσαι ἐνταῖς
γὰρ διδάσκουσιν
τὰ ἑαυτῶν
πρὸς φιλίαν,
&c.

CAPVT V.

ΚΕΦΑΛ. Ε΄.

*Simile & contrarium (qua dicebantur à qui-
busdam amicitia principia) quam vim
amicitia habeant.*

Περὶ τῆς κατ' ἰσότητα ἢ τῆς ἐνασπίου φιλίας.

Quia verò amicum etiam vniuersaliter
dicitur, velut principiò, adductis ex-
tremis quibusdam opinionib⁹, ostendimus,
(nam alii simile, alij contrarium amicum
pronuntiant,) dicendum etiam de his est,
quo pacto se heant erga expositas hactenus
amicitias. Simile autem, tam ad iucundum
quam bonum refertur. Bonum enim sim-
plex est, malum verò multiplex. Et bonus
similis sibi semper, neque mores mutat:
prauus autem & stultus, sibi dispar est ma-
nè & vesperi. Quocirca nisi inter se paciscā-
tur mali, amici sibi inuicē non erūt, sed dis-
siliant: quæ amicitia minimè firmissima
est. Quare eatenus simile amicū est, dum si-
mile bonum sit. Interdum autem iuxta vo-
luptatem consistit: similibus enim eadem
iucunda sunt, & naturâ quodq; cuique iu-
cundum est. Vnde & voces, & habitudi-
nes & conuersationes, cognatis inter se
suauissimæ solent esse, cum hominibus,
tum cæteris animantibus. Atque hæc pos-
sunt etiam prauis se inuicem diligere &

EΠΕΙ ὅτι τὸ φίλον λέγεσθαι ἔ. κατ' ὄλου
μᾶλλον, ὡς κατ' ἔ. κατ' ἀρχαῖς ἐλέ-
γη ἀπὸ τῶν ἐξωθεν συμπεριλαμβανόντων.
(οἱ μὲν γὰρ τὸ ὅμοιον φασιν εἶναι) φίλον, οἱ δὲ τὸ
ἐνασπίον.) λεκτέον ἔ. περὶ τούτων πῶς εἰσι
πρὸς τὰς εἰρημύνας φιλίας. ἀνάγκη δὲ τὸ μὲν
ὅμοιον καὶ εἰς τὸ ἡδύ καὶ εἰς τὸ ἀγαθόν. τὸ, τε γὰρ
ἀγαθὸν ἀπλοῦν, τὸ δὲ κακὸν πολὺ μέρφον. ἔ.
ἀγαθὸς μὲν ὅμοιος αἰεὶ, ἔ. οὐ μεταβάλλεται
τὸ ἦθος. ὅτι φαῦλος ἔ. ὁ ἀφρων οὐ γὰρ εἴοικεν ἑω-
θεν καὶ ἑσπέρας. δὲ ἐὰν μὴ συμβάλλωσιν οἱ
φαῦλοι, οὐ φίλοι ἑαυτοῖς, ἀλλὰ δίστανται. ἢ δὲ
ἔ. βεβαία φιλία. ὡς τε ἔ. τω μὲν τὸ ὅμοιον φίλον,
ὅτι ἀγαθὸν ὅμοιον. ἐστὶ ὅτι ὡς καὶ κατ' ἰσότητα. τοῖς
γὰρ ὁμοίοις ταῦτ' ἡδέα, ἔ. ἕκαστον δὲ φύσῃ αὐ-
τὸ αὐτῷ ἡδύ. δὲ καὶ φωνῇ καὶ ἔξῃς καὶ σιωπῆ-
μερβόσῃ τοῖς ὁμοῖοις ἡδίστα ἀλλήλοις, ἔ.
τοῖς ἀλλοῖς ζώοις. καὶ ταῦτ' ἐνδέχεται καὶ τοῖς
φαύλοις ἀλλήλοις φιλῶν.

Suprà c. 1.

Malus malo iucundè conuiuit.

Contrarium autem contrario amicum,
quemadmodum vtile. Nam quod simile
sibi id inutile est. Quapropter dominus
seruo, & seruus domino indiget, & vir
fœminaque inter sese mutuò. Ac iucun-
dum, & desiderabile, contrarium, vt
vtile, non quâ in fine, sed quâ vt ad finem.

* Καχὸς δὲ κακῶ σιωπέτηκεν ἡδονῇ.
τὸ δὲ ἐνασπίον τῷ ἐνασπίῳ φίλον, ὡς τὸ
χρήσιμον. αὐτὸ γὰρ αὐτῷ ὅμοιον, ἀχρηστον.
δὲ δεσπότης δούλου δέχεται, καὶ δούλος δε-
σπότου, καὶ γυνὴ καὶ αἰὴρ ἀλλήλων. καὶ ἡδύ
καὶ ἔπιθυμητὸν τὸ ἐνασπίον ὡς χρήσιμον, καὶ
οὐχ ὡς ἐν τέλει, ἀλλ' ὡς πρὸς τὸ τέλος.

Suprà c. 2.

ὅταν γὰρ τύχη οὐ ἔπιθυμεί, ἐν τῷ τέλει μὲν ἔστιν ὅτι οὐκ ὀρέγεται δὲ τῷ ἐναστίου, οἷον ὁ θερμὸν τῷ ψυχροῦ. ἔστι δὲ πῶς καὶ ἐν τῷ ἐναστίου φιλία τῷ ἀγαθοῦ. ὀρέγεται γὰρ ἀλλήλων ἀλλ' ὁ μέσον ὡς συμβολαὶ γὰρ ὀρέγεται ἀλλήλων. δὲ ἔτι τῷ γίνεσθαι ὅτι ἀμφοῖν ἐν μέσον. ἐπὶ καὶ συμβεβηκὸς ἔστι τῷ ἐναστίου, καὶ αὐτὸ ὅτι τῆς μεσότητος. ὀρέγεται γὰρ οὐκ ἀλλήλων τὰ ἐναστία, ἀλλὰ τῷ μέσου. ὑπερψυχθέντες γὰρ, ἐὰν θερμωθῶσι, εἰς τὸ μέσον καθίστανται καὶ ὑπερθερμασθέντες, ἐὰν ψυχθῶσι. ὁμοίως δὲ καὶ ὅτι τῶν ἄλλων. εἰ δὲ μὴ, αἰεὶ ἐπιθυμία, οὐκ ἐν τοῖς μέσοις. ἀλλὰ χαίρει ὅτι ἐν τῷ μέσῳ ἀμὲν ἔπιθυμίας τοῖς φύσιν ἰδέσθαι. οἱ ὅτι πᾶσι τοῖς ζῴοις τῆς φύσιν ἔξεως. τῆτο μὲν οὖν εἶδος ἔστι ὅτι τῶν ἀψύχων ἔστι τὸ φιλεῖν ὅτι γὰρ, ὅταν ἢ ὅτι τῶν ἐμψύχων. δὲ ἐπίοτε ἁπομοίους χαίρεισιν. οἷον ἀσπυροῦ ἀπὸ ἀπέλθεις, καὶ ὅτις ῥαθύμοις. εἰς τὸ μέσον γὰρ καθίστανται ὑπερ ἀλλήλων. καὶ συμβεβηκὸς οὖν, ὡς ἄν ἐλέγξει, τὰ ἐναστία φίλα, καὶ ἀλλ' ὁ ἀγαθόν. πόσα μὲν οὖν εἶδη φιλίας, καὶ τίνες ἀγαθοῦ καὶ ἀσπυροῦ οἱ τε φίλοι καὶ οἱ φιλοῦντες καὶ οἱ φιλοῦμενοι, ἔστι οὕτως ὡς τε φίλοι εἶναι καὶ αὐτοῦ τοῦ, εἴρηται.

A Nam ubi consecutus est quod concupiscebatur, in fine quidem iam est: sed contrarium non concupiscit, velut calidum, ipsum frigidum. Porro & contrarii bonique amicitia quaedam est: se inuicem enim per media desiderant, ut symbola: non ut ex ambobus vnum medium fiat. Per accidens autem contrarij desiderium est, per se autem mediocritatis: neque enim se inuicē, sed medium concupiscent contraria. Nimiū enim algentes, ad medium reducuntur, cum calefiunt; calentes verò, cum frigeſcūt. Similiter & in reliquis.
 B Sin verò non semper flagrauit cupiditas, non in medio erit, sed gaudebit natura iucundis, citra cupiditatem in medio constitutus: alij verò omnibus, quæ naturalem habitudinem egrediuntur, quæ species etiam inanimatis competit. Amare autem contingit, quando fuerit in animatis: quocirca nonnunquam dissimilibus gaudent, velut austeri faceris, irritabiles ad iram, tardis, ut qui à se inuicem ad medium reducuntur. Per accidens igitur, velut ostensum est, contraria amica propter bonum sunt. Quot igitur species amicitia sint, & quæ differentia, iuxta quas discernuntur amantes, ac amati, idque sic ut amici absque illo vocentur, dictum est hactenus.

Κ Ε Φ Α Λ. ς.

CAPVT VI.

Πότερον ἐνδέχεται αὐτὸν αὐτῷ φίλον εἶναι.

De sui ipsius amore.

Nic. l.9 c. 8.
 Mag. 10. 11.
 Interpr. κείνοι

ΠΕΡΙ ὅτι τῷ αὐτὸν αὐτῷ φίλον εἶναι ἢ μὴ, πολλῶν ἔχει ἔπισκεψιν. δοκεῖ γὰρ ἐπίοις μάλιστα ἕκαστος αὐτὸς αὐτῷ φίλος εἶναι. ἔστι τούτων χρωμάμοι καμόνι, * κινούσι πλὴν πρὸς τοῖς ἄλλοις φιλίας. καὶ ὅτι τοῖς λόγους, καὶ τὰ δοκοῦντα ὑπερ ἀρχὴν τοῖς φίλοις, τὰ μὲν ὑπερ ἐναστίου, τὰ δὲ ὅμοια φαίνεσθαι ὄντα. ἔστι γὰρ πῶς κατ' ἀναλογία αὐτὴ ἢ φιλία, ἀπλῶς δὲ οὐ. ἐν δυοῖν γὰρ διηρημένοις τὸ φιλεῖσθαι καὶ φιλεῖν. δι' ἃ μάλιστα οὐκ αὐτῷ φίλος, ὅτι τῷ ἀκρωτοῦ καὶ εἰς κρωτοῦς, * εἴρηται πῶς ἐκὼν ἢ ἀκων, τὰ τὰ μέρη ἔχον πῶς πρὸς ἀλλήλα τὰ τῆς ψυχῆς καὶ ὁμοίον τὰ τοιαῦτα πᾶντα, εἰ φίλος αὐτὸς αὐτῷ καὶ ἐχθρὸς, καὶ εἰ ἀδικεῖ αὐτὸς αὐτόν. πᾶντα γὰρ ἐν δυοῖν τοῦτα καὶ διηρημένως. * ἢ ὅτι δύο πῶς, καὶ ἢ ψυχὴ ὑπερ ἀρχὴ πῶς τοῦτα: ἢ δὲ διηρημένα, ἔχει ὑπερ ἀρχὴ. ἀπὸ ὅτι τῆς πρὸς αὐτὸν ἔξεως, ὡς οἱ λοιποὶ ἔπι τοῖς φίλοις διωρισμένοι, καὶ οἱ ἐν τοῖς λόγοις ἔπι τοῖς φίλοις εἰώθησαν. δοκεῖ γὰρ φίλος εἶναι,

Interpr. ἄλλοι.

D
 VERUM an sibi quisquam ipsi esse amicus queat, vestigationem vberiorē requirit. Nonnullis enim videtur, sibi quisque amicus esse maximè: qui eodem vtentes canone, amicitias erga alios etiam iudicant: verum secundum rationes, iuxtaque ea quæ amicis censentur inexistere, partim repugnant, partim verò similia esse videntur. Quodam modo enim iuxta analogiam hæc amicitia est, simpliciter verò nequaquam, eo quòd amari, ac amare, in disunctis duobus consistat, iuxta quæ magis hic sibi amicus est, velut in continente & in incontinente dictum est, qui idem volens nolensque agit, quando partes aliquo ad se inuicem pacto habent. Ac rationem habent hæc omnia eandem, num qui sibi amicus est, etiam inimicus sit, aut iniuria num se quispiã afficiat. Quæ omnia in duobus disunctim considerantur. Aut enim anima duplex quidpiam est, aut hæc disuncta non consistent: verum ab habitudine erga se ipsum pendet, velut etiã reliqui amandi modi determinati, iuxta quos, rationes exquirere has solemus. videtur enim amicus esse,

qui alicui vel verè bona, vel quæ arbitre- tur bona, alij euenire cupiat, non sui, sed alterius gratia.

Alio verò modo, quo conuiuere op- tar ob ipsam conuersationem tantum, non ob aliud quidpiam, vel vti patres liberis quidem bona optant, sed alijs conuiuunt tamen: quæ inter se inuicem omnia pu- gnant. Ille enim si non quod sibi, hic autem si non quod est. Alij verò con- uiuendi desiderium non ad amorem re- ferunt. Condolere quoque dolenti, non ob aliud quidpiam nos, dilectionem vo- cabimus. Solent enim serui ita erga do- minos condolere, qui ægrotantes ple- runque sunt morosiores, non ob ipsos quidem, & vero affectu, velut matres solent liberis, & aues nonnullæ vnà cum enitentibus similiter dolore affligi. Ami- cus enim non solùm amico condolere vel maximè studet; sed simili etiam con- turbatione affici, veluti simul cum siti- ente sitire: alioqui enim non fuerit con- iunctissimus. Eadem quoque in gauden- do ratio amicitia etiam est, non ob aliud quidpiam, sed ipsum tantum gaudere. Præterea, eiusmodi de amicitia dicun- tur, vt æqualitas quædam sit amor: nec vna tantum amicitia iungantur veri ami- ci, sed cuncta hæc simul conferantur in vnum: bona enim cupit alteri verus ami- cus. Quemadmodum & nemo sibi ipsi ob aliud quippiam benefaciat ob gra- tiam; neque indicat quod facit, quate- nus vnus est. Nam qui amorem patefa- cit, non amare quidem, sed velle ama- re videtur. Itaque & simul esse, & con- uiuere, congaudere, condolere, absque se mutuo ne viuere quidem posse, (vna enim anima sunt,) sed commori, vnus illius veræque amicitia est. Sic enim v- nus ille habet, ac sibi in hunc modum conuiuuit. Omniaque hæc in bono conf- pirant, in prauo autem dissentiant, vel vt in incontinente, vnde & aduersus a- liquando ipse sibi existit. Quatenus verò quisque vnus est, indiuisibilis, ac per omnia desiderabilis sibi est: quales bo- ni sunt, & secundum virtutem amici. Malus autem non vnus, sed multi, & die eadem varius & importunus ipse si- bi. Quamobrem rectè cuiusque erga seip- sum amicitia, ad boni probatique ami- citiam reducitur. Quia enim sibi ipsi & similis est, & commodus, ac vnus insuper, vti que etiam amicus sibi est, & desiderabilis, qualis est secundum na- turam: contra verò prauus. Porro bo- nus nihil sibi exprobrat, incontinentis instar: nec posterior prioribus succen- set, velut mutabiles: neque prior po- steriori, velut leues vanique solent.

A ο βουλόμορος πινι τὰ αγαθα, η οια οίεται αγα- θα, μηδι αυτον, αλλ εκεινου ενεκεν. αλλον δε εσπον εδ εινι βουλεται δι εκεινον, και μη δι αυτον, και ει μη αφνεμον ταραθα, μη εδ εζε μελισα φιλην * * * *

αλλον δε εσπον εδ συζηνη αιρεται δι αυτω πτω ομιλιασ, και μη δι ετερον τι οϊ οι πατερες, εδ μη εινι τις τεκνοις, συζωσι δι ετεροις. μα- γετα δη ταυτα πδματα πρως αλληλα. ο μη γδ αυ μη εδ εαυτοις, ο δε αυ μη εδ εινι, οι εδ συζηνη εκ οιονται φιλησται. επι εδ αλγειωπι στωαλγειν μη δι ετερον τι, αγαπαν θη- σομην οϊ οι δοδλοι πρως τοις δεσποταις, οπι χαλεποι, αλγειωτες, αλλ ου δι αυτοις, ωσπρ αι μητερες τοις τεκνοις, και οι στωω- δινοντες οριθες. βουλεται γδ μελισα τε ου μνον συλλυπεισται ο φιλος εδ φιλω, αλλα και πτω αυτω λυπην εινι δι ψωνπι στωδιψην, ει εσεδεχετο, οπι μη ελγυτατα. ο δι αυτος λογις και οπι τδ χαιρην μη δι ετερον τι, αλλα δι εκει- νον οπι χαιρη, φιλικον. επι τα τοιαδε λεγεσται πε- ει φιλιασ, ωσ ισότησ φιλότησ, * και μη μιασ

φιλιασ ειναι τοις δηηθωσ φιλοις. απδματα ταυ- τα επδραφερεσται πρως τον ενα. και γδ βουλε- ται ταραθα αυτα τδτοι τον εσπον. εσδεις γδ αυτος αυτον εδ ποιε αφει ετερον, εσδε χα- ειποσ. εσδε λεγη ο, πι εποιησεν η εις. εδοκει γδ φιλην βουλεσται ο δηλον ποιων οπι φιλη, αλλ ε φιλην, και ε ειναι μελισα, και το συζηνη, και το συχαιρην, εδ στωαλγειν εδ, μια δη ψυχη. και το μη ενωσασ αυτω αλληλων μη δε ζηνη, αλλα στωαποθησεν. ετω γδ εχ ο εις, εδ ιπωσ ομιλη αυτος αυτω. πδματα δε ταυτα εδ αγαθα, ισπαρχη πρως αυτον. εν εδ πονη- ρω εσφωνη, οϊ εν εδ ακρατει. εδ εχ τδ το δο- κει και εθρον ενδεχεσται αυτον αυτω ειναι. η δι εις και εδ ακριεποσ, ορεκτοσ αυτος αυτω. τριου- ποσ ο αγαθοσ και ο κατ ερετω φιλοσ. επει ογα μορθησ ουχ εις αλλα πολλοι, και τησ αυτησ ημερασ ετεροσ και εμπληκτοσ. ωσ τε και λι αυτεσ πρως αυτον φιλια, αδαγεσται πρως πτω τδ αγαθοσ. οπι γδρ πη ομοιοι, και εις και αυτος αυ- τω αγαθοσ, ταυτη αυτος αυτω φιλοσ και ορεκ- τοσ. φύση δε τοιοδοσ, αλλ ο πονηροσ πα- ρα φύην. ο δι αγαθοσ, ουθ εμα λιοδο- ρησται εαυτα, ωσπρ ο ακρατησ. ουθ ο υτε- ροσ εδ πρωτερον, ωσπρ * ο μεταληπιλοσ.

ετε ο εμπρωθεν τω υτερον, ωσπρ ο ψευδοσ. Legendū cenleo, και μεταμελη- ζικος.

Legendū cenleo, και μεταμελη- ζικος. Nic. ε αι παροιμια δε πασαι ομο- γουμοιοσσι, οϊ το μια ψυ- χη και κοινα τα ε φιλων. ε, ισότησ φιλότησ. Vulgata lectio sta- re omni- no non potest.

Sic scribendum, non κεῖνος. locus est corruptus.

ὅλως τε εἰδὲ ὡς τῶν οἱ ἄριστοι ἀρετίζουσιν, ὡς τῶν πάλ * Κορίσχος καὶ Κορίσχος ἀπουδαῖος. δῆλον γὰρ ὡς τὸ αὐτὸ πόσον ἀπουδαῖον αὐτῶν. ἐπεὶ ὅταν ἐγκαλέσωσι αὐτοῖς, ἀποκτινύουσιν αὐτ... ἀλλὰ δοκεῖ πᾶς αὐτὸς αὐτῷ ἀγαθός. ζητεῖ δὲ ὁ ἀπλῶς ὠν ἀγαθός, εἴ) καὶ αὐτὸς αὐτῷ φίλος, ὡς τῶν εἰρηταί, ὅτι δὴ ἔχῃ ἐν αὐτῷ ἀφύσσει βούλεται εἴ) φίλος. Ἐξ ἀφασίας ἀδυνάτων. δὲ ἐπ' ἀφ' ἀφ' αὐτοῦ μὲν δοκεῖ ἕκαστος αὐτὸς αὐτῷ φίλος. ὅτι δὲ τῶν ἄλλων ζώων οἱ ἵπποι αὐτὸς αὐτῷ. Ἐκ δὲ φίλος. ἀλλ' ὅσοι τὰ παιδία, ἀλλ' ὅταν ἡδὴ ἐχθροὶ αἵρεσιν. ἡδὴ γὰρ τότε ἀφ' ἀφ' αὐτοῦ πλεὺν ὅτι θυμίας. εἰσὶ δὲ ἡ φιλία ἢ πρὸς αὐτὸν τῆ καὶ συγγένειας. ὅσοι τερῶν γὰρ ἐφ' αὐτοῖς λῦσαι. ἀλλὰ καὶ ἀφ' ἀφ' αὐτοῦ, ὅμως ἔτοι μὲν συγγένεις ἐπὶ ὅτι ἐπὶ εἰς, ἕως αὐτῶν ζῆ. ποσαζῶς μὲν οὖν τὸ φιλεῖν λέγεσθαι, καὶ ὅτι πᾶσαι αἱ φιλίαι αἰσθητοὶ πρὸς τὴν πρῶτον, δῆλον ἐκ τῶν εἰρημῶν.

ΚΕΦΑΛ. Ζ'

Περὶ ὁμολοίας καὶ ὁμοίας.

Nic. l. 8. c. 2. & l. 9. c. 5. Mag. l. 2. c. 12.

Ὅμοιον ὅτι τῆ σκέψις θεωρησάμεν ἔπειτα ὁμοιότητας καὶ ὁμοίας. δοκεῖ γὰρ τοῖς μὲν εἴ) τῶν πατέρων, τοῖς δὲ τῶν ἀλλήλων. ἐστὶ δὲ ἡ ὁμοιότητα τῆς φιλίας ἕτερον ἢ τῆς φιλίας αὐτῶν. διηρημένης γὰρ τῆς φιλίας καὶ τῆς φιλίας, ἕτερον ἢ τῆς φιλίας, ἕτερον ἢ τῆς φιλίας, ἕτερον ἢ τῆς φιλίας. εἴτε γὰρ ἐπὶ χρησίμῳ, εἴτε ἐπὶ τῆς κατὰ ἡδονὴν ἔστιν. εἴτε γὰρ ἐπὶ τῆς φιλίας, εἴτε γὰρ ἐπὶ τῆς φιλίας, εἴτε γὰρ ἐπὶ τῆς φιλίας. ἀλλὰ δὲ αὐτὸν βλάπτει αὐτῶν. δοκεῖ δὲ ὡς τῶν * καὶ ἡ... ὅσοι αὐτῶν ὁμοιότητα τῆς ὁμοιότητας (ὅμοιότητος εἴ), ἀλλὰ τῶν ὁμοιότητας. * εἴ δὲ ἡ ἐπὶ τῆς φιλίας ἢ τῆς φιλίας, καὶ τοῖς ἀφύσσει ὁμοιότητας. ὡς τῶν φιλίας, ἢ τῆς φιλίας, ἢ τῆς φιλίας. ἀλλὰ τῶν μὲν ὁμοιότητας βλάπτει μόνον ἔστι. τῶν φιλίας καὶ πρὸς τῶν ἀφύσσει. ἐστὶ γὰρ ἡ ὁμοιότητα ἀρχὴ φιλίας. ὁ μὲν γὰρ φίλος πᾶς ὁμοιότητας. ὁ δὲ ὁμοιότητας, ἢ πᾶς φίλος. ἀρχὴ μὲν γὰρ εἰσὶ ὁμοιότητας μόνον. δὲ ἀρχὴ φιλίας, ἀλλ' ἢ φιλίας. δοκοῦσι γὰρ οἷτε φίλοι ὁμοιότητας, καὶ οἱ ὁμοιότητας φίλοι εἴ). ἐστὶ δὲ ἢ τῶν πρῶτον ἢ ὁμοιότητας ἢ φιλίας, ἀλλὰ τῶν πρῶτον τῶν φιλίας τοῖς ὁμοιότητας, καὶ ὅσα εἰς τὸ συζῆναι σιωπῶν. οὔτε μόνον καὶ ἀφύσσει, ἢ καὶ ὁμοιότητας. ἐστὶ γὰρ τῶν φιλίας τὸ κινῶν ὅτι θυμίας, ὡς τῶν ἐπὶ ἀφύσσει ἀφύσσει ἀφύσσει τῶν. οὐδὲ καὶ τῶν πρῶτον ὁμοιότητας, καὶ καὶ τῶν ὅτι θυμίας. ὅτι ὅτι ἀφύσσει, ἢ ὁμοιότητας. οἷτε φαῦλοι τῶν φιλίας ὁμοιότητας.

Interpr. ἢ φιλία. Scrib. εἰ δὲ ἐπὶ τῆς φιλίας. vel, εἰ δὲ τῶν φιλίας.

A Præterea qui simpliciter bonus est, quaerit ut ipse etiam sibi amicus existat, quemadmodum & dictum est supra, duo in sese complecti, quæ ad amicitiam mutuam propendeant, quæ disjungere sit impossibile. Quocirca in homine amicitia erga seipsum constare posse videtur, non etiam in reliquis animantibus. Neque enim equus sibi amicus est, neque pueri, donec electionem per ætatem consequantur: iam tum enim puer pro cupiditate à seipso dissentit. Cognatorum amicitia similis videtur ei quæ cuique est erga seipsum, quandoquidem neutrum à se queas distinguere: & si maximè differant, cognati tamen illi sunt, ac vnus ille quoad vixerit. Quot igitur modis amare dicatur, quòdque omnes amicitia ad vnã primam reducantur, ex dictis patet.

CAPVT VII.

De concordia benevolentiaque.

Propriũ verò huius cõsiderationis fuerit, de concordia benevolentiaq; disquirere; quæ alijs eadem, alijs verò absque se mutuo non esse videntur. Est autẽ benevolentia cum amicitia neque profusidem, nec planè diuersum. Nam amicitia tribus modis distincta, neque in ea quæ vtile, neque ea quæ voluptatẽ spectat, constit. Siue enim vtilitatẽ volunt, non ob illum, sed se, hanc cupiunt. Videtur autem benevolentia, quemadmodũ & amicitia, non benevolentis esse, sed eius cui is bene vult. Si in iucundo amicitia constituas, benevolentia etiam inanimatis tribues. Quapropter benevolentia circa moralẽ amicitiam cõsistit. Verũ benevoli tantũ est volũtas: amici verò, vt quod vult, præstet etiam. At amicitia omnis principium est benevolentia, ac omnis quidem amicus benevolus, non cõtrã omnis benevolus amicus. Incipienti enim similis benevolus est: vnde & amicitia principiu, non amicitia appellatur. Ceterũ & consentire amici videtur, & consentientes inter se, cõcordesq; amici esse. Verũ nõ circa omnia amica versatur cõcordia, sed circa res cõcordib⁹ propositas, quæque ad conuictũ mutuũ conducãt: nec iuxta cogitationẽ cupiditatẽq; tantũ. cõcupiscere enim cõtraria licet, velut in incõtinẽte hæc ipsa quoq; sibi repugnãt. Neq; oportet simul pro electionis, simul & cupiditatis instinctu cõstare cõcordia; quippe quæ bonorũ est tantũ. Pravi autẽ eadẽ eligẽtes,

& appetentes, ipsi sibi incommodant. Videtur autem concordia, quemadmodum & amicitia, non dici simpliciter: verum alia prima quaedam, & naturam rectam, qua mali concordantes esse nequeunt: alia, qua etiam pravi inter sese conspiciunt, quando pro electione sua cupiditateque res succedunt, quodque concupiscunt, & eligunt, eiusmodi oportet, quo potiri ambo queant. Nam si eas res appetent, quae nequeant ambobus contingere, certamen oritur: cum contra inter sese concordantes non soleant contendere. Est autem concordia, eadem de principatu subiectioneque, electio, & voluntas: non alterutrius, sed publici boni gratia. Quocirca amicitia quaedam civilis concordia est. De concordia igitur benevolentiaque haec dicta sint.

CAPVT VIII.

ΚΕΦΑΛ. η'.

Questio, cur qui benefecerint, plus ament, quam qui beneficium acceperunt.

Απορία, διὰ τὴν οἱ ἐργάζονται τοὺς ἐπιεικτεροῦντας μάλλον φιλοῦσιν, ἢ αἰὰ παλιν.

Ubitatur autem, cur magis amantes dicantur, qui ipsos affectos, quam qui affecti se ipsos facientes reddant, cum videatur contrarium iustum esse, quod crediderit quis ob utile quiddam, & quia commodare ei contingit. Alium enim iuvari, alium vero impendere decet. Neque id tantum est, sed naturam etiam eligibilior est actio: rationemque prorsus eandem habet opus, & actio: & qui beneficium accipit, opus est beneficentis. Quocirca & in animantibus peculiare in generando, natumque conservando, studium. Et magis parentes sobolem suam diligunt, quam diligantur vicissim ipsi, & effusiore charitate haec matres complectuntur, quam patres. Ac nati itidem magis ex se genitos, quam genitores amant: quia praestantissima est actio. Et matres effusius quam patres, amant, quia magis suum opus esse liberos arbitrantur; & quia opus difficultate definitur, magis utique generando mater affligitur. De amicitia igitur, quae univocum est erga se, quaeque in pluribus versatur, hoc pacto determinatum sit.

Απορία ὅτι οἱ ἐργάζονται τοὺς ἐπιεικτεροῦντας μάλλον φιλοῦσιν οἱ ποιησάμενοι δὲ τοὺς παθόντας, ἢ οἱ παθόντες δὲ τοὺς ποιησάμενους. δοκεῖ δὲ δίχασμα εἶναι τριώαυτον. τὸ πρῶτον ὅτι οἱ ἀπολαύοντες μᾶλλον αἰσθάνονται τὸ χρησιμὸν καὶ τὰ αὐτῶν ὠφελίμων συμβαίνοντων μᾶλλον ὠφελῆσθαι, τὸν δὲ ἀποδοῦναι δὲ. οὐκ ἐστὶ τὸ πρῶτον μόνον, ἀλλὰ καὶ φαισικόν. ἢ γὰρ ἐνέργεια ἀρετώτερον. τὸν αὐτὸν δὲ λόγον ἔχει τὸ ἔργον καὶ ἡ ἐνέργεια. ὁ δὲ ἐπιεικτερός, ὡς ἂν ἔργον τὸ δὲ ποιησάμενος. δὲ ἔστι ἐν τοῖς ζώοις ἡ αἰσθητικὴ τὰ τέχνη ἀποδοῦναι, καὶ τὸ γινώσκαι καὶ γινώσκοντα σώζειν. καὶ φιλοῦσι δὲ μάλλον οἱ πατέρες τὰ τέχνη, ἢ αἱ μητέρες τῶν πατέρων, ἢ φιλοῦσιν καὶ οὗτοι πάλιν τὰ αὐτῶν ἢ τοὺς γινώσκοντες, διὰ τὸ πᾶσι ἐνέργειαν εἶναι τὸ δὲ εἶναι καὶ αἱ μητέρες τῶν πατέρων, ὅτι μάλλον οἰοῦνται αὐτῶν εἶναι ἔργον τὰ τέχνη. τὸ γὰρ ἔργον τὰ χαλεπῶν δεικνύουσι. πλείω ὅτι λυπεῖται αὐτῶν τῶν γυναικῶν μητῶν. καὶ αὐτῶν μᾶλλον φιλοῦσιν τῆς πατρὸς αὐτῶν καὶ τῆς ἐν πλείοσι, διωκόμενον τὸν ἕπον τῶν.

CAPVT XI.

ΚΕΦΑΛ. θ'.

Amicitiam ac societatem omnem aequalitate contineri: idque non uno modo.

Ὅτι ἡ φιλία ἐν ἰσότητι.

Videtur autem iustum aequale quippiam esse, & amicitia in aequalitate quadam consistere: nisi frustra dicatur: Amatoria est

Ομοίω δὲ τὸ, τε δίχασμα εἶναι, ἴσον πᾶσι, καὶ ἡ φιλία ἐν ἰσότητι, εἰ μὴ μᾶλλον λέγεται ἰσότης ἢ φιλοῦσιν. αἱ δὲ πολιτεῖαι, πᾶσαι δίχαστου

Nic. l. 3. c. 11.

διείδους κοινωνία γάρ. ὅ δὲ κρινόντων ἄλλ' ἢ τῆ
 διχίου σιωπῆσθαι, ὅς τις αἰεὶ ἄλλ' ἢ φιλίας καὶ δι-
 χίου καὶ κοινωνίας, καὶ πόρτα τῶντα σιωπῆσθαι
 ἀλλήλοισι, ἔ ἐγγὺς ἔχ' ἑὶ ἀφ' ἑαυτοῦ. ἐπεὶ
 δὲ ὁμοίως ἔχ' ψυχὴ πρὸς σῶμα, καὶ τεχνίτης
 πρὸς ὄργανον, καὶ δεσπότης πρὸς δούλον,
 τούτων μὲν οὐκ ἔστι κοινωνία. ἔ γὰρ δὴ ὅτιν. ἀλ-
 λά ὅ μὲν, ἐν ὅ δὲ τῶ ἐνός, ὅσθ' ἐν. ὅσθ' ἄφαι-
 ρετὸν ὁ ἀγαθὸν ἕκαστερον, ἀλλ' ὅ ἀμφοτέρων
 τῶ ἐνός οὐ ἕνεκα ὅτι. τό, τε γὰρ σῶμα ὅτιν ὄρ-
 γανον σύμφυτον, καὶ τῶ δεσπότης ὁ δούλος, ὡς-
 πρὸς μόνον καὶ ὄργανον ἀφαιρετὸν. ὅ δὲ ὄργανον
 ὡς πρὸς δούλος, ἀψυχος. αἱ δὲ ἄλλαι κοινωνίαι
 εἰσὶν, ἢ μόνον τῶ τῆς πόλεως κοινωνίαν, ἢ τῶ
 φρατόρων ἢ τῶ ὀργάνων, ἢ αἱ * χρηματιστικῆ
 ἐπὶ πολιτείαι. αἱ δὲ πολιτεῖαι πᾶσαι ἐν οἰκείοις
 σῶμα πρὸς καὶ αἱ ὄργα, καὶ αἱ πρὸς ἀφαιρέσεως.
 ἔστι γὰρ ὅ αὐτὸ ὡς πρὸς ὅτι τῶ ἀρμονίαν, καὶ τῶ
 ἐν ταῖς πολιτείαις. βασιλικὴ μὲν, ἢ τῶ γνη-
 σθαιτες ἀριστοκρατικὴ δὲ, ἢ ὁμοῦ καὶ γυναι-
 κός πολιτεία δὲ, ἢ τῶ ἀδελφῶν πρὸς ἀφαιρέσεως
 δὲ τούτων, τυραννίς, ὀλιγαρχία, δημοκρατία καὶ
 τῶ δίχια δὴ τῶ. ἐπεὶ ὅ ἴσον ὅ μὲν κατ'
 ἀριθμὸν, ὅ ἴκατ' ἀναλογίαι, καὶ τῶ διχίου
 εἶδη ἔσται καὶ τῆς φιλίας ἔ τῆς κοινωνίας. κατ'
 ἀριθμὸν μὲν γὰρ ἢ κοινωνία, καὶ ἢ ἐπιχειρητικὴ φι-
 λία. τῶ γὰρ αἰτῶ ὄρα μετρίται. κατ' ἀναλο-
 γίαις ἢ ἢ ἀριστοκρατικὴ ἀρίστη καὶ βασιλικὴ. οὐ
 γὰρ τῶ τὸν διχίου τῶ ὑπερέχοντι ἔ ὑπερέχο-
 μένῳ, ἀλλ' ἢ τὸ ἀναλογίαν. καὶ ἢ φιλία ὅμοίως
 πατρὸς ἔ πατρὸς. ἔ ἐν ταῖς κοινωνίαις ὁ αὐτὸς
 ἔπος.

38. χρημα-
 τιστικῆ

Κ Ε Φ Α Λ. Ι.

CAPVT X.

Περὶ συγγνητικῆς φιλίας καὶ ἐπιχειρητικῆς, καὶ
 κοινωνικῆς.

Varias amicitiae species recenset &
 explicat.

Nic. l. 8. c.
 14.
 Mag. l. 2.
 c. 12.

Λ ΕΓΟΝΤΑΙ ὅ φιλία, συγγνητικὴ,
 ἐπιχειρητικὴ, κοινωνικὴ, ἢ λεγόμενῃ πολι-
 τικῆ. ἔστι μὲν συγγνητικὴ πολλὰ ἔχουσα εἶδη. ἢ
 μὲν ὡς ἀδελφῶν, ἢ δὲ ὡς πατρὸς καὶ υἱῶν. καὶ γὰρ
 κατ' ἀναλογίαι, ὅτι ἢ πατρικῆ. ἔ κατ' ἀριθ-
 μὸν, ὅτι ἢ τῶ ἀδελφῶν. ἐγγὺς γὰρ αὐτῆ ἔ ἐπιχει-
 ρητικῆς. ὅτι γὰρ ἀφαιρέσει γὰρ ἔ ἐν τῶ πρὸς ἀφαιρέσει.
 ἢ ὅ πολιτικὴ σιωπῆσθαι μὲν καὶ τὸ γνησίμον καὶ
 μάλα. ἔ γὰρ τὸ μὴ * αὐτῆ, δοκοῦσι συ-
 κελτεῖν. ἐπεὶ σιωπῆσθαι γὰρ αὐτὸ ἔ ἔ συζῆν χαλεπὸν.
 μόνον δὲ ἢ πολιτικὴ καὶ ἢ πρὸ αὐτὸν πρὸς ἀφαι-
 ρεσεως, ἢ μόνον φιλία, ὅτι καὶ ὡς φίλοι κοινωνοῦσιν.

39. ἀφαι-
 ρεσεως, ἔ ἀφαι-
 ρεσεως ἔ.
 vel τὸ μὴ
 ἀφαιρέσει.

E Micitiae autem sunt, naturalis, so-
 cialis, communicativa, & quae poli-
 tica appellatur. Et naturalis quidem mul-
 tas species habet; alia quidem ut fratrum,
 alia ut patris & filiorum: illa iuxta propor-
 tionem, haec vero secundum numerum.
 Propinqua enim socialis est, in qua singuli
 dignitate participant. Politica autem ma-
 xime ad utilitatem comparata est. Nam
 quia sibi per se non sufficiunt, con-
 uenire videntur & conuictus mutui
 gratia; sola autem civilis, & quae in
 illa transgressio committitur, non so-
 lum ut amicitiae sunt, sed ut ami-
 ci, iuxta eas inter sese communicant.

alia

εί δὲ μὴ ἴσον, αἰάλορον. ὁ δὲ ὑπερχόμενος, τωῦταιπὸν ἐρέφει αἰάλορον, καὶ κατὰ δὲ μέτρον συζύγισι. δοξάζει δὲ ἂν ἔτιως ἐλαττωθεῖται ὁ ὑπερέχων, καὶ λήπουργία ἢ φιλία ἐκείνη κοινω- νία. δὲ δὲ ἄρα ἡνὶ ἑτέρω αἰσάσαι καὶ ποιῆσαι ἀνάλορον. τὸτο δὲ ἔστιν ἡμῶν, ὅτι καὶ τὰ δὲ ἄ- χοντι φύσει ἐστὶν πρὸς τὸν ὑπερχόμενον. δεῖ καὶ ἰσαοθῆναι τὸ κέρδος πρὸς τὴν ἡμίω. ἢ δὲ κατ' ἴσα φιλία, ἔστιν ἡ πολιτική. ἡ δὲ πολιτική ἔστι μὲν κατὰ τὸ χρησίμων καὶ ὡς ἄναι πόλεως φί- λαι ἀλλήλοισι, οὕτω καὶ οἱ πολῖται καὶ ὁμοίως.

Suprà, c. 2 * Οὐκέτι γινώσκουσιν Ἀθηναῖοι Μεγαρήνας καὶ οἱ πολῖται ὅτι μὴ χρησίμοι ἀλλήλοισι, ἀλλ' ἐκ χερσὶν εἰς χεῖρας ἢ φιλία. ἔστι δὲ ἐν ταῦτ' καὶ δὲ ἄλλων ἐπὶ τὸν ὑπερχόμενον, οὐτε τὸ φισικόν, οὐτε τὸ βασιλικόν, ἀλλὰ τὸ ἐν τῷ μέρει. ὅσοι δὲ τού- του ἕνεκα ὅπως εἰ ποιῆ ὁ θεός, ἀλλὰ ἵνα ἴσον ἢ ἔα γὰρ τοῦτ' ἢ λήπουργίας. κατ' ἰσότητα δὲ βέ- λεταί (εἶ) ἢ πολιτική φιλία. ἔστι δὲ τὸ χρησίμου φιλίας εἶδη δύο· ἢ μὲν νομική, ἡ δὲ ἠθική. βλέ- πει δὲ ἢ μὲν πολιτική εἰς τὸ ἴσον καὶ εἰς τὸ πλεονέ- κμα, ὡς ἄναι οἱ πωλοῦντες, καὶ οἱ ὠνόμενοι. δὲ εἶρη) * Μιαδὸς ἀνδρὶ φίλω. ὅτι μὲν οὖν κατὰ ὁμοιογένειαν, ἢ πολιτική αὐτὴ φιλία, ἐκ νομική· ὅτι μὲν δὲ ἔπι τρέπουσιν αὐτοῖς, ἢ ἠθική βέλεται (εἶ) φιλία, καὶ ἑταιρική. δὲ μάλιστα ἐκ κλημα ἐν ταύτῃ τῇ φιλίᾳ· αἰπὸν δὲ, ὅτι τὰ φύσιν ἕτε- ραι γὰρ φιλία, ἢ κατὰ τὸ χρησίμων καὶ ἢ κατὰ τὸ δρε- πτώ. οἱ δὲ ἀμφοτέρω βέλονται ἅμα ἔχον, καὶ ὁμιλοῦσι μὲν τὸ χρησίμου ἕνεκα, ἢ ἠθικῶς δὲ ποιῶ- σιν ὡς ἔπι κείναι. δὲ ὡς πιστεύοντες, ἢ νομικῶς ποιῶσιν. ὅπως μὲν γὰρ ἐν χρησίμῃ τῶν πλεονέ- κμα ἐκ κληματα. ἢ μὲν γὰρ δρεπτή ἀνέκκλητον· οἱ δὲ ἢ δὲ ἔχοντες καὶ δόντες, ἀπαλλάττονται. οἱ δὲ κατὰ τὸ χρησίμοι ἐκ εὐθύς δὲ ἀλύονται, ἀμὲν νομικῶς καὶ ἑταιρικῶς πρὸς φέρωνται. ὅμως δὲ τὸ χρησί- μου ἢ νομική ἀνέκκλητος. ἔστι δὲ ἢ μὲν νομική δὲ ἀλλοῖς πρὸς νόμισμα· μετρίται γὰρ τούτω τὸ ἴσον· ἢ δὲ ἢ ἠθική ἐχούσιος. δὲ ἐν αὐτῷ νόμος ἔστι πῶς ἔτιως ὁμιλοῦσι φιλικῶς, μὴ εἶ) * δίκας τῶν ἐκοισίων στυδμα γμῶν. ὁρθῶς. πῶς γὰρ ἀγαθοῖς ἢ πέφυκε δίκαστον (εἶ)· οἱ δὲ ὡς ἀγαθοῖ, καὶ τοῖς συ- νδημαῖ ποιοῦν. ἔστι δὲ ἐν ταύτῃ τῇ φιλίᾳ τὰ ἐκ κλη- ματα ἀμφοτέρω βέλονται αὐτοῖς ἀμφοτέρω, πῶς ἐ- κείτερος ἐκ κλημα, ὅτι μὲν ἢ ἠθικῶς, ἀλλὰ μὴ νομι- κῶς πιστεύουσι. ἐκ δὲ ἢ δὲ ἀποείδου ποτέρως δεῖ κείνῃ τὸν δίκαστον, ποτέρω πρὸς τὸ πλεονέκμα βλέπονται τὸ ὑπορητηθῆναι, ποσὸν ἢ ποιόν, ἢ τὰ παποιθῶσι. ἐκ δὲ ἔχεται δὲ εἶναι ὅτι λέγει Θεο- γνίς.

Hesiod.

γρ. δὲ καὶ ab surde.

A sin verò numero non æquale fuerit, por- tionale erit. Excellens verò contrariè conuertit proportionale, iuxtaque diame- trum iungit. Ac sic quidem videatur infe- rior reddi excellens, & ministerium publi- cum fuerit amicitia, & cōmunicatio. Quo- circa aliquo alio æquare, & proportionale reddere cōuenit, honore scilicet, qui Deo naturâ principi tribuitur à subiectis. Sed & lucrū æquare cum honore conuenit. Ac a- micitia quidem ad æqualitatē cōstituta ci- uilis est. Ciuilis autē vtilitati destinata est; & quemadmodū vrbes, sic etiam ciues sibi inuicem amici existunt. Et eodem modo,

B Non amplius cognoscuntur ab Atheniensibus Megarenses,

ac ciues ipsi nisi inuicē vtilēs fuerint. Verū ex manu in manum hæc amicitia est. Porro hic & præses est, & subditus, non naturale, nec regiū, sed quod in parte consistit: neque eius gratia, vt beneficiat deus, sed vt æqua- litas sit boni, ac muneris honorarij. Ad æqua- litatē autē prorsus cōparata esse vult ciuilis amicitia. Cæterum vtilis amicitia duæ spe- cies sunt; alia enim legalis est, alia moralis.

C Ac respicit ciuilis inæqualitatem, & rem ipsam, quemadmodum ementes, & ven- dentes: vnde dicitur, Merces viro amico. Quando igitur ex pacto conueniunt. ciui- lis est, legalisque amicitia: verum cum rem arbitrio committunt, ad moralem amicitiam accedit, & socialem. Quocirca potissi- mum in hac amicitia ex postulatio est, eo quod præter naturam. Reliquæ enim amicitia sunt, & quæ vtilitatē spectat, & quod est secundum virtutem. Nonnulli verò vtra- que complecti volunt, & quidem vtilitatis gratia consuetudinem cum alio habet. Mo- ralem autem faciunt viri moderati: proinde fidem habentes, legitimam non faciunt. Nam inter tres istas, vtilis illa ex postulatio- nes habet frequentiores. Virtus enim, ac- cusationis expers est; suaves autē, habentes erogantēsq; cōciliantur. Vtilēs autē non fa- cilē in gratiā redeunt, nisi legitimè, atque vt socios decet, inter sese cōgrediantur. Inter vtilēs autē amicitias, legitima ipsa quoque criminatione vacat. Pecunia enim de con- trouersijs decidit legitima, qua & æquale mēsuratur. moralis autē volūtaria cōuentio est. Quocirca lex alibi ita cōuiuētibus posita est, quæ in cōtractibus volūtariis vtrum rectè habeat, nō interponitur. Bonis enim inter sese iustū nullū est; hi verò vt boni, etiā cō- trahētibus. Licet autē in hac amicitia, vtrin- que accusationes ancipites fieri, quoniam pacto vtrinque vtatur, quando iuxta mores, nō legitimè fidē habent. Ac dubiū quidē, vtrōnam modo iustum iudicare conueniat, an respectu rei præstitæ, quanta sit, & qua- lis, an accipientis. Contingit enim inter- dum, quod inquit Theognis;

D Nam inter tres istas, vtilis illa ex postulatio- nes habet frequentiores. Virtus enim, ac- cusationis expers est; suaves autē, habentes erogantēsq; cōciliantur. Vtilēs autē non fa- cilē in gratiā redeunt, nisi legitimè, atque vt socios decet, inter sese cōgrediantur. Inter vtilēs autē amicitias, legitima ipsa quoque criminatione vacat. Pecunia enim de con- trouersijs decidit legitima, qua & æquale mēsuratur. moralis autē volūtaria cōuentio est. Quocirca lex alibi ita cōuiuētibus posita est, quæ in cōtractibus volūtariis vtrum rectè habeat, nō interponitur. Bonis enim inter sese iustū nullū est; hi verò vt boni, etiā cō- trahētibus. Licet autē in hac amicitia, vtrin- que accusationes ancipites fieri, quoniam pacto vtrinque vtatur, quando iuxta mores, nō legitimè fidē habent. Ac dubiū quidē, vtrōnam modo iustum iudicare conueniat, an respectu rei præstitæ, quanta sit, & qua- lis, an accipientis. Contingit enim inter- dum, quod inquit Theognis;

E

Tibi quidē dea id parvū est, mihi verò ingēs. A
 Nā contrariū euenire potest, velut etiā in oratione ait: Tibi quidē lusus sit, quod mihi mortē adferat. Hinc igitur accusationes petuntur. Nam ille quidē repetit officiū, vt qui rem magnā præstiterit, cum adesset e-
 genti, aut si quid aliud dicat, allatum quan- tum quidē potuerit, sed quod illi expedie-
 dat: hic autē contrā, quantū illi par fuisset, non quātum sibi cōmodassēt. Interdū ve-
 rō transumpta expostulatione controuer- tit. Ille enim quantulū ipsi contigit, hic ve-
 rō quā magnū pro facultatibus præstite- rit. Velut si in periculo cōstitutus, ille dra-
 chmæ pretio adiutus sit, his quidē periculi, alius verò argenti magnitudinē reputabit,
 velut in retributione pecuniæ fieri solet: nā & hic de his controuertitur. Nam alius vt
 tum: hic verò vt impræsentiarum res est, nisi concilient, iudicandum arbitratur. Ci-
 uilis igitur amicitia conuentionem, & rem ipsam intuetur: moralis autē ad electionē respicit
 Quocirca iustum hoc magis est, & iustitia inrer amicos vsurpata cōtentionis causa. Vnde honestior amicitia moralis, vti-
 lis autem necessaria magis. Equidē nōnul- li moralem amicitiam præ se ferunt, verūm
 vbi quid aduersum experiuntur, declarant sese diuersos. Nam quidam ex bonorum facultatūque copia, honestum persequū-
 tur: quapropter & honestiori rei amicitia quædam est. Quocirca manifestum vt hæc distinguenda sint. Nam si morales amici
 sunt, ad electionem spectandum est, num æquale, vel secus, alteri sit ab altero po-
 stulandum: verūm si vtilitatis mutux gra- tia conueniunt, & ciuiles, quantum quis-
 que commodarit, expenditur. Quod si hic quidem ex more, ille verò ex vtili statuat,
 non pulchrum quidem, sed factu neces- sarium tamen, vt boni id consulamus,
 similiter & in altero: vt quia moraliter quidem de rebus non iudicat, at nihil si-
 mulat, in amicia tamen contentus alter in- talem amicum incidisse sit. Moralem igitur
 secundū electionem esse patet, quoniam etsi magnis beneficijs acceptis vel ob facultatum penuriam non rependit, sed
 quantum potuit præstitit, rectē habet. At- que ita Deus pro facultatum modulo no-
 strarum sacrificia æstimat: verūm ementi ac mutuo ad vsuram danti, nisi amplius
 isthinc prouenturum polliceare, non suf- fecerit. Vnde multæ accusationes in ami-
 cos oriuntur, nisi iustum illud puro iudi- cio prospiciatur. Difficile enim est, ad v-
 num quidem exquirere quæ nō rectā se in- uicem spectant, velut inter amantes vsu
 venit. Vbi alius ob conuiuendi voluptatem complectitur alium: ille verò ipsum pro-
 pter vtilitatem. Verūm quando is amor re- frigescit, alio superueniente aliquo fit alius,

Σοὶ μὲν τὸ τοῦ θεοῦ σμικρὸν, ἐμοὶ δὲ μέγα. ἐνδέχεται γὰρ καὶ τοῦ αἰσίου γνέσθαι, ὡς ἄρ' ἐν τῷ λόγῳ, σοὶ μὲν παιδία τῶν ἐμῶν, ἐμοὶ δὲ θάνατον. εἰ τεύχῃ δ' εἴρηται τὰ ἐγκλήμα-
 τὰ. ὁ μὲν γὰρ ἀξιοῖ ἀπὸ παλαιῶν, ὡς μέγα ἕω η-
 ρετήσας, ὅτι θεομῆρ' ἐποίησεν, ἢ τί ἄλλο τοιοῦ-
 το λέγων πρὸς πλεὺς ἐκείνου ὠφέλεια πόσον ἠδυνάτο, ἀλλ' ὅτι ἡ αὐτῶν. ὁ δὲ τοῦ αἰ-
 σίου, ὅσον ἐκείνω, ἀλλ' ἔχ' ὅσον αὐτῶν. ὅτε δὲ καὶ μεταλαμβάνων καὶ ἀμφιβάλλῃ. ὁ μὲν γὰρ ὅσον αὐτῶν μικρὸν ἀπέβη, ὁ δὲ ὅσον αὐ-
 τῶν μέγα ἐδυνάτο. οἷον, εἰ κινδυνώσας δραχ-
 μῆς ἀξιοῖ ὠφέλησεν, ὁ μὲν δὲ τῆς κινδυνώσας μέ-
 γητος, ὁ δὲ τῆς ἀργυρίου, ὡς ἄρ' ἐν τῇ τῶν νο-
 μισμῶν ἀποδόσει. ἔτι γὰρ εἰ τῶν κατὰ τούτων ἐ-
 ἀμφισβήτησις. ὁ μὲν γὰρ ἀξιοῖ πῶς πότ' ἡ, ὁ δὲ πῶς νῦν, ἀλλ' μὴ διέπωνται. ἐπεὶ μὲν οὖν πο-
 λιτικῆ, βλέπει εἰς πλεὺς ὁμολογίας καὶ εἰς τὸ
 πρῶτον. ἢ δὲ ἠθικῆ, εἰς τὴν ἀρετήν. ὡς-
 τε καὶ δικαιοσύνη τὸ μέλλόν ἐστὶ, καὶ δικαιοσύνη
 φιλικῆ. ἀπὸ τῆς τῆς μάχεσθαι δὲ τὴν καλλίων
 μὲν ἢ ἠθικῆ φιλία, ἀναγκασιότερα δὲ ἐκ χρη-
 σίμων. οἱ δὲ ἔρχονται μὲν ὡς ἠθικοὶ φίλοι καὶ δι-
 ἀρετικῶν ὄντες. ὅταν δὲ ἀπὸ κριτικῆς ἢ τῆς ἰδίων,
 δηλοῖ γίνονται ὅτι ἔπειτα ἡσθμ. ἐκ περὶ οὐ-
 σίας γὰρ διώκουσιν οἱ πολλοὶ τὸ καλόν. * δὲ
 καὶ τῆς καλλίως φιλία. ὡς τε φαερὸν πῶς
 ἀναγκασιότερον κατὰ τούτων. εἰ μὲν γὰρ ἠθικοὶ
 φίλοι, εἰς πλεὺς ἀρετῶν βλέπειον εἰ ἴσω,
 ἔτι ἄλλο ἀξιοτέρον πατέρω κατὰ πατέρω.
 εἰ δὲ ὡς χρησιμοὶ καὶ πολιτικοὶ, ὡς ἀν' ἐλυ-
 σιτέλεθ' ὁμολογῶσιν. ἀλλ' ὁ μὲν φησὶ ὡς δὲ, ὁ δὲ
 ἐκείνω, οὐ καλόν μὲν ἀπὸ ποιήσας, δέον τρεῖς
 καλοὺς λέγει λόγους, ὁμοίως δὲ καὶ ὅτι πατέ-
 ρω. ἀλλ' ὅτι οὐ διείποντο ὡς ἠθικῶς, δεῖ
 κείνην ἵνα μὴ δὲ ἕω κενόμηνον μηδέ τερων
 αὐτῶν ἕω πατῶν. ὡς τε δεῖ εἴρησεν αὐτὸν πλεὺς
 τύχῃ. ὅτι δὲ ἐστὶν ἢ ἠθικῆ καὶ ἀρετῶν, δη-
 λον ἐπεὶ καὶ εἰ μέγα πατῶν μὴ ἀποδῶ,
 * ἢ δὲ ἀδυναμίας, ἀλλ' ὡς ἐδυνάτο, καλῶς
 καὶ ὁ θεὸς ἀνέχεται καὶ δυνάμιν λαμβάνων τῶν
 θυσιῶν. ἀλλὰ τὰς πωροῦντι οὐχ ἰσχυρῶς ἐξεί,
 ἀλλ' μὴ φησὶ δυνάσθαι πλέον δυνάμει. ὅσοι τὰ
 * δαμείσθαι πολλὰ ἐγκλήματα γὰρ ἐν ταῖς
 φιλίαις, * τοῖς μὴ κατ' ἀδυναμίας καὶ τὸ δι-
 καιοσύνην. * ἔτι δὲ γὰρ χαλεπὸν μετρησάμεν
 τὰ μὴ κατ' ἀδυναμίας, οἷον συμβαίνει ὅτι τῶν
 ἐρωτικῶν. ὁ μὲν γὰρ διώκει ὡς τὸ ἠδυνά ὅτι τὸ συ-
 ζῆν, ὁ δὲ ἐκείνον ἐπίστε ὡς χρησιμῶν. ὅταν δὲ κ.
 παύσθαι τῶν ἐρωτικῶν, δηλοῦ γινόμενον, δηλός γὰρ.

Interpr. cuius mul- ta isto lo- co pecca- ta, pau'do aliter le- git: sed ni- hilo me- lius. Fort. διὸ καὶ πλεὺς καλλίως φιλια. sen- su sine a- pecto. Toti erem- ni, nisi quis velit lege- re, ἀποδῶν ἢ. Int. δαμεί- σαι, ὅτι πλ. & μοx. τῶν Fort. ἢ ἢ α. γδ, ἀμαχ. Int. sim- pliciter, χαλεπὸν γδ, reliquis omillis, & μ. εἰ τὸ μὴ

decer, ei præstanda non quæ ipse, sed utilis largiatur: verum qui id faciunt, præter quàm decer, omni amato idem præstant. Neque iustæ sunt, quæ in orationibus amicitia definitiones constituuntur. Etsi enim omnes amicitiam exprimant, non tamen eandem determinant. Utili enim competit velle alteri bona, & beneficienti. Nec tamen hæc amicitia definitio id verè exprimit, sed alij esse, alij verè conuiuere assignatur; ei verò qui voluptuarius amicus est, communis dolor, communisque lætitia tribuitur. Atque omnes quidem hæc definitiones amicitiam quandam ostendunt; nulla verò propriè vnã exprimit. Nec singula singulis amicitijs congruunt, etiam si videantur. Velut electio est existendi, quæ & ei quidem secundum excessum & facienti competit, qui suo operi id inexistere vult, ac eroganti utique conuenit, & vt sit, & vt retribuatur. Verum non huic, sed iucundo conuiuere decer. Nonnulli autem amici se inuicem iniuria afficiunt.

CAPVT XII.

Utrum qui sit felix & suis bonis contentus, amicis opus habeat.

Considerandum autem est de sufficientia amicitiaque conditione, quo pacto habeant ad se inuicem ipsarum facultates. Quærat enim fortè quispiam, num per omnia sufficienti amicus sit: cumque vir bonus sufficientissimus, & vnã cum virtute beatus, quid habeat opus amico: neque enim vel utilibus, vel prouidis, vel alieno conuictu sufficienti opus habet, quippe qui abundè sibi cõuiuere, adesseque possit. Veluti Deus, qui, cum nulla re egeat, nec amico etiã opus habet. Quocirca & homobeatissimus minimè omnium eget amico, nisi quatenus impossibile est sese sibi sufficientè esse. Vnde necessũ est, optimè viuèti amicos paucissimos esse, neque cõparandis amicis operam illos dare, sed eligere nõ vtilis tantum, sed ad mutuũ conuictum etiã suauis. Atque hinc sanè perspicuũ euadit, nec vsus, nec vtilitatis gratia, sed propter virtutè tantũ verũ amicũ esse. Nã cum re nulla egemus, tũ magis omnes, suis etiã bonis fruicturos; magisque in quos conferat, quàm à quibus accipiãt beneficia, quærũt. Et accuratiore iudicio pollemus rerum copia affluentes, quàm egeni, magisque tamen amicos cõuictui idoneos requirimus.

A **Ἔγωγε ἀμὲν εἶπε δίδωσιν, ἀλλὰ χηρίμοις, ἀλλ' οἱ τὸ ποιοῦντες, αὐτὸ πᾶσι τὰ ἐρωμερῶς διδάσκειν, οὐ δέον. οὐδ' εἰσὶν ἀξιοὶ καὶ οἱ ἐν τοῖς λόγοις ὄρεσι τῆς φιλίας. πᾶντες μὲν πως εἰσὶ φιλίας, ἀλλ' ἕως αὐτῆς. τὰ μὲν γὰρ χηρίμοις, ὁ βούλεσθαι τὰ ἐκείνῃ ἀγαθὰ, ἔτι δὲ ποιήσασθαι. καὶ τὰ ὁποῖος δὲ. ἕως ὅπου σιμῆναι εἶναι ὁμοίους τῇ φιλίᾳ, ἀλλ' ἕως ὅτου εἶναι, ἔτι δὲ συζῆναι ὅτι κατὰ ἡδονὴν, ὁ σιωπῆσαι ἔτι συζῆναι. πᾶντες δ' ἔτι οἱ ὄρεσι καὶ φιλίᾳ μὲν λέγονται ἴσους, ἕως πρὸς μίαν δὲ εἶδη. δὲ πολλοὶ εἰσὶ, ἔτι ἐκαστος μίας εἶδη δοκεῖ φιλίας, ὅτι ὡς οἱ ἢ τῶ εἶδη πρῶταίρεσις. καὶ γὰρ ὁ κατὰ ὑποφύω, καὶ ποιήσας, ἕως βλάσσει τὰ ἔργα τὰ αὐτῶν ἕως ἀρχῆν, καὶ τὰ δίδοντι ὅτι εἶδη δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ δίδοναι. ἀλλὰ συζῆναι ἕγωγε, ἀλλὰ τὰ ἡδεῖ. ἀδικοῦσιν οἱ φίλοι ἐνίοι ἀλλήλους. τὰ γὰρ πρῶτα μαλλον, ἀλλ' ἕως φιλοῦσι τὰ ἔχοντα. δὲ φίλοι καὶ κείνοις οἱ δὲ πρὸς τὸν οἶνον εἶλετο, ἔτι ὅτι χηρίμοις τὸν πλοῦτον εἶλετο. χηρίμοις τε ἕως γὰρ. δὲ δὲ ἀγλακτεῖν, ὡς πρὸς ἀπὸ εἰ μάλλον εἶλετο ἀπὸ τῆς ἡθονος. ὁ δὲ εἰ κελεύσιν. ἐκείνοι γὰρ νῦν ζητῶσι τὸν ἀγαθόν, πρῶτερον ζητῶσιν τὸν ἡδεῖν ἢ τὸν χηρίμον.**

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Πότερον ὁ βυδαίμων καὶ αὐτάρκης δὲται φίλων

Σκεπτόμενον ὅτι καὶ αὐτάρκειας καὶ φιλίας πῶς ἔχουσι πρὸς τὰς ἀλλήλων δυνάμεις. ἀπορήσας γὰρ αὐτὸς πότερον εἴη καὶ πᾶντα αὐτάρκης ἔσται αὐτῶν φίλος. ἢ... ἔσται ἀγαθὸς αὐτάρκης αὐτός, εἰ ὁ μετ' ἀρετῆς βυδαίμων, πᾶσι δὲ φίλος; ἕως γὰρ τῆς χηρίμων * δεικνύει αὐτάρκως, ἕως * τῆς βυδαίμωντων, ἕως δὲ συζῆναι εἶναι γὰρ ἰκανὸς αὐτῶν σιωπῆσαι. μάλιστα ὅτι τὸ φατερόν ὅτι θεοῦ δὴ λυγρὸν ὡς ὁσδεῖος πρῶτος δεόμενος, ὅτι φίλος δεικνύει. ἕως ἔσται αὐτῶν * οὐτε μὴ τὸν δεσπότην. ὡς τε καὶ ὁ αὐτάρκης βυδαίμων ἕως αὐτός ἢ κατὰ δεικνύει φίλος, ἀλλ' ἢ κατὰ δεικνύει ἀδωάτων εἶδη αὐτάρκης ἀγαθὸν ἕως ἀγαθὸν χηρίμοις εἶδη φίλος ἕως ἀγαθὸν ζῆναι, ἔτι δὲ ἐλάττους γενεῶν, ἔτι μὴ ἀπουδαίμων ὅπως ὡς φίλοι. ἀλλ' ὅλιγα ἔτι μὴ μόνον τῆς χηρίμων, ἀλλὰ ἔτι εἰς ὅ συζῆναι ἀρετῆν. ἀλλὰ μὲν καὶ τότε φατερόν ἕως εἶδη δεικνύει, ὡς ἕως χηρίμων ἕως ὅ φίλος, οὐδὲ ὡφελείας. ἀλλ' ὁ δὲ ἀρετῆν φίλος μόνος ὅτι γὰρ μὴ τὸν εἶδη δεικνύει, τότε τὸν σιωπῆσαι λαυσομύμοις ζητῶσι πᾶντες, καὶ τὸν βυδαίμων μόνος μάλιστα, ἢ τὸν ποιήσασθαι. ἀμείνων δὲ,

Fort. ἡ αὐτῶν εἰλετο καὶ ἔχοντα.

Nic. l. 9. c. 9. Mag. l. 2. c. 15.

Fort. δεικνύει, ἀπὸ τῆς καὶ ὡν. Deinde lege cum Syll. ἕως τῆς βυδαίμωντων. Fort. αὐτῶν καὶ μὴ τὸν δεόμενον.

ἐχόντων κείνων αὐτάρκεις ὄντες, ἢ μετ' ἀδεΐας, μάλιστα τε τῆς συζῆναι ἀξίων δεόμενα φίλων

δοκεί δὲ τῷ μὲ φιλοῦντος ὁ ἀπειρῆν εἶναι τῆς
 συμμετέχουσιν τῶν χαλεπῶν τῶν δὲ βυθισμέ-
 νου ὁ βούλεσθαι συμμετέχειν, καὶ ταῦτα ἀμ-
 φότερα συμβαίνει δι' ἄλλους. δεῖ γὰρ τῶν φίλων
 μηδὲν εἶναι οὐτὼ λυπηρὸν, ὡς ἡδὺ τὸν φίλον. δο-
 κεῖ δὲ δεῖν αἰρεῖσθαι μὴ ὁ αὐτῶν. δεῖ κωλύουσι
 συμμετέχειν. ἱκανοὶ γὰρ εἰσὶ κακοπαθοῦντες,
 ἵνα μὴ φαίνωνται ὁ αὐτῶν σκοποῦντες, ἔτι αἰ-
 ρεῖσθαι ὁ χαίρειν λυπούμενος τῷ φίλῳ. ἐπὶ δὲ
 κούφοτερον εἶναι μὴ *μόνοι φέρουτες τὰ κακά.
 ἐπεὶ δὲ αἰρετὸν τὸ, τὸ δὲ καὶ ὁ ἄμα, δηλονότι
 καὶ ὁ ἄμα εἶναι μετ' ἐλαττοῦ ἀγαθοῦ, αἰρετὸν
 πῶς, ἢ χωρὶς μὲν μείζονος. *ὅτι δὲ ἀδύνατον ὁ
 ποσὸν διυλάσθαι ὁ ἄμα ἢ δὴ ἀφ' ἑαυτοῦ φέρουσαι, * καὶ
 οἷον καὶ τὸ μετέχειν ἄμα πρῶτων φιλικῶν, καὶ ὡς
 ὅτι σιωπῆς πρὸς ἄμα φασὶν ἢ δὲ ὁ * ταῦτα ἔχον-
 τας· οἱ δὲ ἀνὸ μὲν τοῦ βούλοντα. ἐπεὶ δὲ γε πῶς
 ἕως βολαῖς ποιήσῃ, * ὁμολογῶσιν ἄμα κα-
 κῶς παρὰ τὸν σφόδρα, ἢ δὲ σφόδρα χω-
 ρεῖς. ὅτι ἀπλήσιοι δὲ τούτω καὶ παρὰ τὰ ἀτυ-
 χίας. ὅτι μὲν γὰρ βουλόμεθα * τὸ φίλον εἶναι,
 ἢ δὲ λυπεῖν, ὅτι μὲν καὶ μὴ ὡς ποιήσῃ πλεον.
 ὅτι ὅτι τὸ ἢ δὲ σὺν πρῶτον. * τὸν δὲ τῆς ἕνεκα
 ζωσεως ταύτης ἔτι μάλ' ἀδύνατον. ἀφ' ἑαυτοῦ γὰρ τὰ
 παρὰ τὸν μὲν συμβαίνει, ἔτι * ὅτι τὸ μὲν λυπού-
 μενον ἢ ἐν φαύλῃ ὄντα ἐξὶ τὸν φίλον θεωρεῖν
 φθίγγον ἀπλάως, ὡς ὅτι ἔτι ἡμᾶς ἀδύνατον
 ὅτι ὅτι τὸν φίλον ἡδὺ, ὡς ὅτι ἄλλο ἢ τῶν ἢ δὲ
 τῶν, δεῖ τὴν εἰρημνύειν αἰτίαν καὶ μὴ καμνοῦ-
 τα εἰ ἀδύνατον. ὡς ὅτι * ὅποτερον ἀδύνατον ἢ, μάλ-
 λον ἢ δὲ ποιῆ τὴν ῥοπήν τῷ βούλεσθαι πρῶτον
 * ἢ μὴ, ἔτι τὸ ὅτι τῶν χαλεπῶν συμβαίνει δεῖ
 τὴν αὐτῶν αἰτίαν γνέσθαι. μάλιστα γὰρ φιλοῦ-
 μουῦται τοῖς φίλοις μὴ παρὰ τὸν δὲ, μὴ δὲ εἶ-
 ναι αἰτία κ... ἀδύνατον κακῶς. δεῖ εἰς τοῖς ἐ-
 ρωμένοις σίνα ποκ πηνύσασιν. μάλλον γὰρ τῷ οἰ-
 κείου ἀγαθῶν κακῶν. ὡς ὅτι ἀδύνατον ἔτι μεμνη-
 μένος ὅ, πῶς ποτε δὲ ἐπαρθε μάλλον, ἢ εἰ ὅτε
 αἰεὶ κακῶς παρὰ τὸν.

γρ. μὲν το
 Scrib. ἐπι
 δὲ ἄ. πὲ πὲ
 σσι δ.
 Scrib. ἔ
 οἰοῦται π
 ματ.
 Scrib. τα
 τὰ ἔχ. εἰ δὲ
 αὐ μ.
 Fort. ὁμο
 λογῶσιν α
 μὲν ταῖς
 ἄμα κ. aut
 simile
 quid.
 Scribo, τὸ
 φ. ἀπὶ τῶν
 Scribo, ὅτι
 ἢ αὐτῶν
 Scribo, π
 ἢ τ.
 Vulgò, ὅτι
 μὲν τὸ ἔχ.
 Scribo,
 ὅτι, αὐ τὸ
 πῶς ἢ μάλλον
 ἢ δὲ, ποι.
 mutata
 distinctio
 ne.
 Distingue
 post ἢ μ.
 sequentia
 deinde nō
 sunt inte-
 grā; συμ-
 βαίνει. α.
 leg. &
 mox μὴ δὲ
 τῶν ἀπὸ τῶν
 τῶν αὐτῶν
 κ.

Κ Ε Φ Α Λ.

Πᾶς τοῖς φίλοις χρηστὸν καὶ ἀλλοτρίαν καὶ
 συλκεχυμῶνα, παρὰ τῶν αἰτίων
 εἶναι ὅτι τῆς.

Mag. l. 2.
 c. vii.

Α Πορῆσθε δὲ αὐτῶν εἰς τὴν ἐκάστην φίλων
 χεῖρα, ἔτι ἄπεφυκε, ἔτι δὲ ὡς,
 καὶ τῶν ἢ αὐτῶν ἡδὺ καὶ συμβεβηκός. οἷον ἢ ὅφ-
 θαλμῶς εἶδεν, ἢ καὶ ἄλλως παρὰ τὸν ἀφ' ἑαυτοῦ

A Videtur enim amantis esse, à molesto-
 rum participatione arcere: alterius autem,
 simul eadem sustinere velle: quocirca v-
 traque rationabiliter eueniunt. Nihil e-
 nim decet amico tam acerbum iudicari,
 ut non teneat priores iucunditate amicus.
 Videtur tamen non malum ipsius expe-
 tendum, quando satis est ipsos affligi: vnde
 & participationem eiusmodi verant, sed
 ne videantur sua spectare: inque amici per-
 turbatione lætitiā affectare. Sed & le-
 uius mala tolerantur, cum non soli ferunt.
 Et quia eligibile est, & ut bonum nobis
 contingat, & ut simul potiatur amicus, pa-
 tet, quod simul in minore bono versari
 quodam modo eligibile sit, aut cum ma-
 iore seorsum. Et quia incertum est quan-
 tum, iuxta simul illud distinguuntur, ac
 simul quidem omnibus participatione a-
 micum est, quemadmodum & simul con-
 uiuari iucundius aiunt hæc habentes, alij
 autem contra volunt. Quoniam hyperbo-
 las quis probauerit contentibus, in per-
 turbatione magna simul communicandum:
 in successu autem magno seorsim agen-
 dum. Similiter etiam circa infortunia: in-
 terdum enim amicos præstò esse volumus,
 neque dolere, quando scilicet nihil sint
 nobis amplius effecturi. Interdum verò iu-
 cundissimum præstò esse, id quod ob præ-
 dicta contingit: quando quidem natura af-
 flictum, & in mala habitudine constitutum
 videre, non minus quam in nobis ipsis, re-
 fugimus: gaudentem autem, iucundum-
 que, & non dolentem amicum, velut rem
 multò suauissimam intuemur, propter cau-
 sam prædictam. Quocirca utrumlibet ho-
 rum fuerit, magis suauem voluntatem, ut
 vel adesse vel non adesse, propensionem,
 reddit, idque in deterioribus ex eadem
 causa. Maxime enim cupiunt amicos non
 felices esse. Sed & nec in aduersis crucia-
 ri: quocirca nonnunquam simul quos a-
 mant, interimunt. Maius enim id est quam
 si proprium sentiat malum: quemadmo-
 dum & recordantes in quo successu vixe-
 rint, magis, quam si perpetuò se male ha-
 bituros arbitrentur.

CAPVT XIII.

Quomodo amico sit utendum.

DVBITARIT autem quis an a-
 mico quolibet, & ad quæcunque
 idoneus est, & aliter etiam ut liceat, ut
 oculo ad videndum, aut eo distorto per-
 uersè, ac ut vnum duo esse appareat, in-

De fortunatis & prospera fortuna.

Περὶ τύχης.

Mag. l. 2. c. 8.]

ΕΠΕΙ δ' ἔμῳνον ἡ φρονήσις ποιεῖ τιμὴν
 ἑπιπραγμάτων ἄφρονα, ἀλλὰ φανερὸν
 ἔστι τὴν τύχην ὡς ἔστι τῆς τύχης
 ἑπιπραγμάτων ἄφρονα, καὶ τὰ αὐτὰ τῆς
 ἑπιπραγμάτων σκεπτικῶν πότερον ἔστι φύσις, ὁ μὲν
 τύχης, ὁ δ' ἀτυχίας, ἢ οὐ, καὶ πῶς ἔχει πε-
 ρὶ τούτων. ὅτι μὲν γὰρ εἰσὶ τινες τύχης, ὁ-
 ραίων ἀφρονες γὰρ ὄντες κατορθοῦσι πολλά,
 ἐν οἷς ἡ τύχη κυρία. εἰ δὲ ἔσθ' οἷς τέχνη ἔστι,
 πολὺ μᾶλλον καὶ τύχης ἐπιπραγμάτων. οἷς ἐπιπρα-
 γμάτων, καὶ κυβερνητικῆς. πότερον οὖν ἀπὸ τίνος
 ἔξεως ἔπιπραγμάτων, ἢ οὐ τὰ αὐτὰ ποιοῦντες εἶναι,
 ἑπιπραγμάτων εἰσὶ τῶν τύχης. νῦν μὲν γὰρ
 οὕτως οἰοῦνται ὡς φύσις ἔχοντων ἢ δὲ φύσις
 ποιοῦν τινος ποιεῖ, καὶ τῶν ἐκ γνηθῆς ἀφ-
 φρονῶν ὡς τῶν οἰ μὲν γλαυκοί, οἱ δ' ἡμιμα-
 ματοί, τὰ δὲ τῶν ποιοῦν ἔχειν. οὕτω καὶ οἱ τύ-
 χης καὶ ἀτυχίας. ὅτι μὲν γὰρ οὐ φρονήσις κα-
 τορθοῦσι, δῆλον. οὐ γὰρ ἀλογος ἡ φρονήσις,
 ἀλλ' ἔχει λόγον ἀφ' οὗ οὕτω ἑπιπραγμάτων. οἱ δ'
 οὐκ ἔχοντες εἰπεῖν ἀφ' οὗ κατορθοῦσι τέχνη
 γὰρ αὐτῶν εἶσι δὲ φανερόν, ὄντες ἀφρονες, οὐχ
 ὅτι πᾶσι ἄλλα, (τῶν γὰρ οὐθέν ἀποπον. οἷς) Ἰπ-
 ποκράτης γεωμετρικὸς ὢν, ἀλλὰ πᾶσι τὰ
 ἄλλα δοκεῖ βλάξ καὶ ἀφρων εἶναι. καὶ πολὺ χει-
 ρίον πλέον ἀπώλεσεν, ἢ τῶν ἐν Βυζαντίῳ
 πεντηκιστολόγων, δι' ἀνῆλθον, ὡς λέγουσιν,
 ἀλλ' ὅτι καὶ ἐν ἐπίλοιπαις τύχοισιν ἀφρονες.*

Interpr. aliter legisse vid. nō rectè.
 Interpr. videtur meliorib. codd. v. sus.
 Sylb.]

ἑπιπραγμάτων γὰρ ναυκλήριδον οὐχ οἱ δὲ νότατοι τύχης,
 ἀλλ' ὡς τῶν ἐν κύβων πῶσις, ὁ μὲν ὁσῶν,*
 ἄλλος δὲ βάλλας καὶ τῶν φύσις ἔστιν τύχης.
 ἢ τὰ φιλοφρονα, ὡς τῶν φασίν, ἢ τῶν θεῶν, καὶ
 ἔξεως ἔστι τῶν κατορθοῦν. οἷς πλοῖον κακῶς
 νεναυπηγημένον, ἀμεινον πολλάκις * ἢ πλῆθ,
 ἀλλ' ἔστι δὲ αὐτὸ, ἀλλ' ὅτι ἔχει κυβερνήτην ἀ-
 γαθόν ἀλλ' ἑπιπραγμάτων τὸν δαίμον ἔχει κυ-
 βερνήτην ἀγαθόν ἀλλ' ἀποπον θεὸν ἢ δαίμο-
 να φιλοφρον τὸν τοιοῦτον, ἀλλὰ μὴ τὸν βέλτερον καὶ
 τὸν φρονιμώτατον. εἰ δὲ ἀνάγκη, ἢ φύσις, ἢ
 νόος, ἢ ἑπιπραγμάτων τῶν κατορθοῦν, τὰ δὲ δύο
 μὴ ἔστι, φύσις αὐτῶν εἶεν οἱ τύχης. ἀλλὰ μὲν
 ἢ γε φύσις αἴτια, ἢ τῶν αἰεὶ ὡς αὐτῶν, ἢ τῶν
 ὡς ἑπιπραγμάτων. ἢ δὲ τύχη τοιοῦτον. εἰ
 μὲν οὖν τῶν ἀλόγων ἑπιπραγμάτων, τύ-
 χης δοκεῖ εἶναι. ἀλλ' εἴπερ δὲ τῶν τύχης, τύχης,

Quoniam verò non prudentia solum
 successum virtutesque efficit, sed for-
 tunatos etiam bene agere, tanquam fortu-
 na secunda prosperos gignente successus,
 affirmamus, quæ eadem etiam scientiæ
 sunt. considerandum igitur, naturæ for-
 tunatus ac infortunatus sit, an secus, & quo
 pacto res habeat. Fortunatos enim quosdam
 esse cernimus: & stulti in multis, quorum sci-
 licet fortuna domina est, prosperè agunt:
 quandoquidè & quæ arte administrantur,
 fortunâ admittunt, ut in militia & guberna-
 toria. Vtrum igitur ab habitudine aliqua
 successibus eiusmodi conficiendis, aut non
 idonei homines fiunt? Nunc equidem Na-
 turæ id quidem assignant, in quibusdam que
 tales quosdam efficit, quibus & à natiuita-
 te statim tale quidpiam ingignit: ut velut
 cæcis nigrisque oculis, certa aliqua forma
 inter se distinguuntur: sic fortunati & in-
 fortunati. Tales enim non per prudentiam
 prosperè agere, inde manifestum est, quia
 non irrationalis prudentia est, sed ratione
 prædita, qua res administrat: eam sibi ad-
 scribere illi nequeunt, quippe quod horum
 fortuna causa existat. Vt cumque etiam pa-
 teat, circa alios stùpidos non esse; (neque e-
 nim id absurdum, quemadmodum, Hippo-
 cratem, cum Geometer esset præstantissi-
 mus, in cæteris tamè imperitum stupidum-
 que fuisse constat, qui pecuniæ plurimùm a-
 misit, ob stulticiam suam, fraude eorum qui
 quinquagesimam exigunt apud Byzantios.)
 Sed & in nonnullis prosperè agunt stolidi.
 Et non rarò velut in arte nauium guberna-
 tricæ, peritissimi etiam parum secundâ for-
 tunam experiuntur, ac velut in alex iactu,
 alius nihil, alius multum lucratur: quam fe-
 licitatem vel naturæ beneficio accepit, vel,
 ut inquit, benevolentia Dei, qua etiam
 in exilio & eiectus benignitatè fortunæ ex-
 peritur, non secus ac malè compacta nauis
 rectiùs sepè agitur, nō per se quidè, sed quia
 peritū gubernatorè nata. Sic enim fortu-
 natus ille geniū secūdū gubernatorè habet.
 Sed enim absurdū est, talè à Deo geniōve
 diligi, nō præstantissimū potiùs, sapientissi-
 mūq;. Quapropter si necessū est, aut na-
 tura, aut intellectu, aut procuratione diui-
 na, fortunâ secundâ cōtingere, & neutro po-
 steriorū eueniat, naturæ itaq; ea prosperitas
 fuerit assignāda. Verùm natura, vel rerū se-
 per sic se vel ut plurimùm habentiū causa:
 cōtra autè, fortuna. Si igitur quod præter
 rationem euenit, fortunæ esse videtur, per-
 que fortunam homines fortunati dicuntur;

καὶ τοῖς μὴ σιταῖς, ὅταν μὴ λογισμὸς μὴ δὲ - A
 καὶ ὁρθῶς εἶ), τύχη δ' αὐτῆς αἰτία οὐσα, αὐτῆ
 δ' ὁρθῶς οὐσα, ἐξωσεν δὲ αἰτίοτε δι' ἐπιθυ-
 μίας ἐλογίσατο πάλιν, οὕτω ἔκ' ἠτύχησεν. καὶ
 ὅ δὲ τοῖς ἐτέροις πῶς ἔσται ἡ βύτυχία κατ' ἐπι-
 φύσιν ὁρέξεως καὶ ἐπιθυμίας; ἀλλὰ μὲν ἡ σι-
 ταῖς βύτυχία καὶ τύχη διττή, καὶ κείνη ἡ αὐτῆ,
 ἡ πλείους αἰ βύτυχίαι. ἐπεὶ δ' ὁράμεν πᾶσι
 πάσας τοῖς ἐπισημασ καὶ τοῖς λογισμοῖς τοῖς ὁρ-
 θοῖς βύτυχοῦσιν ἴνας, δὴλον ὅτι ἐτεροὶ ἀμύ-
 εἶκ' ὁ αἰτίον τ' βύτυχίας. ἐκείνη ὅ πρότερον ἡ βύ-
 τυχία, ἡ σὺκ' ἐστίν, ἡ ἐπεθύμησεν ὧν ἔδξ, καὶ
 ὅτε ἔδξτο λογισμὸς ἀμύθεπινος, σὺκ' ἀμύτου
 εἶη. ἡ γὰρ δὴ πᾶμπῶν ἀλόγισον τῆτο, ἔτε φροσι-
 κή ἐστίν ἡ ἐπιθυμία, ἀλλὰ δὲ φροσιρεῖται ὑπό-
 λινος. βύτυχεῖν μὲν οὐκ δοκεῖ, ὅτι ἡ τύχη τῆ
 πᾶσι λόγον αἰτία, τοῦτου ὅ πᾶσι λόγον. πᾶσι
 γὰρ πᾶσι ἐπισημῶν ἔκ' καθόλου. ἀλλ' ὡς εἰο-
 κεν, σὺκ' ἀπὸ τύχης. ἀλλὰ δοκεῖ δὲ τῆτο. ὡς δ'
 εἶπ' μὲν ὁ λόγος ἡ δεικνύσιν ὅτι φύσ' ἐστίν βύ-
 τυχεῖν, ἀλλ' ὅτι ἡ πᾶμπῶν οἱ δοκιοῦτες βύτυ-
 χεῖν, δὲ τῆτύχην κατ' ὁρθῶσιν, ἀλλὰ δὲ φρο-
 σιν. οὐδ' ὅτι σὺκ' ἐστὶ τύχη αἰτία ἡθενὸς δεικνύ-
 σιν, ἀλλ' ὅτι ἡ τῆ πᾶμπῶν ὧν δοκεῖ. τῆτο μὲν τ'
 αὐ ἀπορήσέ τις. ἀρ' αὐτῆ τοῦτου τύχη αἰτία τῆ
 ἐπιθυμησῶν ἔδξ, καὶ ὅτε δξ. ἡ ἔτω γε πᾶμπῶν
 ἔσται; καὶ γὰρ ἡ νοῆσῶν καὶ βεβλήσῶν. ἡ γὰρ ἐβου-
 λῶσῶν βεβλήσῶν μῶσ, καὶ τῆτο ἐβεβλήσῶν.
 ἀλλ' ἐστὶν ἀρχή τις. ἡ δὲ σιταῖς νοῆσῶν πᾶσι
 ὅρον νοῆσῶν, καὶ τῆτο εἰς ἀπειρον. σὺκ' ἀρ' αὐτῆ
 νοῆσῶν * σιωποῦσα ἀρχή, σὺκ' αὐτῆ βεβλήσῶν.
 αὐτῆ βεβλή. πᾶσι οὐκ ἀπὸ πᾶσι τύχη; ὡς τ' ἀπὸ
 τύχης ἀπῶντα ἔσται, εἰ ἐστὶ τις ἀρχή ἡ σὺκ'
 ἐστὶν ἄλλη ἔξω. αὐτῆ ὅ δὲ πᾶσι αὐτῆ ὅ εἶ) τῆτο
 διῶσῶν ποιῶν. ὅ δὲ ζῆτου μῶσ τῆτο ἐστὶ, τίς ἡ
 τῆς κινήσεως ἀρχή ἐστὶ τῆ ψυχῆ. δὴλον δὲ ὡς πᾶσι
 ἐστὶ τῆ ὁλοῦ θεός, καὶ πᾶσι ἐκείνω. κινήσῶν πᾶσι
 πᾶσι ὅ ἐστὶ ἡ μῶν θεῶν. λόγου δ' ἀρχή ἡ λόγος,
 ἀμύ αὐ κινήσῶν. πᾶσι οὐκ ἀμύ κινήσῶν καὶ ἐπισημῶν εἰ-
 ποι, πᾶσι θεός; ἡ γὰρ ἀρετῆ τῆ νοῦ ὄργανον. ἔ
 δξ τῆτο οἱ πᾶσι ἀλεγον, εὐτυχεῖς καλοῦσῶν,
 οἱ αὐ ὁρμήσῶν κατ' ὁρθῶν ἀλογοῖ ὄντες, καὶ βε-
 λεσῶν οὐ συμφέρει αὐτοῖς. ἐχοισὶ γὰρ ἀρχῶν τοῖ-
 αὐτῶν ἡ κινήσῶν ἡ καὶ τῆ βεβλήσεως. οἱ δὲ, τ' ἡ
 ὅρον τῆτο ὅ σὺκ' ἐχοισὶ. ἔ ἐστὶ ὁλοισαμοῖ. τῆτο
 ὅ δὲ διῶσῶν. ἀλογοῖ γὰρ ὄντες ἀποτυγχάνου-
 σιν καὶ τοῦτων φροσιμῶν καὶ σοφῶν (αὐτῶν εἶ) τ'
 μαρτυκῶν καὶ μόνον ἡ τ' ἀπὸ τῆ λόγου δξ ἀπολα-

ratiocinatio autem stulta; quam fortuna, dum prosperè adflat, ex iis quarum causa existit non rectam expellit. Interdum verò per cupiditatem quis malè ratiocinatus aduersam expertus est. In cæteris autem quo pacto iuxta appetitus cupiditatisque ingenuitatem successus erit? Verùm hic successus, & fortuna duplex, quæ isthic eadem, & plures prosperitates. Quia verò præter omnes ratiocinationes rectas, scientiâsque, quosdam fortuna secunda adfluentes videmus, manifestum est, aliam quampiam successus causam esse: prior autem ista prosperitas, aut non est, aut quæ oportuit, concupiuit: cùmque ratiocinatio humana desit, non fuerit ipsius: neque enim profus rationis expertus, nec naturalis est cupiditas, sed ab aliquo corrumpitur. Secunda igitur fortuna in iis, vbi præter rationem ipsa causa existit, locum habet. Id verò improuisum. Nam præter scientiam, præterque vniuersale, nec tamen à fortuna profectum videtur: verùm propter hoc videtur. Quocirca hæc quidem ratio non probatur, naturale esse vti secunda fortuna, sed potius quòd non omnes, quibus secunda fortuna videtur adfluere, id ex fortuna, sed ex natura habeant: neque nullius esse causam fortunam demonstrat, sed non omnium quorum existimatur. Quæret forsitan quispiam, an fortuna eius ipsius causa sit, vt quid, & quando oporteat, concupiscatur, aut sic omnium erit: nam & cognoscendi consultandique. Neque enim consultans consultauit, & hoc consultauit, sed principium est quoddam: neque cogitans cogitauit, id prius cogitare, atque in infinitum eiusmodi fiat progressio. Neque igitur considerandi iunctum principium, neque consultandi consilium. Quid igitur aliud, nisi fortuna? Quocirca à fortuna omnia profiscuntur, & quoddam est principium, extra quod aliud nullum reperitur. Ipsa autem (quæritur) cuiusmodi queat: quod perinde est ac si principium motus in anima quid sit, inquiratur. Patet autem sic esse, quemadmodum in vniuerso est Deus, & vicissim cuncta in illo: mouentur enim omnia ab inexistente in nobis numine. Rationis autem non ratio, sed præstantius quidpiam est principium. Quid autem scientia præstantius est, nisi Deus? Virtus enim organum intellectus est: quocirca veteres dixerunt felices ex fortuna, qui irrationabiles ad rectè agendum impellerentur; nec velle ipsis confert: principium enim habent & intellectu & voluntate præstantius. Alij verò rationem habent, illud verò non habent. Quales sunt enthusiastæ: hoc enim non possunt hi, quippe qui sine ratione feruntur. Itaque horū, qui prudentes sapientésque sunt, celeris est vaticinatio, & durabilis, qui non à ratione profectam

Scrib. τοῖς ἀρ.

perfectam esse suspicari debemus. Sed A alij experimento, alij consuetudine speculando vtuntur. Item hi, quorum est ratio soluta. Itaque & melancholici recta valde subitaneque insomnia habent. Patet autem quod species felicitatis duæ sunt. Altera diuina: ideoque qui felix est, numine adiutum aliquid fecisse dicunt: is autem est, qui aliquid iuxta impetum diuinum facit: alter est qui aliquid præter hunc impetum facit. Irrationales verò ambo: ac illa frequens magis felicitas est, ista frequens minus.

CAPVT XV.

De virtute perfecta quam Græci καλοκἀγαθίας vocant: Et quis sit perfectè bonorum scopus.

Singulatim igitur de vnaquaque virtute determinatū est prius. Quia verò scorsim ipsarū vim distinximus, etiam de virtute, quam probitatē vocamus, dicēdū erit. Singulas igitur habere reliquas, qui huius pellationē sit cōsequuturus, necessum esse patet: nā neq; in cæteris aliter id veniat vsu. Nemo enim toto corpore sanus sit, parte autē nulla, sed necessum aut omnes aut certè præstātissimas rectè habere: nō dissimilis etiā in toto ratio. Bono enim esse, ac honesto simul & bono licet, nō ipsius solū nominib⁹, sed rerū ipsarū differētia participāte. Omniū. n. bonorū sūt, ipsi per se, suiq; gratia eligibiles, & inter hos honesta quoq;, quæ per se ipsa omnia laudabilia sūt. Vt enim ipsa, ita actiones ab ipsis profecta, laudari solēt: actiones enim & modesti, ipsaq; modestia celebratur, nō etiā sanitas: nā nec opus eius: quādo nec quod fortiter fit, laudabile est, tametsi bona hæc cōfiteamur. Similiter autē id etiam in cæteris per inductionē manifestū est. Bonus enim est qui natura bonis egregiè sit instructus: præstātissima enim, omniāq; sui desiderio excitantia bona sūt. Honor, diuitiæ, corporis virtus, facultates, naturā quidē sūt bona, sed noxia nōnullis ob habituū corruptionē. Neq; enim vel stultus, vel iniustus, vel intēperās aliquid ex eorū possessione cōmodū referat, quæ admodū nec æger ex sani hominis alimento, neq; infirmus, mutilusue, ex sani integriq; hominis ornatu. Honestus autē, bonusq; dicitur, & ex eo quod honesta bona per se ipsa insunt illi: & eo quod bonorum, idque ipsorum gratia, effectiuus existat: honesta autem sunt virtutes, operaque ab ipsis profecta. Sed & habitudo quædam civilis est, qualem & Lacones habent,

Ἐστὶν δὲ οἱ μὲν δι' ἐμπειρίας, οἱ δὲ διὰ σπουδῆς καὶ τε ἐν ᾧ σκοπεῖν χρῆσθαι. τὰ δὲ καὶ αὐτὰ τῆτο καὶ ὁρᾶ, ἔσθ' ἡμῶν καὶ ὄν, καὶ ὦν ἀπολύεται ὁ λόγος ἑστ'. διὸ οἱ μὲν ἀλογικοί, ἔσθ' ἡμῶν φρονέει. εἴκει γὰρ ἡ ἀρχὴ ἀπολυομένων τοῖς λόγοις ἰσχύει μάλλον: ἔσθ' ὡς τὸ οἱ τυφλοὶ μνημονεύουσι μάλλον ἀπολυθέντες τὸ πρὸς τοῖς εἰρηκτοῖς εἶ) ὁ μνημονεύων. φανερόν τ' ὅτι δύο εἶδη διτύχιας ἡ μὲν, θεία δὲ ἔσθ' ἔδοκει ὁ διτύχιας δὲ θεὸν κατὰ τοῦτο. ἑστ' δὲ ἔστιν ὁ καὶ πλεῖ ὀρμυλὸν ἀπορραϊκῶς. ὁ δὲ ἑτέρως, ὁ καὶ πλεῖ ὀρμυλὸν. ἀλογοὶ δὲ ἀμφοτέρω: ἔσθ' ἡ μὲν σιωπῆς διτύχια μάλλον, αὐτὴ δὲ σιωπῆς.

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ.

Περὶ καλοκἀγαθίας. ἔστι δὲ σκοπὸς τῆς ἀπλῶς ἀγαθῶν.

Κατὰ μέρος μὲν οὖν περὶ ἐκάστης ἀρετῆς εἴρηται πρῶτον, ἐπειδὴ χωρὶς διεύθυνον τὴν δυνάμειν αὐτῶν, καὶ περὶ τῆς ἀρετῆς * δι- --- τὸν τὸ ἐκ τούτων, ἡ δὲ ἐκαλοκἀγαθῶν ἡδὴ καλοκἀγαθίας. ὅτι μὲν οὖν ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀληθῶς τευξόμενον τὸ πρῶτον εἶδος ἔχον τὰς καὶ μέρος ἀρετῆς, φανερόν. ἑστ' δὲ ὅτι τῆς ἀλλων ἕνεκα ὅτι τ' ἀλλῶς ἔχον. ἑστ' δὲ ὅλον μὲν τὸ σῶμα ὑγιαίνει, μέρος δὲ ἕτερον δὲ ἀπὸ καίον, πρῶτον, ἡ τὰ πλεῖστα ἔκλειπτα, τ' αὐτὸν ἔχον ἔσθ' ὅλον τὰ ὅλα. ἑστ' δὲ ἀγαθὸν εἶ) καὶ ὁ καλὸν καλῶν, ἔσθ' ἡ μόνον καὶ τὰ ὀνόματα, ἀλλὰ κατ' αὐτὰ ἔχοντα ἀγαθῶν. τ' γὰρ ἀγαθῶν πρῶτων τέλη ἔσθ' ἡ αὐτὰ αὐτῶν ἕνεκα ἔσθ' ἡ ἀρετῆς. τούτων τ' καλῶν, ὅσα δὲ αὐτὰ ὄντα, πρῶτον ἔπαυετα ἔσθ' ἡ αὐτῶν γὰρ ἔσθ' ἡ ὦν αἴτε τὰ ἕξ εἰσὶν ἔπαυετα, καὶ αὐτὰ ἔπαυετα, δικαιοσύνη καὶ αὐτὴ καὶ αἴ τὰ ἕξ. καὶ οἱ σῶφρονες: ἔπαυετα γὰρ καὶ ἡ σῶφροσύνη. ἀλλ' ἔχοντα ἔπαυετον. ἑστ' δὲ ὅτι ἑστ' ἡ ἰσχυρῶς. ἀλλ' ἀγαθὰ μὲν, ἔπαυετα δὲ ἔσθ' ὁμοίως τ' τῆτο δὴ καὶ ὅτι τ' δὴ καὶ τ' ἔπαυετα. ἀγαθὸς μὲν οὖν ἔσθ' ἡ φύσις ἀγαθὰ ἔσθ' ἀγαθὰ. τὰ γὰρ ἀγαθὰ μὲν ἔσθ' ἡ μέγιστα εἶ) ἀποκλιῶντα ἀγαθὰ, πῆμῃ καὶ πλοῦτος, καὶ σώματος ἀρετῆς, καὶ διτύχιας καὶ δυνάμεις, ἀγαθὰ μὲν φύσις ἔσθ' ἡ ἀγαθὰ δὲ εἶ) βλαβερά τ' ἀγαθὰ ἔξ. ἔσθ' ἡ ἀφρων, ἔσθ' ἡ ἀδίκος ἡ ἀκόλαστος ὦν, ἔσθ' ὁ ὄνησσε χρωόμενος αὐτοῖς, ὡς τὸ ἔσθ' ὁ κάμων τῆ τ' ὑγιαίνοντος ἔσθ' ἡ χρωόμενος, ἔσθ' ὁ ἀδενῆς καὶ

Mag. l. 2. c. 5.

Fort. ἀγαθῶν

ἀπὸ τῆς ἀρετῆς τοῖς τῶν ὁμοίων τῶν ὁλοκλήρου κόσμοις. καλὸς δὲ καλῶν, τὰ τῶν ἀγαθῶν τὰ καλὰ ἔσθ' ἡ αὐτῶν δι' αὐτὰ, καὶ τὰ πρῶτον ἀγαθῶν εἶ) τῶν καλῶν καὶ αὐτῶν ἕνεκα. καλὰ δὲ ἔσθ' ἡ αἴτε ἀρετῆς, καὶ τὰ ἔργα τὰ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς. ἑστ' δὲ πῶς ἔξ. πολιτικῆ, οἷον οἱ Λάκωνες ἔχουσι,

Quæ igitur electio possessioque naturâ bonorum vel corporis, vel amicorum, vel reliquorum considerare maximè Deum facit, præstantissima est, atque hic terminus est pulcherrimus. Quæ verò vel ob defectum, vel ob excessum considerare colereque Deum permittit minimè, ea est pessima. Atque sic quidem res habet animæ, & hic terminus eius præstantissimus est, minimum, inquam, alteram irrationalemque animæ partem sentire, quatenus talis est. Qui igitur terminus, & quæ meta virtutum sit, & quis simpliciter bonorum omnium, quæque nos possidemus, scopus, hunc in modum sit dictum.

A ἡ τις οὖν ἀρεσις ἐκ τῆς φύσεως ἀγαθῶν ποιήσῃ τὴν τῷ θεοῦ μέγιστα θεοφιλίαν, ἢ σώματος, ἢ χρημῶν, ἢ φίλων, ἢ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, αὐτῆς ἀρίστη, καὶ οὕτως ὁ ὅρος καλλίστος· εἴ τις δὲ ἢ δι' ἐνδίαμ, ἢ δι' ὑπερβολὴν κωλύῃ τὸν θεὸν θεοπροσέχειν καὶ θεοφίλῃ, αὐτῆ δὲ φαύλη. ἔχῃ δὲ τὸ τοῦ ψυχῆς, ἐστὶ τῆς ψυχῆς ὁ ὅρος ἀρίστος, ὅς ἡκιστα ἀσάφηναι τῷ ἄλλου μέρος τῆς ψυχῆς, ἢ τοιοῦτον· τίς μὲν οὖν ὅρος τῆς καλοκαγαθίας, ἐστὶς ὁ σκοπὸς τῶν ἀπλῶς ἀγαθῶν, ἔστω εἰρημότης.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΠΕΡΙ ΑΡΕΤΩΝ ΚΑΙ ΚΑΚΙΩΝ.

ARISTOTELIS STAGIRITÆ
DE VIRTUTIBVS ET VITIIS LIBELLVS.

Simone Gryneo interprete.

G

Virtutum & Vitiorum diuisio.

Αρετῶν καὶ κακιῶν διαίρεσις.

QVemadmodum vehere laudibus quæ pulchra sunt, sic quæ sunt, turpia, conuitiis proscindere, par est. Sed inter pulchra quidem, virtutes, inter turpia verò vitia primatum tenent. Laudari verò non ipsa modò virtus, sed causæ quoque, & comites, fructusque, & opus omne virtutis, vt contra reprehendi contraria debent. Cùm autem animæ partes, qualiter opinatur Plato, tres sint: qua de agendis omittendisque dispicitur, prudentia: qua sustinentur infesta, mansuetudo ac robur: qua adsciscendis idoneis cupiditas regitur, sobrietas ac continentia: communisque partium omnium harum, iustitia, liberalitas ac magnanimitas: totidem rerum earumdem opposita vitia, in dispiciendo recto stultitiam, in arcendo infesto ferociam & ignauiam, in adsciscendo idoneo proteruitatem, ac incontinentiam, communisque partium earum omnium iniustitiam, & illiberalitatem, animique paruitatem esse oportet.

ΠΑΙΝΕΤΑ Μὲν ἔστι τὰ καλὰ, ψεκτὰ δὲ τὰ αἰσχρὰ. καὶ τῶν μὲν καλῶν ἡγεμῶνα αἱ ἀρεταί, τῶν δὲ αἰσχρῶν, αἱ κακίαι. ἔπαινετὰ δὲ ἔστι καὶ τὰ ἀήθια τῶν ἀρετῶν, καὶ τὰ πρὸς τὸ μῆκος τῆς ἀρεταίης, καὶ τὰ γινόμενα ἀπ' αὐτῶν, καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν. ψεκτὰ δὲ τὰ ἐναντία. τριμεροῦς δὲ τῆς ψυχῆς λαμβασομένης καὶ Πράττειν, τῆ μὲν λογιστικῆς ἀρετῆ ἔστιν ἡ φρόνησις· τῆ δὲ θυμοειδοῦς, ἢ τε περὶ ἀνδρείας, καὶ ἡ ἀσφοδίας. τῆ δὲ ὀπίσθη θυμητικῆς, ἢ τε περὶ σωφροσύνης, καὶ ἡ ἐπιχειρητικῆς, ἢ τε περὶ μεγαλοψυχίας. κακία δὲ ἔστι, τῆ μὲν λογιστικῆς ἡ ἀφροσύνη· τῆ δὲ θυμοειδοῦς ἢ τε ὀργιλότης, καὶ ἡ δολία· τῆ δὲ ὀπίσθη θυμητικῆς, ἢ τε ἀκρασία, καὶ ἡ ἀχερεία· ὅλης δὲ τῆς ψυχῆς, ἢ τε ἀδικία, καὶ ἀειδυθειότης, καὶ μικροψυχία.

ΟΡΟΙ ΑΡΕΤΩΝ.

Φρόνησις.

ΕΣΤΙ ἡ φρόνησις μὲν ἀρετὴ τῆς λογιστικῆς, καθ' ἣν ἀσφαλταστικῶς τῶν πρὸς βίβαν μόνια σιωπείοντων.

Πραότης.

Πραότης δὲ ἐστὶν ἀρετὴ τῆς θυμοειδοῦς, καθ' ἣν ὑπὸ ὀργῆς γίνονται ἐδκίρητοι.

Ανδρεία.

Ανδρεία δὲ ἐστὶν ἀρετὴ τῆς θυμοειδοῦς, καθ' ἣν ὑπὸ φόβου καὶ ἐπιθυμίας ἀπέκλυται ἡ δόξα τῆς ἰσότητος.

Σωφροσύνη.

Σωφροσύνη δὲ ἐστὶν ἀρετὴ τῆς ἐπιθυμητικῆς, καθ' ἣν ἀπόρρητοι γίνονται πρὸς τὰς ἀπολαύσεις τῆς φάλαγγος ἡδονῶν.

Ἐγκράτεια.

Ἐγκράτεια δὲ ἐστὶν ἀρετὴ τῆς ἐπιθυμητικῆς, καθ' ἣν κατέχοιται τὰς λογισμῶν πρὸς ἐπιθυμίας ὁρμῶν πρὸς τὰς φάλαγγος ἡδονῶν.

Δικαιοσύνη.

Δικαιοσύνη δὲ ἐστὶν ἀρετὴ ψυχῆς, ἀνεπιθυμητικῆς τῆς κατ' ἀξίαν.

Ελευθεριότης.

Ελευθεριότης δὲ ἐστὶν ἀρετὴ ψυχῆς, ἀπαιτία εἰς τὰ κακά.

Μεγαλοψυχία.

Μεγαλοψυχία δὲ ἐστὶν ἀρετὴ ψυχῆς, καθ' ἣν δυνάμει φέρει βίβαν καὶ ἀτυχίας, καὶ ὑμῶν ἐπιθυμίας.

ΟΡΟΙ ΚΑΚΙΩΝ.

Αφροσύνη.

Αφροσύνη δὲ ἐστὶ κακία τῆς λογιστικῆς, αἴτια τῆς ζῆν κακῶς.

Οργιλότης.

Οργιλότης δὲ ἐστὶ κακία τῆς θυμοειδοῦς, καθ' ἣν ὑπὸ ὀργῆς γίνονται πρὸς ὀργῆν.

Δφλία.

Δφλία δὲ ἐστὶ κακία τῆς θυμοειδοῦς, καθ' ἣν ἐκπλήθονται ὑπὸ φόβου, καὶ μάλα τῶν πρὸς βίβαν.

A. QUID VNAQVÆQVE VIRTVS SIT

Prudentia.

Prudentia igitur, rationabilis animi partis virtus est, qua ea quæ ad felicitatem suam tendunt, dispicientes sibi comparant.

Manfuetudo.

Manfuetudo verò, incitabilis ad vindictam animi partis virtus est, per quam ægrè ad iram concitantur.

Fortitudo.

Fortitudo verò, incitabilis ad vindictam animi partis virtus est, per quam ægrè terroribus mortem minantibus concutiuntur.

Temperantia vel sobrietas.

Sobrietas verò, pronæ ad cupiditatē partis virtus est: qua fit vt in fruendis rebus sic versentur, prauas vt omnino voluptates ne appetant.

Continentia.

Continentia verò, proni ad cupiditatem animi retinaculum est, per quam in fruendis rebus prauas ad voluptates incitantem cupiditatem ratione sistunt, ac continent.

Iustitia.

Iustitia verò, virtus animi, qua tribuitur quod cuique est par.

Liberalitas.

Liberalitas autem, animi virtus est, erogare, quatenus honestum est, parata.

Magnanimitas.

Magnanimitas verò, virtus animi, qua ferre fortunam, infortuniumque, nomen & ignominiam potest.

QVID VNUMQVODQVE VITIUM SIT

Stultitia.

Stultitia rationis est vitium, ac morbus, infelicis vitæ totius causa.

Iracundia.

Iracundia, incitabilis ad vindictam partis vitium, vnde procliuiter iræ concedunt.

Timiditas.

Timiditas, incitabilis ad vindictam partis vitium, quo terroribus facile concutiuntur, præsertim interitum minantibus.

Intemperantia siue proteruitas.

Proteruitas, ac lasciuia, pronæ ad cupiendum partis vitium est, quo prauas voluptates deligunt.

Incontinentia

De incontinentia nihil extat hoc quidem loco à philosopho traditum: tu eam sic definire potes.

Incontinentia, pronæ ad cupiendum partis vitium est. quo fit vt contra rationem auidè cupita, tametsi turpium ad voluptatum illecebras ducentia, amplectimur, attrahimúsque.

Iniustitia.

Iniustitia verò, vitium animi est, quo amplius quàm par sit, qualibet in re habere polleréque volunt.

Illiberalitas.

Illiberalitas autem, vitium, quo lucrum vndecumque oblatum sectantur.

Puillitas animi.

Puillitas autem, paruitásque animi, vitium est, per quod fit, vt neque fortunam, nec infortunium, neque nomen, nec ignominiam ferre possint.

QVID SIT VNICVIQVE VIRTUTI SVVM.

Prudentiæ.

AC prudentiæ quidem est, & consilium acapere, & bona maláque discernere; & petenda fugiendaue in vita omnia iudicare, & bonis iis quæ quidem concessa nobis naturâ sunt, præclarè vtí, & rectè cum hominibus cõgredi, & opportunitatem rerum cernere, & rationem orationémq; sagaciter adhibere, & eorum quæ esse nobis possunt vsui, omniũ experimentũ sciẽtiámque tenere. Ipsa verò memoria experiẽtiæque, & industria, aut à prudentia proficiuntur, aut comes eius vnaquæque earum existit. Aut experimentum, & memoria quæ concurrentes, coadiutricésq; causæ, industria verò, & in dando consilio felicitas, partes prudentiæ sunt iudicandæ.

Manſuetudinis.

Manſuetudinis est autem criminationes calumniásque, & contemptus moderatè ferre, ac ad vindictam celeriter non tendere, minimèque ad iram præcipitem esse: & cum nec insuauibus, nec irritabilibus moribus sis, placidum stabilémque animum retinere.

Fortitudinis.

At fortitudinis est, imperculso mortis ad minas animo esse, alacritatémque difficilibus in rebus seruare, ad subeunda pericula animis abundare, magísque præclarè mori, quàm turpiter viuere, seruarique cupere, authorémq; victoriæ existere.

A

Αχρησσία.

Αχρησσία δέ ἐστι κακία τῆς ἐπιθυμητικοῦ, κατ' ἰσὺς ἀνεργῶνται τὰς φάουλαις ἡδοναίς.

γρ. κατ' ἰσὺς ἀνεργῶνται τὰς ἀπολαύσεις ἡδονῶν φάουλοι.

Αχεράτεια.

Περί μὲν τῆς ἀχερατείας ἑστὸν ἔστω ὅτι οὐ διδάσκει οὐδὲν.

γρ. κατ' ἰσὺς ἀνεργῶνται τὰς φάουλαις ἡδοναίς, κατ' ἰσὺς τῆς λογιστικῆς. vt infra legitur.

Αχεράτεια δέ ἐστι κακία τῆς ἐπιθυμητικοῦ, κατ' ἰσὺς ἀνεργῶνται τῆς ἀλογίας πλὴν ἐπιθυμίας, ὡς ἑστὸν ἐπὶ τῆς φάουλαις ἡδοναίς ἀπολαύσεως.

Αδικία.

Αδικία δέ ἐστι κακία ψυχῆς, κατ' ἰσὺς πλεονεκτητικοί γίνονται τῶν ἀξίαις.

Ανελευθερία.

Ανελευθερία δέ ἐστι κακία ψυχῆς, κατ' ἰσὺς ὀρέγονται τῆς πονητικῆς κέρδους.

Μικροψυχία.

Μικροψυχία δέ ἐστι κακία ψυχῆς, κατ' ἰσὺς ἀδυνάτει εἰσι φέρειν δὲ τυχίῳ, καὶ ἀτυχίας, καὶ ἰσὺς, ἔστω ἀπείρας.

ΤΑ ΤΩΝ ΑΡΕΤΩΝ.

Τὰ τῆς φρονήσεως.

Τῆς φρονήσεως δέ ἐστι, ὅ βουλεύσασθαι, ὅ κείναι τὰ ἀγαθὰ, ἔστω κακὰ, καὶ πονηρὰ τὰ ἐν τῷ βίῳ ἀρετὰ καὶ φθικτὰ. ὅ χρῆσθαι πᾶσι καλῶς τοῖς ἑσπέρχοισιν ἀγαθοῖς, ὅ ὀμιλῆσαι ὀρθῶς, ὅ σκευδῆν τοῖς χειροῖς, ὅ ἀλγίως χρῆσθαι καὶ λόγῳ ἔστω ἔργῳ, ὅ πλὴν ἐμπειρίας ἔχειν τῆς χρῆσιμον πονηρῶν. ἡ μνήμη δέ ἐστὶ ἐμπειρία, ἔστω ἀλγίνοια, ἡ τοῖς ἀπὸ τῆς φρονήσεως ἐκείνη αἰτῶν ἐστίν, ἡ πρὸς πέταται τῆς φρονήσεως. ἡ τὰ μὲν αἰτῶν οἷς σκευδῆται τῆς φρονήσεως ἐστίν, κατὰ τὴν ἐμπειρία καὶ ἡ μνήμη τὰ δέ οἷς μέρη αὐτῆς, οἷς βουουλία καὶ ἀλγίνοια.

Πραότητος.

Πραότητος δέ ἐστι, ὅ διδάσκει φέρειν μετρίως ἐκ κλήματα καὶ ὀλιγορίας, καὶ τὸ μὴ τὰς ὀρμῆς ἐπὶ τῆς ἰσχυρίας, καὶ τὸ μὴ δὲ κινήτων εἶ) πρὸς τὰς ὀρμῆς, ἀπικροῦν δέ τῆς ἡσυχίας καὶ ἀφιλόνητον ἔχοντα τὸ ἡρεμῶν ἐν τῆ ψυχῇ, καὶ εἰσιμον.

γρ. ὀλιγορίας μεταίε,

Ανδρείας.

Ανδρείας δέ ἐστι, τὸ δυσέκπληκτον ἑσπὸ φόβων τῆς πρὸς θάνατον, καὶ τὸ βίθαρσθαι ἐσπὸ τοῖς δεινοῖς, καὶ τὸ δὲ πολὺν πρὸς τοῖς κινδύνοις, ἔστω μᾶλλον ἀνδρείας τεθναίαι καλῶς, ἡ ἀνδρείας ὡς πλὴν, ἔστω νίκης αἰτίον εἶ) ἐπὶ δέ

ἀνδρείας ἐστὶ καὶ τὸ πονεῖν, καὶ καρτερεῖν, καὶ ἀνδραγαθίζειν. πρῶτον δὲ τῆ ἀνδρείας, καὶ τὴν εὐπολίαν, ἔτι τὴν εὐψυχίαν, καὶ τὸ θάρσος, ἔτι τὸ θράσος. ἐπὶ δὲ καὶ τὴν φιλοπολίαν, καὶ τὴν καρτερίαν.

Σωφροσύνης.

Σωφροσύνης δὲ ἐστὶ, τὸ μὴ θαυμάζειν τὰ ἀπολαύσεως τῆν σωματικῶν ἡδονῶν, καὶ τὸ εἶ) πάσης ἀπολαύσεως ἀγρῶς ἡδονῆς ἀνυπότακτον, καὶ τὸ φοβεῖσθαι καὶ τιμὴν δικαίαν ἀδύνατον, καὶ τὸ τεταῖσθαι πρὸς τὸν βίον ὁμοίως ἐν τε μικροῖς καὶ μεγάλοις. πρῶτον δὲ τῆν σωφροσύνην εὐταξίαν, κοσμιότητα, αἰδώς, εὐλάβειαν.

Ἐγκρατείας.

Ἐγκρατείας δὲ ἐστὶ, τὸ διώσθαι κατὰ τὴν λογισμῶν τιμὴν ὀπιθυμίᾳ ὁρμῶσθαι ὅτι φαύλας * ἀπολαύσεως καὶ ἡδονῶν, καὶ τὸ ἀπομνηστικὸν εἶ) τῆς κατὰ φύσιν ἐνδείας καὶ λύπης.

καὶ ἀπολαύσεως ἡδονῶν,

Δικαιοσύνης.

Δικαιοσύνης δὲ ἐστὶ, τὸ ἀνεπιθυμῶν εἶ) τῆν κατὰ ἀξίαν, ἔτι τὴν πᾶσι παρὰ τὴν ἀξίαν, καὶ τὸ νόμιμον καὶ τὸ σωζόν τῶν γεγραμμένων νόμων, ἔτι τὸ ἀληθεῖν ἐν τῆν ἀσφαλεῖσθαι, καὶ τὸ ἀσφαλεῖσθαι τῶν ὁμολογίαν. ἐστὶ ὅμως ἡ δικαιοσύνη τῆν δικαιοσύνην * πρὸς τοὺς θεοὺς, εἶτα πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, εἶτα πρὸς τοὺς πατέρας καὶ τοὺς υἱοὺς, εἶτα πρὸς τοὺς κατοιχομένους ἐν οἷς ἐστὶν ἰσότης, ἢ τοὺς μέρους οὕτως δικαιοσύνης ἢ ἀδικίας. ἀκολουθεῖ ὅμως τῆν δικαιοσύνην, καὶ ὁσιότης, καὶ ἀλήθεια, καὶ πίστις, καὶ ἡ μισοπικρία.

καὶ πατέρα

καὶ υἱοὺς, εἶτα πρὸς πατέρα

Ἐλευθεριότητος.

Ἐλευθεριότητος δὲ ἐστὶ, τὸ ἀνεπιθυμῶν εἶ) τῆν ζημίαν εἰς τὰ ἐπιτηδεύματα, καὶ ἀψιλῆ, ὅτι τὰ εἰς τὰ δέοντα * ἀναλωθῆναι, ἔτι τὸ βοηθητικὸν εἶ) ἐν τῆν ἀσφαλίᾳ, ἔτι τὸ μὴ λαβεῖν ὅταν μὴ δεῖ. ἐστὶ ὅμως ἡ ἐλευθεριότης, καὶ πρὸς ἐαυτὸν * κατὰ τὸν οἶκον, καὶ πρὸς οἰκιστῶν, ἔτι κατὰ τὸν ἀσφαλιστικὸν τῆν ἀσφαλίαν καὶ καλῶν, καὶ ἀσφαλιστικῶν ἐχόντων ἡδονῶν ἀπὸ τῆν λισιτελειότητος. ἔτι ἀσφαλιστικὸς τῆν ζώων τῆν ἡδονῶν ἐχόντων πρὸς τὴν θαυμασίαν. ἀκολουθεῖ δὲ τῆν ἐλευθεριότητι τῆν ἡθους ὑψηλότης, καὶ εὐαγωγία, καὶ φιλοανθρωπία, καὶ τὸ εἶ) ἐλεηλικὸν, καὶ φιλόφιλον, καὶ φιλόξενον, καὶ φιλόκαλον.

Sylb. δὲ ἀλώσει melius.

καὶ κατὰ τὸν οἶκον

Μεγαλοψυχίας.

Μεγαλοψυχίας δὲ ἐστὶ, τὸ καλῶς ἐπιτελεῖν ἐν εὐτυχίᾳ καὶ ἀτυχίᾳ, καὶ ὑμῶν, ἔτι ἀπείθει, καὶ τὸ μὴ θαυμάζειν, μήτε περὶ τὸν ἑαυτοῦ, μήτε περὶ

A Ad hæc, laborare durarèque cum velle euperèque, cum posse, fortitudinis est. Hanc & animositas, & generositas, & audacia, tum & sedulitas, & tolerantia sequuntur.

Sobrietatis vel temperantia

Sobrietatis autem, siue moderationis voluptatum corporearum illecebras minimè mitari, nullaque turpis illectamenti delinitione duci, ac etiam licitis utendi rebus securitatem suspectam habere: & non magis cum ampliter, quàm cum mediocriter superpetit, animum vitamque laxare est. Comes sobrietatis, quædam ordinis conservatio, & rerum munditia, & verecundia, & cautio est.

Continentie.

Continentiæ verò, ratione cupiditatem turpes ad illecebras voluptatèscue cientem compescere, & animo adversus naturalium rerum defectiones perturbationèscue constanti esse, ac durabili.

Iustitie.

Iustitiæ verò, eius quod par, dignumque quoque sit, qualibet in re rationem habere, & mores ac instituta patria, scriptasque leges conservare, veritatem, ubicumque refert, dicere, pactaque custodire. Prima verò iustitia est, qua Deo: proxima, qua diuis: tertia deinde, qua patriæ parentibusque: postrema, qua vita iam fundis debitum, suumque cuique officium præstamus. Inter quas pietas, aut pars iustitiæ, aut ipsam consequens iustitiam est. Iustitiam verò, & sanctitas, & veritas, & fides, & ipsum pravitatis totius odium consequitur.

Liberalitatis.

Liberalitatis est, animo tali comparatum esse, ut opes suas, honestas ad res erogare, utque in expendente necessarias ad res abundare, tum ut subsidio sicubi maximè referat, esse, contraque ut inde, unde non decet, minimè accipere velis. Liberalis autem vir, etiam vestes, ac habitationem mundam amabit: sæpèque superuacuas, honestas modò, ac haud insuavem oblectationem habentes res, licet ipsi non magno usus futuras, cõparabit: quale est, animalia aut iucundum, aut admirabile quippiam præ se ferentia alere. Comes huius, quædam in moribus remissio, facilitasque, & humanitas: tum ad misericordiam, ad amicitiam, ad hospitalitatem, ad omnèque præclarum propensio & amor est.

Magnanimitatis.

Magnanimitatis autè, flantem reflantemque Fortunam, nomen & ignominiam præclarè ferre: ac neque voluptatem, neque client-

B

C

D

E

telam, neque potestatem, neque victorias eas, quæ certando parantur, mirari: sed aliquod in animo profundum, ac veluti pondus habere est. Est autem magnanimus is, qui nec viuere faciat plurimi, nec vitam ipsam vehementer amet, sed simplici quodam animo generosoque cum sit, ferre iniuriam absque vindictæ studio potest. Comes huius, simplicitas est, & veritas.

QVID VNICVIQVE SIT VITIO SVVM.

Stultitiæ

Stultitiæ verò proprium, prauè de rebus iudicare, prauèque confulere, prauè præsentibus cum rebus congregi, conflictarique: prauè de iis rebus, quæ in vita bonæ malæque versantur, sentire est. Comites eius, inscitia, impotentia, ineptitudo sunt, ac obliuio.

Iracundiæ

Iracundiæ verò tria sunt genera: excaudescencia, amarulentia, quædam exoffensatorpescencia. Est autè iracundi hominis, contempiones, imminutionesue sui, vel minimas, ferre minimè posse, sed ad vindictam multamque statim tendere: itaque & verbo & re qualibet ad iram perfacile moueri. Consequitur hanc, concitatis mobilibusque in vniuersum vt moribus reddat homines, tum leuissimas vt res cura sua dignas maximè iudicet, easque propter vt turbetur: quos quidem mores nec constanter, nec diu, sed subito, ac momento patitur, sustinetque iracundia.

Timiditatis

Timiditatis autem est, ab vndecumque venientibus terroribus commoueri facile, iis præsertim que vel mortem ipsam corpori, vel aliquam corpoream orbitatem minentur: tum qualitercumque superesse, seruarique, quam præclare oppetere, satius ducere. Sequitur hanc animi mollitia, inuirtitasque, & inertia, ac lucis huius, vitæque tuendæ nimia cupiditas. Subest autem quædam huic cautio, morisque eius alienos esse à contentione videmus.

Intemperantiæ, siue proteruitatis

Proteruitatis autem, perniciosarum turpiumque voluptatum illecebras sectari est, eosque, qui his dediti sunt, felices maximè esse putare, risuque, & salibus, & facetiis gaudere, abundatèque, denique cum rebus tum verbis supinum ac dissolutum esse. Comites huius, confusio, & impudentia, & inuenuitas, & negligentia, & contemptus & dissolutio sunt.

Αγαπείαν, μήτε ἔξουσίαν, μήτε ταῖς νίκαις ταῖς ἐπαγαυνοῖς ἔχειν δὲ τὴν βαθεῖαν τῆς ψυχῆς, καὶ μέγεθος. ἔστι δὲ μεγαλόψυχος, οὐδὲ ὁ ἔστιν ὡς πολλοῦ ποιούμενος, οὐδὲ ὁ φιλόζωος. ἀπλοῖς δὲ καὶ ἡθῆ, καὶ ἡμιγῆτος, ἀδικεῖσθαι δυνατὸς, ἔστι τὴν κωμικὸν. ἀκολουθεῖ δὲ τῆ μεγαλοψυχία, ἀπλοῦς καὶ ἀλήθεια.

ΤΑ ΤΩΝ ΚΑΚΙΩΝ.

B

Αφροσύνης

Αφροσύνης δὲ ἔστι, ὁ κείνην κακῶς τὰ πρᾶγματα, ὁ βουλεύσασθαι κακῶς, ὁ οὐκ ἔμελλῆσαι κακῶς, ὁ χεῖρσθαι κακῶς τοῖς παροῦσιν ἀγαθοῖς, ὁ ψευδῶς δοξάζειν ὡς εἰς τὸν βίον καλῶν καὶ ἀγαθῶν. ἀκολουθεῖ δὲ τῆ ἀφροσύνη, ἀπειρία, ἀμαθία, ἀκρασία, ἐπαπειρότης, ἀμνημοσύνη.

C

Οργιλότητος

Οργιλότητος δὲ ἔστιν εἶδος τρεῖς, ἀκρολογία, πικρία, βαρυθυμία. ἔστι δὲ τῆ ὀργίλου, μὴ δυνάσασθαι φέρειν, μήτε ταῖς μικρὰς ὀλιγορήσας, μήτε ἐλαττώσας. εἶ δὲ κολασιχόν, καὶ κ. ἔχειν, ἡμιωρηχόν, ἔστι δὲ κίνητον πρὸς ὀργίον, καὶ ὑπὸ ἔργου, ἔστι ὑπὸ λόγου τῆ τυχόντος. ἀκολουθεῖ δὲ τῆ ὀργιλότητι, ὁ παροξυντικὸν τῆ ἡθῆς, ἔστι δὲ μετὰ βολον, ἔστι ἡ πικρολογία, ἔστι τὸ ὅτι μικροῖς λυπεῖσθαι, καὶ τὰ αὐτὰ πάσχειν ἄχρως, καὶ ὡς βραχυὸν κέρδιον.

D

Δφλίας

Δφλίας δὲ ἔστι, τὸ ὑπὸ τῆ τυχόντων φόβων κίνητον εἶδος, καὶ μάλιστα τῆ πρὸς θάνατον, καὶ ταῖς θομαδικὰς πηρώσας, καὶ τὸ ὑπολαμβάνειν κρητῆρον εἶδος ὁ πρὸς οὐδὲν ἄλλο, ἢ τὸ λυπηθῆσαι καλῶς. ἀκολουθεῖ δὲ τῆ δφλία, μαλακία, ἀσθενεία, ἀπονία, φιλοψυχία. ὑπερῆ δὲ εἰς ἀλάβειαν, καὶ τὸ ἀφιλόνηκον τῆ ἡθῆς.

E

Ακρασίας

Ακρασίας δὲ ἔστι, τὸ ἀφραδῆσαι ταῖς ἀπολαύσας τῆ ἡδονῶν, τῆ βλαβερῶν καὶ αἰσχροῶν, καὶ τὸ ὑπολαμβάνειν εὐδαιμονίαν, μάλιστα τοῖς ἐπιταῖς τοιαύταις ἡδοναῖς ὄντας, καὶ τὸ φιλοχρῆσθαι εἶδος, ἔστι τὸ φιλοσκοπήειν, καὶ φιλοπυρραπείων καὶ τὸ ῥαδιουργεῖν εἶδος ἐν τοῖς λόγοις, καὶ ἐν τοῖς ἔργοις. ἀκολουθεῖ δὲ τῆ ἀκρασία, ἀπαξία, ἀειδῆς, ἀνισμία, περφή, ῥαθυμία, ἀμύθεια, ὀλιγαρία, ἐκλιπία.

Ακροασις.

Ακροασις δέ ἐστι, τὸ κωλύοντος τῆ λογισμοῦ τὰς ἀπολαύσεις τῆς ἡδονῶν αἰσθάναι, καὶ τὸ ὑπολαμβάνοντα κρῆτην εἶναι, μὴ μεταχειρῆν μὲν αὐτῶν, μετέχειν δὲ μηδὲν ἡττοῦ. καὶ τὸ εἶεσθαι μὲν δεῖν παρὰ τῆς τὰ κατὰ, καὶ τὰ συμφέροντα, ἀφίστασθαι δὲ αὐτῶν ἀφ' ἑαυτῆς ἡδονῶν. ἀκολουθεῖ δὲ τῇ ἀκροασίᾳ, μαλακία, καὶ μετὰ μὲν ἡδονῶν, καὶ τὰ πλεῖστα ταῦτα, ἀ καὶ τῇ ἀκολοασιᾳ.

Αδικία.

Αδικίας δέ ἐστιν, εἶδη τρία, ἀσέβεια, πλεονεξία, ὕβρις. ἀσέβεια μὲν, ἐπὶ τοῖς θεοῖς πλημμελῆσα, ἐπὶ δὲ δαίμονας, ἢ ἐπὶ τοῖς κατὰ γυνάμοις, καὶ ἐπὶ γονέσ, καὶ ἐπὶ πατρίδα. πλεονεξία δὲ, ἐπὶ τὰ συμβόλαια, καὶ ἐπὶ τὴν ἀξίαν ἀεθρομυῆ τὸ ἀφ' ἑαυτοῦ. ὕβρις δ', καὶ ἐπὶ τὰς ἡδονῶν αὐτοῖς παρὰ τὸ ἀξίον, εἰς ὄνηδος ἀγαθόντες ἑτέροις. ὅθεν Εὐλύκος ἐπὶ αὐτῆς λέγει.

Ἡ πῆς κερδαίνουσ' ὅσδ' ἐν, ὅμοις ἀδικεῖ.

Ἐστὶ δὲ τῆς ἀδικίας, τὸ παρὰ τὸν νόμον τὰ πατρία εἶναι καὶ τὰ νόμιμα, ἐπὶ τὸ ἀπειθεῖν τοῖς νόμοις καὶ τοῖς δέχοις, τὸ ψυδέσθαι, τὸ ἔμπορειν, τὸ παρὰ τὸν νόμον τὰς ὁμολογίας, καὶ τὰς πεισῆς. ἀκολουθεῖ δὲ τῇ ἀδικίᾳ συκοφαντία, ἀλαζονία, * φιλανθρωπία παρὰ τὸν νόμον, κακοήθεια, πόμουργία.

γρ. ἀφίκα-
θραπία.
παρὰ τὸν νόμον,

Ανελευθερίας.

Ανελευθερίας δέ ἐστιν εἶδη τρία, αἰσχροκερδία, φθωλία, χιμβεία. αἰσχροκερδία μὲν, καὶ ἐπὶ τὴν κερδαίνοντα ζητῶσι πᾶσι τὰ χόθεν, καὶ τὸ κέρδος τῆς αἰσχρομῆς ἐπὶ πλείονος ποιούμεται. φθωλία δὲ ἐστὶ, καὶ ἐπὶ τὴν ἀδάπνοιοι γίνονται τῆς χρημῆς εἰς τὸ δέον. χιμβεία δὲ ἐστὶ, καὶ ἐπὶ τὴν δαπνομῆσι μὲν, καὶ μὴ ἐπὶ τὴν κακῶς, * ἐπὶ τὴν πλέον βλάβησιν, ὅ μὴ καὶ κατὰ τὸν νόμον εἶναι τὸ ἀφ' ἑαυτοῦ. ἐστὶ δὲ τῆς ἀνελευθερίας, τὸ ἐπὶ πλείονος ποιῆσθαι χηρήματα, καὶ τὸ μηδὲν ὄνηδος ἡγαῖσθαι τῆς ποιουμένων τὸ κέρδος βίος θηλικός, ἐπὶ δουλοπαρεπῆς, ἐπὶ ῥυπαρῆς, φιλοπῆμίας καὶ ἐλευθερίας ἀλλόττειος. ἀκολουθεῖ δὲ τῇ * ἀνελευθεριότητι, μικρολογία, βαρυθυμία, καὶ μικροψυχία, ἀπεινότης, ἀμετρία, ἀγρία, μισομνηστροφία.

γρ. ἐπὶ πλείον
βλάβησιν,

γρ. αἰσχρο-
κερδία,

Μικροψυχίας.

Μικροψυχίας δέ ἐστὶ, τὸ μὴτε ὑμῶν, μὴτε ἀξίμια, μὴτε εὐτυχίας, μὴτε ἀτυχίας διώσθαι φέρειν, ἀλλὰ ὑμῶν μόνον μὲν χαινοῦσθαι, μικροὶ δὲ εὐτυχισθῆναι * ὡς ἐ-

Sylb.
ὡς ἐπὶ τῆς

A

Incontinentia.

Incontinentia verò est, voluptatum illecebras ratione prohibente se-ctari, & his non potiri quum satius esse ducas, nihilominus potiri velle: cumque recta & honesta quæ sunt, esse facienda statuas, ea voluptatis ergò de-ferere. Comes incontinentia, molli-tia pœnitentiâque est, & omnia ferè quæ proteruitatem sequuntur.

Iniustitia.

B

Iniustitiæ verò genera tria reperiuntur, impietas, arrogantia, contumelia. Impietas quidem erga Deos, diuòsque, aut etiam erga mortuos, tum erga pa-rentes, & patriam, rectum non seruans. Arrogantia verò, circa contractus, com-merciumque vitæ, supra quàm merita est præpollere volens. Contumelia verò, voluptatem sibi sic struens, in probrum ac dedecus alios vt ducat. Recteque de ea sic Euenus:

Tametsi nil sit commodi, (inquit) iniuria gaudet tamen.

C

Iniquitatis est verò, mores ritúsque pa-trios præuaricari, legibus & authoritatì publicæ subesse non velle, mentiri etiam, ac peierare, pactâque transgredi, & fi-dem fallere. Hanc calumnia, iactantiâ-que, ac humanitatis simulatio, & per-uerfitas, dolúsque malus sequuntur.

Illiberalitatis.

D

Illiberalitatis quoque genera tria sunt, turpiluctium, quo quærere, lucrùmque ex re qualibet facere non pudet, plurif-que lucrum quàm ignominia est. Parcitas autem, qua honestas necessariâsque ad res nostras minimè sustinemus impende-re. Tenacitas autem, qua impendunt quidem, tenuiter verò maligneque adeò, plus vt incommodent, dum sumptus in tempore non faciunt. Illiberalitatis est, maximi pecuniam facere, inque facien-do lucro probrum nullum inesse putare. Mercenaria hæc seruilisque, ac sordida vita, ab omni que honorum studio, ac li-beralitate, aliena est, qua vsu nobis ve-nit, vt nostris in rationibus quidem an-gustia circundemur: in studiis verò, ac voluntatibus, veluti pondus ac molem ob-iectam habeamus: ac omnino pusillitas, ac deiectio, ingenerositasque animi, ac hu-manitatis totius odium, nos vt cõsequatur.

Pusillitatis animi.

Pusillitatis autem, neque fortunam, nec infortunium, neque nomen, nec ig-nominiam ferre posse est: sed honore su-beunte tumescere, vanùmque ac leuem

reddi : fortuna vero vel paululum aspirante, continuo extolli : ignominiam autem ne minimam quidem sustinere posse : repulsam vero, frustrationemque quantumvis exiguam, infortunium ingens esse iudicare, omnemque eam lacrymis prosequi, ac ægrè velut impositum pondus gestare. Denique talis pusillus homo est, qui omnem neglectum sui, etiam qui per ignorantiam obliuionemque euenit, iniuriam ac contumeliam nominet. Hanc angustia, querimoniâque, & diffidentia, & de presilio quædam animi sequitur.

A Ξαίρεσθαι ἀτιμίας δὲ, μηδὲ πλεῖ ἐλαχίστω ἐνεσκέιν διωάσθαι. ἀπότευγμα δ', ἀπὸ τῆς ἀτυχίας κείνης μεγάλω. ὀδυρεσθαι δὲ ἐπὶ πᾶσι, καὶ δυσφορεῖν. ἐπὶ δὲ τοιοῦτος ὅστις ὁ μικροψυχος, οἷος πρῶτα τὰ ὀλιγορήματα καλεῖν ὕβρειν καὶ ἀτιμίαν, καὶ τὰ δὲ ἀγνοίας ἢ ληθῆναι γινώσκοντα. ἀκολουθεῖ δὲ τῆ μικροψυχία, μικρολογία, μεμψιμοιρία, δυσπιστία, ταπεινότης.

ΚΑΘΟΛΟΥ.

B

Περὶ Σφρετῆς.

QVID IN VNIVERSVM VIRTUTI SIT SVVM.

IN vniuersum autem animus ritè compositus vt sit, placidusque ac moderatis & suis motibus vt feratur, omnesque per partes ipsius, (quas tres esse diximus;) velut harmonia, vt consonet, efficere, virtutis est. Itaque Reipublicæ similis virtuosus animi status esse videtur. Est verò virtutis & hoc, beneficiis dignos afficere, bonos amicitia sua dignari: tū nec pœnæ, nec vindictæ cupidum, sed misericordem, clementemque, ac veniam concedere paratum esse. Comites virtutis, probitas, æquitas, candor, spes bona, & id genus alia sunt: qualis est familiarium, amicorum, sociorum, hospitem, hominum denique eorum bonorum præsertim amor. Quæ quidem laudatorum de numero sunt omnia. Vitium verò contrariis per omnia præditum est moribus.

C ΚΑΘΟΛΟΥ δ' τῆς αὐτῆς Σφρετῆς ὅτι, τὸ ποιεῖν ἀπουδαίαν πλεῖ ἀφ' ἑαυτοῦ, ὡς πλεῖ ψυχῶν, ἡρεμίας καὶ τεταγμένων κινήσεων χρωδῶν, συμφωνοῦσθαι καὶ πρῶτα τὰ μέρη. δὲ καὶ δοκεῖ ὡς ἀδύνατον πολιτείας ἀγαθῆς εἶναι, ψυχῆς ἀπουδαία ἀφ' ἑαυτοῦ. ἐστὶ δὲ Σφρετῆς καὶ τὸ διεργατεῖν τοῖς ἀξίοις, ἢ τὸ φιλεῖν τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ τὸ μὴ τε κορασιχὸν εἶναι, μὴ τε θυμωρητικόν, ἀλλὰ ἴλεων, ἢ δὲ μωρικόν, καὶ συγγωμονικόν. ἀκολουθεῖ δὲ τῆ Σφρετῆ, χρηστότης, ὑπεικεία, θυμωμοσιύη, ἐλπίς ἀγαθή. ἐπὶ δὲ ἢ τὰ τοιαῦτα, οἷ * φίλοινοι εἶναι, ἢ φιλόφιλον, φιλέταρον, φιλόξερον, φιλάνθρωπον, ἢ φιλόκαλον. ἀ δὲ πρῶτα τῶν ἐπαυτονομήων ὅτι τῆς δὲ κακίας ὅτι τὰ ἐναντία.

Plato
Polit.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΟ Α.

ARISTOTELIS STAGIRITÆ

DE REPUBLICA LIBER I.

Dion. Lambino Interprete.

ΚΕΦΑΛ. α.

A

CAPVT I.

Προοίμιον τῆς παρούσης πραγματείας. δη-
λοῖ ὅ, καὶ τί σκοπεῖται, καὶ πῶς.

Proœmium Politicum, de Subiecto & Modo
doctrinae Politicae.

ΠΕΙΔΗ πᾶσιν πόλιν
ὁρα μὲν κοινωνίας ἵνα οὐ-
σῶν, καὶ πᾶσιν κοινωνίαν
ἀγαθοῦ ἵνα ἐνεκεν σίμω-
σηκῆται ἢ γὰρ εἰ) δοκοῦν-
τος ἀγαθοῦ χάριν πόλις B

Vandoquidem videmus,
omnem ciuitatem, socie-
tatē quandā esse, omnem-
que societate, boni aliquid
gratia coiri; (cuius enim
quod boni specie prae se
fert, causā agunt omnes

Plato in
Polit.

καὶ οἱ ποιοῦσι πόλις. δηλοῦν ὡς πᾶσαι μὲν ἀγα-
θοῦ ἵνα σκοπεῖται. μέγιστα ὅ, ἐ τῆς κυριω-
τάτου πόλεως, ἢ πασῶν κυριωτάτη, καὶ πάσας
περιέχουσα τῆς ἄλλης. αὕτη δὲ ἔστιν ἡ καλεου-
μένη πόλις καὶ ἡ κοινωνία ἡ πολιτικὴ. * ὅσοι μὲν
οὕτω οἰοῦνται πολιτικὴν, ἐ βασιλικὴν, καὶ οἰκονο-
μικὴν, ἐ δεσποτικὴν εἰ) τὸν αὐτὸν, ἀ καλῶς
λέγουσι. πλήρη γὰρ καὶ ὀλιγρότητι νομίζουσι δια-
φέρειν, ἀλλ' οὐκ εἶδεν, τούτων ἕκαστον οἰ) αὐ μὲν
ὀλίγων, δεσποτικῶν. αὐ) ὅ, πλεόνων, οἰκονόμων. C
αὐ) δὲ ἐπὶ πλεόνων, πολιτικὴν, ἢ βασιλικὴν. ὡς
εἶδεν διαφέρειν μετὰ μὲν οἰκίαν, ἢ μι-
κρὰν πόλιν καὶ πολιτικὴν ὅ, καὶ βασιλικὴν, ὅταν
μὲν αὐτὸς ἐφεστήκη, βασιλικὴν. ὅταν ὅ, καὶ λό-
γους τῆς τριαύτης, καὶ μέγας ὄρχον καὶ ὄρχο-
μους, πολιτικὴν. ταῦτα δὲ οὐκ εἶναι ἀληθῆ.
δηλοῦν δὲ ἔσται ὁ λεγόμενος ὀλιγώποδοι καὶ
τις ὑψηλὴ μέθοδος. ὡς ὅ, καὶ ἐ πῶς
ἄλλοις ὁ σιωπῆτον μέγας τῆς ἀσιωπῆτων ἀ-
νάγκη διαφέρειν. ταῦτα γὰρ ἐλάχιστα μέρη τῆς
πόλεως. οὕτω καὶ πόλιν ὅ, ὡς οὐκ εἶναι, σχε-
ποιῦτες, ὁ νόμος καὶ ὡς ἐ τούτων μάλλον, πῆ-
τε διαφέρειν ἀλλήλων, ἐ εἰ) τῆς τεχνικὸν οἰ-
δέχεται λαβῆν * ὡς ἐ ἕκαστον τῶν ῥηθέντων.

omnia;) apparet omnibus quidem societates,
bonū aliquid, veluti scopū, petere, ac de-
stinare: eam verò quae est omnium maximè
princeps ac domina, quaeq; ceteras cōtinet,
id sibi bonū propositū habere, quod sit om-
niū summū ac praestantissimū. Hæc autē est
ea quae ciuitas appellatur, & societas ciui-
lis. Igitur omnes qui existimant, politi-
cum, id est, virum ad ciuitatem moderandā
idoneū, & hominē ad regalē potestatem aptū,
quē basilicū Græci nomināt & eum, qui rei
familiaris tuēdæ facultate sit praeditus, quē
œconomicū; & eum, qui seruis imperare
sciat, quē despotiū, eundē esse, minus rectē
dicūt. Putāt enim, vnūquēque horū multi-
tudine & paucitate, nō genere, aut specie
differre: verbi gratia: si paucis praesse atq;
imperare possit, esse despotiū, hoc est, ad
herile imperiū idoneū natura: si plurib⁹, œ-
conomicū: si aliquāto plurib⁹ vel politiū, id
est, ad ciuitatē moderandam aptū: vel basili-
cū, hoc est, ad regalē potestatem idoneū: quasi
verò nihil intersit inter magnā domū, & par-
uā ciuitatē: & cum ipse quidē solus ciuitati
praest, ad regalē potestatem idoneū: vbi ve-
rò ex rationib⁹ scientiæ vicissim imperat, ac
paret, politiū. Sed hæc nō sunt vera. atque
id quod à nobis dicitur, iis planum fiet, qui
hoc spectabūt ex ea institutione, ac docēdi
ratione, quā nos antea secuti atque ingressi
sumus. Quemadmodū enim in aliis rebus compositū vsq; ad simplicia & cōpositionis ex-
pertia diuidere necesse est; (hæ enim sūt particulæ totius minimæ;) sic & si, quib⁹ ex partibus
cōstet ciuitas, videamus, eadē opera & quid hæc inter se diferāt cognoscemus, & fieri ne pos-
sit vt quippiā, quod sub artē cadet, in vnoquoq; eorū quæ dicta sunt, sumamus, intelligemus.

A

CAPVT II.

ΚΕΦΑΛ. Β΄.

Ciuitatis Materiam, ipsam scilicet Societatem domesticam, generatim proponit.

Τὰ τῆς πόλεως μέγιστα ἀφασαφῆ, ἔ κοινοῦν εἶδη τεύα, οἶκον, κώμην, πόλιν· ἔ ὅτι πᾶσα πόλις φύσις ἐστὶ, καὶ πρῶτερον ἢ οἰκία.

Itaque si quis à principio res orienteis ac nascentis inspexerit, quemadmodum in aliis, sic & in his hoc modo optimè rei veritatem perspexerit. Necessè igitur est primùm eos coniungi & copulari, quorum alter sine altero esse non potest, vt marem & fœminam, procreationis causa. atque hoc non ex consilio proficiscitur: sed, quemadmodum & in aliis animantibus & stirpibus, naturale est, tale alterum, quale ipsum sit, cupere relinquere. Copulantur autem etiam natura id quod imperat, & id quod imperio paret, propter salutem. Nam quod mentis agitatione prouidere potest, imperandi ius habet natura, & dominatur natura: quod autem potest corpore imperata facere, id imperio alterius parere & seruire debet natura. Quapropter domino & seruo idem expedit. Fœmina igitur & seruus distincta sunt natura. Nihil enim tale efficit natura, quale fabri ferrarij, gladium Delphicum, parcè, tenuiter & angustè, sed singula ad singulos vsus. Sic enim absolutissimum & perfectissimum fuerit vnumquodque instrumentum, si non multis operibus sed vni asseruiat. Apud barbaros autem fœmina & seruus eodem sunt ordine & loco. Cuius rei causa est, quòd non habent quod imperet natura, sed eorum societas ex seruo & ancilla constat. Quocirca par esse aiunt poëta, Barbaris Græcos imperare: perinde quasi idem sint barbarus ac seruus natura. Ex his igitur duabus societatibus prima domus constituitur: rectèque Heliodus scripsit,

Est primùm domus, & mulier tibi, bos & arator. Bosenim pauperibus pro seruo est. Societas igitur in omneis vitæ dies constituta, naturæ conueniens & consentanea, domus est: cuius societatis participes & consortes, ὁμοσπίτες Charondas appellat, (id est, eodem panario, seu ex eadem apotheca victum fumentes: nos conuictores appellemus:) Epimenides autem Cretensis, ἰμοκάπνης, (id est, vno & communi foco seu fumo vtentis: dicamus, si placet, contubernaleis) Societas autem prima ex pluribus domibus conflata, non diurni vsus gratia, vicus est, seu vicinitas. Maximè verò videtur esse naturæ cōsentanea vicinitas, veluti quædā domus colonia, quos nonnulli collactancos appellant, & filijs, & filiorū filios. Itaq; & principio ciuitates sub regum imperio erant, & nunc etiam gentes, quia ex iis qui sub regno vinebant, cōuenerunt. Omnis enim domus, eius

Εἰ δὴ τις ἐξ ἀρχῆς τὰ πρῶτα φασαφῆ βλεψῆεν, ὡς ἔστι ἐν πᾶσι ἀλλοῖς, καὶ ἐν τοῖς, κώμης· ἀνὲν ἑαυτοῦ ῥήσεν. ἀνάγκη δὲ πρῶτον σὺνδύαζεσθαι τοῖς ἀλλήλων μηδυναμόμοις εἶ· οἷον ἡλυ [μῦ] καὶ ἀρρεν τ' ἡμέσεως ἐνεκεν, ἔπειτα οἶκον ἐκ πρῶταίσεως, ἀλλ' ὡς ἔστι ἐν τοῖς ἀλλοῖς ζώοις καὶ φυτοῖς φυσικὸν ἔφίεσθαι, εἰς αὐτὸ, τοιοῦτον καταλιπεῖν ἕτερον ἀρχὸν ἢ φύσιν καὶ ἀρχόμομον, ἀφ' ἧν ἔστι θεοφεία· ἔπειτα δὲ διυναμόμον τῆ ἀφασαφῆ πρῶτον, ἀρχὸν φύσιν, καὶ δευτέρον φύσιν· ἔπειτα δὲ διυναμόμον τῶ σώματι ταῦτα ποιῆν, ἀρχόμομον, καὶ φύσιν δουλῶν. ἀφ' ἀφασαφῆ καὶ δουλῶ ταῦτο συμφέρει. φύσιν μὲν οἷον διώκεισθαι ἡλυ, καὶ ἔ δουλῶν. ἔπειτα γὰρ ἡ φύσις ποιῆσαι τοιοῦτον, οἷον χαλκοτύποι τ' [Δελφικῶν] μάχαιραν πενήχως, ἀλλ' ἐν πρῶτον ἐν. ἔπειτα γὰρ ἀνὲν ἀποτελεῖτο κώμης τ' ὄργων ἕκαστον, μὴ πολλοῖς ἔργοις ἀλλ' ἐν δουλῶν. ἐν τῶ βαρβάροις ἡλυ καὶ δουλῶν τῶ αὐτῶ ἕχθαι εἶναι. ἀφ' ἧν δὲ, ὅτι ἔ φύσιν ἀρχὸν οἶκον ἔχουσιν, ἀλλὰ γὰρ ἡ κοινωμία αὐτῶν, δουλῆς καὶ δουλῶν. ἀφ' ἀφασαφῆ οἱ ποιηταί, Βαρβάρων δὲ Ἑλλήνων ἀρχὸν εἶκος, ὡς ταῦτο φύσιν βαρβάρων καὶ δουλῶν ὄν. ἐκ μὲν οἷον ταῦτων τ' δύο κοινωμῶν, οἰκία πρῶτη καὶ ὄργων Ἡσιόδου εἶπε ποιήσας,

Οἶκον μὲν πρῶτιστα γυναικῆ τε, βοιω Erg. τ' ἀροτῆρα.

ὁ γὰρ βοῖς ἀντ' οἰκέτου τοῖς πένησιν ἔστιν. ἐκ μὲν οἷον εἰς πᾶσθαι ἡμέραν σιωπητικῶν κοινωμία καὶ φύσιν, οἶκός ἐστιν οἷον Χαρώνιδας μὲν καλῶ ὁμοσπίτες· Ἐπιδαμίδης δὲ ὁ Κρής, * ὁμοκάπνοις. ἡ δὲ ἐκ πλεόνων οἰκῶν κοινωμία πρῶτη χρῆσεως ἐνεκεν μὲν ἐφημέρου, κώμης. μάλιστα ἢ καὶ φύσιν εἰσὶ καὶ ἡ κώμη ἀποικία οἰκίας εἶ· οἷον καλῶσιν ἕνεκεν ὁμογάλακτος, παιδάς τε καὶ παιδῶν παιδάς. ἀφ' ἧν δὲ πρῶτον ἐβασίλευον τῶ αἰ πόλεως, καὶ νῦν ἐπὶ τὰ ἔθνη ἐκ βασιλευσάντων γὰρ σὺν ἡλύον. πᾶσα γὰρ οἰκία

καὶ ἰμοκάπνης, quod est ὁμοσπίτες.

βασιλεύει ὑπὸ τῆς ἀρεσθούσης ὡς τε
καὶ ἀποικίας ἀφ' ἑνὸς συγγένειαν. καὶ τῆς
ἐστὶν ὁ λέγει Ὁμηρος,

Οδυσ. ι.

--- θεμιστεύει ἕκαστος

Παίδων ἢ δὲ ἀλόχων.

ἀπορρίθεις γὰρ καὶ οὕτω δὲ δὲ χαῖνον ἔκοιω.
καὶ τοὺς θεοὺς ἢ ἀφ' ἑνὸς πόλιτες φασι βα-
σιλεύειν, ὅτι καὶ αὐτοὶ, οἱ μὲν ἐπὶ καὶ νῦν,
οἱ δὲ δὲ χαῖνον ἐβασίλευοντο. ὡς περὶ ἢ καὶ
τὰ εἶδη ἑαυτοῖς ἀφομοιοῦσιν οἱ ἀνθρώ-
ποι, οὕτω καὶ τοὺς βίους τῶν θεῶν. Ἡ δὲ
ἐκ πλεόνων κωμῶν κοινωνία τέλος, πό-
λις, ἢ δὴ πάσης ἔχουσα πέρας τῆς αὐτάρ-
χειας, ὡς ἔπος εἰπεῖν γιομένη μὲν οὖν τῆ
ζῆν ἔνεκεν, οὕσα ἢ τῆ δὲ ζῆν. δὲ πᾶσα
πόλις φύσις ἐστίν, εἴπερ καὶ αἱ πόλεις κοι-
νωνία τέλος γὰρ αὐτῆ ἐκείνων. ἢ ἢ φύσις,
τέλος ἐστίν. οἱ γὰρ ἕκαστον ἐστὶ, τῆς γένεσως
τελευτήσεως, τῶν τῶν φανερῶν τῶν φύσιν
ἐστὶ ἕκαστου, ὡς περὶ ἀνθρώπου, ἵππου, οἰ-
κίας. ἐπὶ δὲ οὐ ἔνεκα καὶ δὲ τέλος, βέλτιστον

Scrib. ε ἢ δὲ αὐτάρχεια, τέλος, * καὶ βέλτιστον. ἐκ
βίβλων οὖν τούτων οὖν φανερόν ὅτι τῶν φύσιν ἢ πόλις
ἐστὶ, καὶ ὅτι ἀνθρώπος φύσις πολιτικὸν
ζῶον καὶ ὁ ἀπολις δὲ φύσιν, καὶ ἢ ἀφ' ἑνὸς
χῶν, ἢ τοὶ φαῦλος ἐστίν, ἢ κρείττων ἢ ἀν-
θρώπος. ὡς περὶ καὶ ὁ ὑφ' Ὁμήρου λειδο-
ρηθεῖς,

Ιλιαδ. ι.

Ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀμέσιος.

ἀμα γὰρ φύσις τοιοῦτος, καὶ πολέμου ἐπι-
θυμητής, ἀτε περὶ ἄζυξ, ὡς περὶ ἐπὶ πετει-
νοῖς. δὲ τῆς πολιτικῆς ὁ ἀνθρώπος ζῶον,
πάσης μάλιστα καὶ πόλιτος ἀγαθὰ ζῶου
μᾶλλον, δῆλον. οὐ γὰρ, ὡς φανερῶν, μά-
τῶν ἢ φύσις ποιεῖ. λόγον δὲ μόνον ἀνθρώ-
πος ἔχει τῶν ζῶων, ἢ μὲν οὖν φωνή, τῆ δὲ
δέος καὶ λυπηρῶν ἐστὶ σημεῖον. δὲ ἐπὶ τοῖς
ἄλλοις ὑπάρχει ζῶοις. μέγιστον γὰρ τούτου
ἢ φύσις αὐτῶν * ἐλήλυθεν, ὡς τε ἀντα-
νεοῦται τῆ λυπηρῶν καὶ ἢ δέος, ἐπὶ τῶν τα ση-
μαίνων ἀλλήλοισ. ὁ δὲ λόγος ἐπὶ τῶν δὲ δὲ οὖν
ἐστὶ δὲ συμφέρον καὶ δὲ βλαβερόν. ὡς τε καὶ
δὲ δίκαιον, ἐπὶ δὲ ἀδίκον. τῆτο γὰρ περὶ πα-
ἄλλα ζῶα τοῖς ἀνθρώποις ἴδμεν, δὲ μόνον
ἀγαθῶν καὶ κακῶν, ἐπὶ δὲ δικαίου ἐπὶ δὲ ἀδίκου, ἐπὶ
τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἔχει. ἢ δὲ τούτων κοι-
νωνία, ποιεῖ οἰκίαν καὶ πόλιν. ἐπὶ περὶ τῶν δὲ
τῆ φύσιν πόλις ἢ οἰκία καὶ ἕκαστος ἢ μὲν ἐστὶ.
δὲ γὰρ ὅλον, περὶ τῶν δὲ ἀνθρώπων ἐπὶ τῶ
μέγιστον. ἀγαθῶν μὲν γὰρ ἢ ὅλου, ἐπὶ ἕκαστον

καὶ περὶ τῶν

A qui atate antecedit, regno subiecta est, ergo
& coloniae, id est, familiae plures quae ab vna
domo fluxerunt, propter cognationem. At-
que hoc illud est quod ait Homerus.

-- iura autem uxoribus vnus

Qui sique dat & natis.

Nam hoc modo fusi per agros & dispersi pri-
mis illis temporibus vitam colebant. Atque
iccirco omnes aiunt, deos sub regno atatem
agerē: quia partim ipsi quoque etiam nunc,
partim primis illis & priscis temporibus sub
regibus erant. Quemadmodum enim formas,
ita & viuendi genera deorum, sibi faciunt ho-
mines. Perfecta autem societas ex pluribus vi-
cis conflata, ciuitas est, quae ad summum iam,
vt ita dicam, omnis copiae, bonis omnibus
cumulatae, nihilque praeterea requirentis,
culmen peruasit: oriens quidem viuendi cau-
sa, constans autem bene viuendi gratia. Qua-
propter ciuitas omnis natura constat, siqui-
dem & primae societates constant natura.
Finis enim illarum haec est. At natura finis
est. Quale enim quidque est, ortu eius ab-
soluto atque perfecto hanc cuiusque naturam
esse dicimus, vt hominis, equi, domus. Prae-
terea id cuius gratia res fit, & cuiusque rei
finis, optimum quiddam est. At copia ipsa
suis opibus pollens & contenta, & nihil extra
se desiderans, finis est, & optimum. Ex his
igitur perspicuum est, ciuitatem in iis rebus quae
natura constant, esse numerandam: & homi-
nem ciuile animal esse natura: & eum, qui na-
turae impulsu, non fortunae culpa, ciuitatis sit
expers, aut esse improbum, aut homine me-
liorem; vt is, in quem ab Homero hoc ma-
ledictum coniectum est,

D Cui neque curia, nec lex est, neque Vestia Larisque.
Non enim potest quisquam talis esse, quin
vno eodemque tempore sit & belli cupidus,
vt pote qui nullum iugum ferre velit, quem-
admodum contingit in quibusdam volatilibus.
Hominem autem esse animal ciuile magis
quam quamuis apem, & quoduis ani-
mal congregabile, perspicuum est. Nihil e-
nim frustra facit natura, vt dicimus. Homi-
ni autem soli ex animantibus sermo tributus
est. Vox igitur iucundi & molesti signum est.
Quapropter etiam aliis animantibus suppetit.
Nam hucusque progressa est earum natura,
vt molestum & iucundum sentiant, & inter
se haec significant. Sermo autem ad id quod
prodest, & id quod nocet, declarandum,
valer. Ergo etiam ad id quod iustum at-
que ad id quod iniustum est. Hoc enim praeter
caeteras animanteis hominis est proprium,
vt solus boni & mali, iusti & iniusti, & alio-
rum similium sensum habeat. At horum so-
cietas & communio domum facit & ciuita-
tem. Prius igitur est ciuitas, quam domus,
& vnusquisque nostrum. Totum enim par-
tes prius esse necesse est. Nam si homo, qui
totum quiddam est, intereat, neque pes,
neque

neque manus erit, nisi excommunicatione nominis, non rationis, quemadmodum si quis manum lapideam, manum esse dicat: corrupta enim manus talis erit. Omnia autem opere definita ac distincta sunt, & potestate. Quare posteaquam talia esse desierint, non iam sunt re aut forma eadem dicenda, sed homonyma, id est, nominis communitate tantum similia. Civitatem igitur singulis hominibus esse priorem, perspicuum est. Si enim singuli separati & seiuncti, non sunt instructi copia per se suis bonis cumulata, & nihil præterea requirente; similiter atque alix partes à suo toto separatae, ad civitatem, quæ est totum, erunt affecti. Qui autem non potest res suas communicare, aut societatem contrahere cum aliis, aut qui non eget communicatione, propterea quod ipse suis pollet opibus, suisque bonis contentus est, nihil præterea desiderans, nulla pars civitatis est. Itaque aut fera, aut Deus est. Omnes igitur ad hanc societatem omni animi impetu feruntur natura. Qui autem primus eam instituit, maximorum bonorum auctor & causa fuit. Quemadmodum enim homo suis omnibus numeris absolutus, animal est animalium optimum: ita à lege & iure semotus ac seiunctus, omnium deterrimum. Sequissima enim & asperrima iniustitia est armis instructa. At homo armis instructus nascitur, prudentia & virtute: quibus ad res contrarias maximè uti licet. Quapropter sceleratissimum & immanissimum animal est, sine virtute, & ad res venereas cibumque profligatissimum. Iustitia verò, civilis res est. Nam iudicium, societatis civilis ordo est. Iuris autem discretio, iudicium est.

A ποῦς, ὅσδε χεῖρ, εἰ μὴ ὁμοθυμῶς, ὡς ἄρ' εἴ τις λέγῃ τιῶν λιθίνω. διαφθαρθεὶς γὰρ ἔσται τοιαύτη. πρῶτα δὲ τὰ ἔργα ὠρεῖται καὶ τῆ δυνάμει. ὥστε μηκέτι τοιαῦτα ὄντα, ὅτι λέκτεον τὰ αὐτὰ εἶ), ἀλλ' ὁμώνυμα. ὅτι μὲν οὖν ἡ πόλις φύσιν παρ' ἑαυτὴν ἔχει, δηλόν· εἰ γὰρ μὴ * αὐτάρκης ἕκαστος χωριστῶς, ὁμοίως τοῖς ἄλλοις μέρεσιν ἔξῃ παρὰ τὸ ὅλον· ὁ δὲ μὴ δυνάμην κοινωμένην, ἢ μὴ δὲν δεόμενος δι' αὐτάρκειαν, οὐδὲν μέρος πόλεως· ὥστε ἢ θεῖον, ἢ θεοῦ φύσιν μὲν οὖν ἢ ὁρμήν ἐν πᾶσιν ὅτι τιῶν τοιαύτων κοινωνίας· ὁ δὲ παρ' ἑαυτὸς συστήσει, μεγίστων ἀγαθῶν ἀίτιος. ὡς ἄρ' γὰρ * τελευτήν, βέλπυσον· ἢ ζῶων ἀποθεσπὸς ἔστιν οὕτω καὶ χωριστῶν νόμου, καὶ δίκης, χεῖρας πρῶτων. χαλεπωτάτη γὰρ ἀδικία ἔχουσα ὅπλα· ὁ δὲ ἀποθεσπὸς ὅπλα ἔχουσα φύεται φρονήσῃ καὶ ἀρετῇ· οἷς ὅτι τὰ μάλιστα ὅτι χρῆσθαι μάλιστα. δὲ αἰοσιώτατον καὶ ἀγριώτατον, αἰεὶ ἀρετῆς, καὶ παρὰ ἀφροδίσεια καὶ ἐδωδῶν χεῖρας· ἢ ὅτι διανοουμένη, πολιτικόν· ἢ γὰρ δίκη πολιτικῆς κοινωνίας τάξις ἔστιν· ἢ ὅτι δίκη τῆς δικαιοκρείσει.

Camera-
gius, αὐτάρ-
κης, ἴκ.

πλειωθῆι,

CAPVT III.

Societatis domestica specialem enarrationem instituit.

Quando autem perspicuum est quibus ex partibus constet civitas, necessariò de domo priùs dicendum est. Omnis enim civitas ex domibus & familiis componitur. Domus porro partes sunt, ex quibus domus constituitur: At domus perfecta atque integra, ex seruis & liberis constat. Quoniam autem primum quidque in vnaquaque re explicanda vel in minimis querendum est, ab hisque initium ducendum; primæ autem & minimæ domus partes sunt dominus & servus, vir & vxor, pater & liberi; de his tribus, quid & quale vnumquidque esse debeat, considerandum videatur. Sunt autem hæc, herilis ratio, seu disciplina seruis præcipiendi atque imperandi; & nuptialis,

D ΚΕΦΑΛ. γ.

Περὶ οἰκονομίας ἀρχεται σκοπεῖν, καὶ τὰ μέρη αὐτῆς ἐκτίθεσθαι, δεσποτικῶν, γαμικῶν, τεκνοποιητικῶν. ἐπὶ ὅ κατ' εἰσίοις τιῶν χρηματιστικῶν· εἶτα περὶ δεσπότου καὶ δούλου.

E ΠΕΙ ΔΕ φανερόν ἐξ ὧν μέρων ἡ πόλις συνέστηκεν, ἀνάγκη * περὶ οἰκίας εἰ οἰκονομίας εἰπεῖν παρ' ἑαυτὴν· πᾶσα γὰρ πόλις, ἐξ οἰκῶν σύκειται. * οἰκίας οἰκονομίας δὲ μέρη, ἐξ ὧν αὐτῆς οἰκία συνίσταται· οἰκία δὲ τέλος, ἐκ δούλων, καὶ ἐλεύθερων. ἐπεὶ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἐλαχίστοις παρ' ἑαυτὸν ἕκαστον ζητητέον· παρ' ἑαυτὸν δὲ καὶ ἐλαχίστα μέρη οἰκίας, δεσπότης καὶ δούλος, καὶ πόσις καὶ ἀλογος, καὶ πατήρ καὶ τέκνα· περὶ τειῶν τούτων σκοπεῖται δὲ εἴη τί ἕκαστον, καὶ ποῖον δεῖ εἶναι. ταῦτα δὲ ὅτι δεσποτικῶν, καὶ γαμικῶν.

Scrib. ε, γδ
ε αυτη, vel,
ε αυτιω

δύωνυμον γδ λι γυναιχός και ανδρός συ-
ζυξις και τελτον λι τεκνοποιητική * και
γδ αυτη οσα ωνόμασαι ιδιω ονόματι. εστω
σθμ ολ αυται τρις ας είπωμεν. εστι δε τι με-
ρος, ο δοκει τοις μηδ ει) οικονομία, τοις ο
μεγιστον μέρος αυτης. οπως ολ εχθ, θεω-
ρητεον. λεγω οτ περ της καλουμένης χει-
μαλιστικής. περτοι δε περ δεσποτου και
δούλου είπωμεν, ίνα τα τε περς τιω ά-
ναγκάια χειρίω ιδωμεν, καιν εί τι περς
ο ειδέναι περ αυτων διωάμδα λαβόν
βέλιον τήν νω υπολαμβανόμενων. τοις
μηδ γδ δοκει οπιστήμη ει) λι δεσποτεία,
και λι αυτη οικονομία ο δεσποτεία, και πο-
λιτική και βασιλική, και τα περ είπωμεν ερ-
χόμενοι. τοις δε περς φύσιν ο δεσποζην.
πόμα γδ, τον μηδ δούλον ει), τον δε έλβ-
θερον. φύσθ ολ ουθεν ελαφερον. ελαφ-
ροτερον δέ δικαον. βίαον γαρ.

A (nomine enim vacat vxoris & viri coniugatio,) & ea que ad imperium patris in liberos à se pro-
creatos pertinet : nam neque huic propriū no-
men impositum est. Atque hæ tres rationes
sunt, quas diximus. Est porro quædā præte-
rea pars, quæ videtur alijs quidem rei familia-
ris administratio, alijs pars eius maxima. Quo-
modo autē res se habeat, posteriùs erit cognos-
cendum. Dico autem de ea quæ appellatur rei
nummarie parandæ, seu pecunie quærendæ,
ratio, quæ à Græcis chrematistica nominatur.
Sed primùm de domino & seruo dicamus; ut
& quæ ad necessarium usum pertinent, videa-
mus, & si quid ad ea cognoscenda melius con-
sequi possimus, quàm quæ nunc in communi
hominum existimatione atque opinione ver-
santur, experiamur. Quibusdam scientia quæ-
dam videtur esse domini imperium, seu herilis
potestas; eademque domus administrandæ
ratio, & herilis potestas, & civilis, & regia,
quemadmodum initiò diximus. Alijs præter
naturam esse in alterum dominari. Lege enim
alium esse seruum, alium liberum; natura au-
tem nihil interesse. Quocirca neque iustum
esse, quia sit violentum.

Κ Ε Φ Α Λ. Δ.

CAPVT IV.

Περ οικονομίας δεσποτικής οσπών, περ
τον λέγει τις η φύσις τῆ δούλου, και
τις λι δυνάμεις.

De Herili societate domestica primò agit, & de
Seruo & Seruitute generatim disputat.

ΕΠΕΙ ούω λι κτήσις μέρος της οικίας
έστι, ο λι κτητική μέρος της οικονο-
μίας. άμβ γδ τήν άναγκάιατων άδύατων
και ζην, και ο ζην. ώσπερ οτ εν ταις ωειομέ-
ναις τέχαις άναγκάιατων άμ είη άπαρχήν
τα οικεία όργανα, ει μη ολ άποτελεσθήσε-
σθαι έργον, ούτω και τήν οικονομικήν. τήν
ολ όργανων, τα μηδ, άψυχα, τα ολ, έμ-
ψυχα. οί) τα κυβερνήτη, ο μηδ οί) άψυ-
χον, ο δε περσ άμψυχον. ο γδ άκρη-
ρέτης εν όργάνου είδη ταις τέχαις έστιν. έ-
τω και ο κτήμα όργανον περς ζωώ έστι
και λι κτήσις, πλήθος όργάνων έστι, και ο
δούλος κτήμα τι έμψυχον. και ώσπερ όρ-
γανον περ όργάνων, πάς ο άκρηρέτης.
ει γδ η άδύατο έκασον τήν όργανων κελδ-
σθεν, η περσ αθανόμενον, άποτελεθν ο
αυτε έργον, ώσπερ τα Διαδάλου φασιν,
η τοις τῆ Ηφαιστου τείποδας, οί) φησιν ο
ποιητής,

QVONIAM igitur rerum siue partarū & quæ-
sitaram, siue etiam relictarum possessio,
pars domus est; ergo & ratio rei quærendæ, ra-
tionis rei familiaris administrandæ pars est. Nā
sine rebus ad victum necessariis neque vivere,
neque; bene vivere fas est. Quemadmodum
autem in artibus definitis ac determinatis, in-
strumenta cuique arti accommodata suppetere
necesse est, si futurum est ut opus ab artifice
absolvatur: ita & rei familiaris administrandæ
rationi sua præstò debent esse instrumenta. Iam
instrumentorum alia sunt inanima, alia anima-
ta: verbi gratia, nauis gubernatori clauus qui-
dem instrumentum est inanimum, proræ præ-
fectus verò, animatum. Minister enim artibus
similitudinem quamdam speciémque gerit in-
strumenti. Sic & res aliqua parta & quærita, si-
ue etiam relicta, instrumentum est ad vitam
degendam comparatum. Rerum autem parta-
rum seu relictarum possessio, multitudo instru-
mentorum est, & seruus, res quædam possessa
animata est; & minister omnis veluti instru-
mentū est instrumenta antecedens. Nam si, ut
ferunt Dædali simulacra, aut Vulcani tripodas,
quos ait poëta,

Ιλιαδ. α.

άυτομάτοις θεϊον δύνεσθαι άγώνα.
ούτως ει αι κερκίδες εκέρκιζον αυται, και
τα πλήκτρα εκιθάριζεν, οσπερ αν έδη,

Diuinum vel sponte sua certamen inisse:
Ita & vnumquodque instrumentorum vel ar-
tificis dominique iussu, vel presentiens domini

voluntatem, & vltro, suum opus posset ab-
soluere; & si radij textoris per se texerent, &
plectra citharam pulsarent; non opus esset ne-
que opificibus operâ ministrorum, neque do-
minis, seruorum. Instrumenta igitur quæ ap-
pellantur, instrumenta sunt ad efficiendum
valentia: res parta & possessa verò, ad agendum
valet. Nam à radio aliud quiddam efficitur præ-
ter vsû eius, ex veste autē & lecto vsus dūtaxat
proficiscitur. Præterea quoniã effectio & actio
inter se specie differūt, & vtriq; instrumētis o-
pus est; necesse etiã est hæc eodē modo inter se
differe. Vita porrò actio, non effectio est. Quo-
circa & seruus, eorū quæ ad actionē pertinet,
minister est. Iã res possessa sic dicitur, vt & pars.
Nã & pars nō solūm alterius est pars, sed etiam
simpliciter alterius est. Et res possessa similiter.
Quapropter dominus serui quidē dominus est
tantūm, sed illius non est. Seruus autem non
modò domini seruus est, sed etiam absolutē &
omnino illius est. Quæ sit igitur serui natura,
quæque vis ac potestas, ex his perspicuum est.
Nam qui non est suus natura, sed alterius, &
præterea verò homo est, hic seruus est natura.
Alterius porrò homo est, qui cū homo sit,
res possessa est. Iam verò res possessa, instru-
mentum est ad agendum accommodatum, &
separabile.

CAPVT V.

D seruitute naturali differit.

Vtrum autem sit aliquis talis natura, nec-
ne, & vtrumne præstet & iustum sit ali-
cui seruire, necne, sed potius omnis seruitus sit
præter naturam, posterius erit considerandum.
Verumtamen non est difficile etiam ratione
hoc contemplari, & ex iis quæ fiunt, intelli-
gere. Imperare enim & imperio parere non so-
lūm ex numero rerum necessariatū sunt, verūm
etiam ex vtilium. Et statim ab ortu primo non-
nulla inter se distiterunt, alia vt paterēt impe-
rio, alia vt imperarent. Tum plura sunt & im-
perantium, & imperio subiectorum genera:
semperque id melius imperium est, quod obti-
netur in res imperio subiectas meliores ac præ-
stantiores; verbi gratia, melius est imperium
in hominem, quàm in feram. Nam quo vnū-
quodque opus ex melioribus absoluitur, eo
est melius. Vbi autem aliud imperat, aliud
imperio patet, aliquod horum opus extat.
Quæcumque enim ex pluribus constant, & v-
num quiddam commune fiunt, siue ex con-
tinuis, siue ex disiunctis, in eis omnibus elu-
cet atque apparet id quod imperat, & id
quod imperio subiectum est. Atque hoc
ex omni natura in animatis inest maximè.

Tom. III.

A οὐτε τοῖς ἀρχιτέκτοσιν ὑποπρετῶν, οὐτε
τοῖς δεσπόταις δούλων. τὰ μὲν οὖν λεγέ-
μα ὄργανα, ποιητικὰ ὄργανα ἔστι. ὁ δὲ
κτῆμα, πρᾶκτικόν. ἀπὸ μὲν γὰρ τῆς κερ-
κίδος ἔτερον τι γὰρ πρᾶξι τὴν χρῆσιν αὐ-
τῆς. ἀπὸ δὲ τῆς ἐσθῆτος καὶ τῆς κλίτης, ἢ χρῆ-
σις μόνον. ἐπὶ δὲ, ἐπεὶ διαφέρει ἢ ποίησις
εἶδος καὶ ἢ πρᾶξις, καὶ δεόντων ἀμφοτέρω
ὀργάνων, ἀνάγκη καὶ ταῦτα τὴν αὐτὴν ἔ-
χον διαφέρειν. ὁ δὲ βίος, πρᾶξις, οὐ
ποίησις ἔστι. διὸ καὶ ὁ δούλος ὑποπρετῆς
τῶν πρᾶξεων τὴν πρᾶξιν. ὁ δὲ κτῆμα λέ-
γεται, ὡς πρὸς καὶ ὁ μύριον. τό τε γὰρ μύριον,
οὐ μόνον ἄλλου ἔστι μύριον, ἀλλὰ καὶ ὅλος
ἄλλου. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ κτῆμα. διὸ ὁ μὲν
δεσπότης, τῷ δούλου δεσπότης μόνον,
ἐκείνου δὲ οὐκ ἔστιν. ὁ δὲ δούλος, ὁ μόνον
δεσπότου δούλος ἔστιν, ἀλλὰ καὶ ὅλος ἐκεί-
νου. τίς μὲν οὖν ἡ φύσις τῷ δούλου, καὶ τίς
ἡ διῶμα μίς, ἐκ τούτων δηλον. ὁ γὰρ μὴ αὐ-
τῷ φύσιν, ἀλλ' ἄλλου, ἀνδραποδος δὲ, ἔστι
φύσιν δούλος ἔστιν ἄλλου δὲ ἔστιν ἀνδρα-
ποδος, ὅς ἐστι κτῆμα ἢ, ἀνδραποδος ὡν κτῆ-
μα ὁ ὄργανον πρᾶκτικόν καὶ χωριστόν.

ΚΕΦΑΛ. Ε΄.

Ὅτι εἰσὶ φύσιν τινές, οἱ μὲν ἐλεύθεροι, οἱ
δὲ δούλοι.

D Ποτερον δὲ ἔστι τις φύσιν τοιοῦτος ἢ
ἄλλος, καὶ πότερον βέλτιον καὶ δίκαιον
ἢ δούλον ἢ οὐ, ἀλλὰ πᾶσα δουλεία
πρᾶξι φύσιν ἔστι, μὲν ταῦτα σκεπτόμενον. ὡ-
καλεπὸν δὲ καὶ πρᾶξι λέγω θεωρῆσαι, καὶ ἐκ
τῶν γινωσκόντων καταμαθεῖν. ὁ γὰρ ἀρχὴν
καὶ ἀρχαίαν ὁ μόνον τῶν ἀνάγκων, ἀλ-
λά καὶ τῶν συμφερόντων ἔστι, καὶ ἀδύνατος ἐκ
ἀμετῆς ἐνια διεσῆκε, τὰ μὲν ὅτι ὁ ἀρχαί-
ος, τὰ δὲ ὅτι ὁ ἀρχὴν. καὶ εἶδη πολλὰ καὶ
ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων ἔστι. καὶ αἰεὶ βέλ-
τιον ἢ ἀρχὴ, ἢ τῷ βελτίων ἀρχομένων.
ὅτι ἀνδραποδος, ἢ θηλείου. ὁ γὰρ ἀπὸ τελευ-
τόν ἀπὸ τῶν βελτίων, βέλτιον ἔργον.
ὅπου δὲ ὁ μὲν ἀρχὴ, ὁ δὲ ἀρχεται, ὅτι τῷ
τούτων ἔργον. ὅσα γὰρ ἐκ πλεόνων σιωπῆση-
κε, καὶ γὰρ ἐν τῷ κοινόν, εἴτε ἐκ σιωπῆσιν, εἴτε
ἐκ διρημένων, ἐκ ἀπασιν ἐμφαίνεται ὁ
ἀρχὴν, καὶ ὁ ἀρχομένων. καὶ τὰ τε ἐκ τῶν
πᾶσης φύσεως ἀνθρώπων πᾶσι * ἐμψύχοις

Victorius
ἀψύχοις,
necessario
emendat,

εἰ δὲ ἐν τοῖς μὴ μετέχοσι ζωῆς, ὅτι τις ἀρχή, οἷον ἀρμονίας. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἴσως ἕξωτερικώτερος ὅτι σκέψως. ὁ δὲ ζῶον ἄσπρον σκωπέσκειν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος. ὡς δὲ μὲν, ἀρχὴ ὅτι φύσις. ὁ δὲ, ἀρχόμενος. δὲ ὅτι σκωπεῖν ἐν τοῖς καὶ φύσιν ἐχρῶσι μάλλον ὅτι φύσις, καὶ μὴ ἐν τοῖς διεφθαρμένοις. δὲ καὶ τὸ βέλτερον ἀφαιρέσει καὶ καὶ σώμα, ἐκ καὶ ψυχῆ, ἀφαιρέσει θεωρητέον, ἐν ᾧ τὸ δὴ λὸν. τὸ γὰρ μετρητὸν καὶ μετρητῶς ἐχόντων, ἀδύνατον ἀφαιρῆναι πολλὰς ὁ σώμα καὶ ψυχῆς, ἀφαιρῆναι φάσκειν ἐκ τῆς φύσιν ἐχρῶν. ἐστὶ δὲ οὕτως, ὡς τὸ λέγειν, ἄσπρον ἐν ζωῆς θεωρητέον καὶ δεσποτικῶς ἀρχῆ καὶ πολιτικῆν. ἢ μὲν γὰρ ψυχῆ, τῆς σώματος ἀρχῆ, δεσποτικῶς ἀρχῆ. ὁ δὲ τοῖς, τὸ ὀρέξεως, πολιτικῶς καὶ βασιλικῶς ἐν οἷς φανερόν ἐστιν, ὅτι καὶ φύσιν καὶ συμφέρον τὸ ἀρχεῖσθαι τῆς σώματι ὑπὸ τῆς ψυχῆς, καὶ τῆς πολιτικῆς μετρίως ὑπὸ τῆς νόου καὶ τῆς μετρίου τῆς λόγου ἐχόντος. τὸ δὲ εἰς ἴσου ἢ ἀνάπαλιν, βλαβερόν πασι. πάλιν ἐν ἀσπρω, ἐν τοῖς ἀλλοῖς ζωῆς ὡς αὐτῶς. τὰ μὲν γὰρ ἡμεῖς τὸ ἀγρίων βελτίω τὸ φύσιν. τοῖς δὲ πασι βέλτερον ἀρχεῖσθαι ὑπὸ ἀσπρω. τυχερῶς γὰρ θεοφειδίας ἔτι. ἐπὶ τὸ ἀρρεν ἄσπρος τὸ ἡλυ φύσις, τὸ μὲν χρῆσιον, τὸ δὲ χεῖρον. ἐκ τῆς μὲν ἀρχῆ, τὸ δὲ ἀρχόμενος. τὸ αὐτὸν δὲ ἄσπρον ἀναγκαῖον εἶναι καὶ ὅτι πρῶτων ἀσπρω. ὅσοι μὲν οὕτως ἄσπρον διεσῶσιν, ὅσον ψυχῆ σώματος, καὶ

A nam etiam in iis quæ sunt vitæ expertia, aliquod imperium est : verbi gratia , in concentibus, seu harmoniis. Sed hæc fortasse minùs sunt huius quæstionis propria, atque aliquanto alieniora , & extra rem. Animal autem primùm ex animo & corpore constat : quorum alter imperium gerit natura, alterum imperio paret. Oportet autem in iis quæ naturæ conueniunt & congruunt, spectare naturæ vim, non in corruptis ac deprauatis. Quare contemplari debemus hominem & animo & corpore optimè affectum; in quo hoc apparet. Nam vitiosorum & vitiosè affectorum sæpenumero videatur corpus animo præesse atque imperare, propterea quòd malè & præter naturam affecti sunt. Licet igitur, quemadmodum dicimus, in animali primùm cernere & herile imperium, & ciuile. Animus enim in corpus imperium herile obtinet: mens autem in appetitum, ciuile & regium. In quibus perspicuum est, consentaneum esse naturæ, atque expedire & corpori, animo seruire: & ei animi particule, quæ ad motus suscipiendos valet, mentis, eiusque particule quæ ratione prædita est, imperio parere: iuris æqualitatem autem, aut contrarium eius, quod diximus, omnibus esse detrimentosum. Rursum in homine, & in alijs animantibus similiter se res habet. Cicures enim bestia, feris sunt meliores natura. His autem omnibus melius est hominis imperio subiectas esse; ita enim salutem adipiscuntur. Præterea masculum foemina comparatus, melior est, hæc autem deterior, & ille quidem imperare, hæc autem imperio parere debet. Eodem modo se res habeat etiam in omnibus hominibus, necesse est. Quicumque igitur tanto ceteris hominibus sunt inferiores ac deteriores, quanto animus corpori, & homo feræ præstat, tales autem sunt ii quorum opus in vsu corporis positum est, quorumque hoc vnum est, quod ab eis optimum proficisci potest, hi sunt serui natura, quibus melius est huic imperio parere: si quidem & iis quæ supra dicta sunt. Natura enim seruus est is qui alterius esse potest: ideòque & alterius est: & qui eò vsque rationis est particeps, quoad cam

B
 C
 D
 E

Victorius, ἀσπρω *θεῖα (ἀφαιρέσει δὲ τὸν τὸ ἄσπρον, ὅσον ἐστὶν ἔργον ἢ τὸ σώματος χρῆσις, καὶ τὸ ἐστὶ ἀπὸ αὐτῶν βέλτερον.) ἔτι μὲν εἰσι φύσις δούλοι, οἷς βέλτερον ἐστὶν ἀρχεῖσθαι ταύτων τὸ ἀρχῆ, εἴτε ἐκ τοῖς εἰρημνοῖς. ἐστὶ γὰρ φύσις δούλος, ὁ δυνάμενος ἀλλοῖς εἶναι. διὸ καὶ ἀλλοῖς ἐστὶ. ἐκ κοινῶν λόγου ἄσπρον ὅσον ἀσπρω, ἀλλοῖς μὴ ἐχρῶν. τὰ γὰρ ἀλλοῖς ζῶα ἢ λόγου ἀσπρω, ἀλλοῖς παθημασιν ὑπηρετεῖ. καὶ ἡ χρῆσις δὲ ἀσπρω ἀλλοῖς μικρόν. ἢ γὰρ ἄσπρος τῆς ἀσπρω τῆς σώματι βοήθεια γὰρ ἀμφοῖν, ἀσπρω τε τὸ δούλων, ἐκ τῆς τῆς ἡμέρων ζωῶν. βούλεται μὲν οὕτως ἢ φύσις καὶ τὰ σώματα ἀφαιρέσειν τα ποιῆν τὰ τῆς ἐλευθέρων, καὶ τῆς δούλων. τὰ μὲν ἰσχυρὰ ἄσπρος πλεὺς ἀσπρω χρῆσιν. τὰ δὲ, ὀρθὰ, καὶ ἀχρηστὰ ἄσπρος τῆς τοιαύτας ἐργασίας, ἀλλοῖς χρῆσιμα ἄσπρος πολιτικῶν βίον. εἰ δὲ ἐκ τῆς ἀσπρω εἰς τε πλεὺς πολεμικῶν χρῆσις, ἐκ πλεὺς εἰρημικῶν.

εἰς τε πλεὺς πολεμικῶν χρῆσις, ἐκ πλεὺς εἰρημικῶν.

Accidit autem sapenunero etiam contra- rium, nempe, alios quidem corpora, alios autem animos habere liberorum. Nam hoc quidem in promptu est, si qui nascantur tanto alijs corpore excellentiores, quanto simulacris hominum antecellunt deorum imagines; reliquos ab hominibus dignos pronuntiatum iri, qui his seruiant. Quod si in corpore hoc verum est, multo iustius est hoc in animo definitum esse. Sed non zque facile est, animi pulchritudinem, at- que corporis cernere. Esse igitur nonnullos alios liberos, alios seruos natura, perspi- cuum est: quibus expediat, quosque iustum sit seruire.

A συμβαίνει δὲ πολλάκις καὶ τοῦ αὐτοῦ, τοῖς μὲν τὰ σώματα ἔχοντες ἑλευθέρων, τοῖς δὲ τὰ ψυχὰς· ἐπεὶ τὸ γὰρ φανερόν, ὡς εἴθε σπου- δαιότερον ἴσμεν ὅτι τὸ σῶμα μόνον, ὅσον αἱ τῶν θεῶν εἰκόνες, τοῖς ἀπολαύσιμοις πλείονες φαίνεται ἀξιότιμος ἢ τοῖς δου- λωμένοις· εἰ δὲ ἐπὶ τῷ σώματι τὸ ἀληθές, πολὺ δειχαιότερον ἐπὶ τῆς ψυχῆς τὸ διω- εἶσθαι. ἀλλ' ἔχοντα ἴσμεν ἰδὲν τὸ, τε τῆς ψυχῆς κάλλος, καὶ τὸ τῷ σώματι. ὅτι μὲν τοῖσι φύσιν ἔχουσιν, οἱ μὲν ἑλευθέρ- οισι, οἱ δὲ δούλοι, φανερόν, οἷς καὶ συμφέρει τὸ δουλεύειν, καὶ δειχαιόν ἐστι.

CAPVT VI.

ΚΕΦΑΛ. 5.

De Seruitute legitima disputat.

Πότερον καὶ κατὰ νόμον εἰσὶ ζυνεσ δούλοι.

Os autem, qui contra dicunt, quo- dammodo recte dicere, non est diffi- cile videre. Duobus enim modis dicuntur seruire, & seruus. Est enim aliquis lege seruus, & homo seruiens. Lex enim pa- ctum conuentum quoddam est; qua le- ge bello capta, eorum qui vicerunt, eaque ceperunt, esse dicunt. Hoc igitur ius mul- ti ex ijs qui in legibus versantur, tanquam thetorem, vocant in iudicium & crimen rogationis contra leges latae: quasi graue sit, miniméque ferendum, si ei quod vim afferre possit, quódque viribus antecellat, seruum & subiectum erit id cui vis allata fuerit. Atque his quidem ita videtur, il- lis aliter, & ex numero quidem sapien- tum. Huius autem controversiæ causa, & quod facit rationes variare, est, quia cum quodammodo virtus commeatu instructa, & adiumentis freta, vim afferre maximè possit: tum id quod victoria potitur, bono aliquo semper antecellit: quo fit vt non sine virtute vis esse, sed de iure tantum ambigi videatur. Propterea enim alijs ius videtur esse bonatum legum constitutio, alijs hoc ip- sum ius esse, vt, qui viribus sit superior ac potentior, is præsit atque imperet. Nam dis- sidentibus & pugnantibus inter se his rationi- bus, neque firmum quicquam, neque pro- babile habent alteræ rationes, quin oporteat, id quod virtute præstat, dominari atque im- perare. In summa autem nonnulli, iure quodam, vt arbitrantur, nitentes, (lex enim ius quoddam est,) seruitutem belli- cam statuunt esse iustam: sed simpliciter & absolutè iustam esse negant. Nam primùm contingere potest vt principium bellorum non sit iustum, deinde indignum qui seruiat, ne- mo vlllo modo dixerit esse seruum. Alio- qui eueniet vt qui honestissimo & claris- simo loco nati existimentur, serui sint, & ex

ΟΤΙ καὶ οἱ παλαιὰ φάσκοντες ἔ- πων ζυνεσ λέγουσιν ὀρθῶς, ἔχοντες ἑλευθέρων· διότι γὰρ λέγεται τὸ δουλεύειν, καὶ δού- λος· ἐστὶ γὰρ τις κατὰ νόμον δούλος, καὶ δου- λῶν ὁ γὰρ νόμος, ὁμολογία τίς ἐστίν· οἱ δὲ τὰ κατὰ πόλεμον κρατούμενα τὴν κρατού- των εἰς φασί· τὸ δὲ δειχαιόν πολλοὶ τὴν τῶν νόμοις, ὡς εἴθε ρήτορα, γράφονται πα- ραγόμενοι, ὡς εἴθε, εἰ τὴν βίασιν ἀδυνα- μίου, ἢ κατὰ δυνάμιν κρείπτονος, ἔσται δούλος ἢ ἀρχόμενος τὸ βιασθέν· καὶ τῶν μὲν ἔσται δοκεῖν, τῶν δὲ σκείνως, ἢ τῶν φαν· ἀπὸν δὲ ταύτης τῆς ἀμφισβητή- σεως, καὶ ὁ ποιῶν τοὺς λόγους ἐπαλλάττειν, ὅτι ἔσται πῶν ἀρετῆν τιλχάμουσα χρημίας, ἢ βιάσιν ἀδυναμίου μάχισα, καὶ ἐστὶν αἰεὶ τὸ κρατοῦν οἱ ἀπορροχῆ ἀγαθοῦ ζυνεσ· ὡς- τε δοκεῖν μὴ αἰεὶ ἀρετῆς εἶναι τὴν βίασιν, ἀλ- λά πῶν τῷ δειχαιόν μόνον εἶναι τὴν ἀμφισβη- τήσιν· ἔσται γὰρ τὸ, τίς μὲν ἀνοία δοκεῖ τὸ δειχαιόν εἶναι, τοῖς δὲ αὐτὸ τὸ δειχαιόν, τὸ κρείπτον ἀρχῆν ἐπεὶ ἀρετῶν γὰρ ζυνεσ τούτων τὸ λόγον, ἔσται ἰσχυρόν ἔσται ἔχου- σιν, ἔσται πῶν ἀρετῆν λόγον, ὡς οὐδὲ τὸ βέλλιον κατὰ ἀρετῆν ἀρχῆν καὶ δεσπόζειν· ὅλως δὲ αἰτεροῦσιν ἴσμεν, ὡς οἴονται, δι- χαιόν ζυνεσ (ὁ γὰρ νόμος δειχαιόν πῶν) τίς κατὰ πόλεμον δουλείας ζυνεσ δειχαιόν· ὅλως δὲ οὐ φασί· τίς [τε] γὰρ ἀρχῆν ἐνδέχεται μὴ δειχαιόν εἶναι τῶν πόλεμον καὶ τὸν ἀξιότιμον δουλεύειν οὐδαμῶς ἀφαιρῆσθαι δούλον εἶναι· εἰ δὲ μὴ, συμ- βῆσθαι τοῖς ἀρχαίοις εἶναι δούλους.

δούλους εἶναι, καὶ ἐκ δούλων, ἐὰν συμβῆ
 παρὰ τὴν ἀληθείαν. διὸ καὶ αὐτοὶ οὐ
 βούλονται λέγειν δούλους, ἀλλὰ τοὺς βαρ-
 βάρους. καίτοι, ὅταν τῆτο λέγωσιν, οὐδὲν
 ἄλλο ζητῶσιν, ἢ τὸ φύσιν δούλων, ὅπως εἶ-
 ρχησὶν εἰπομένῳ. ἀλλὰ καὶ γὰρ εἶναι τινὰς φα-
 ναι, τοὺς μὲν παρὰ τὸν ἀρχαῖον δούλους, τοὺς δὲ ἔ-
 δαμοῦ. αὐτὸν γὰρ ἔπειτα ἐπεὶ διήλθοντες.
 αὐτοὺς μὲν γὰρ ἔμνοντο πρὸ αὐτοῦ διήλθοντες,
 ἀλλὰ παρὰ τὸν ἀρχαῖον νομίζουσι. τοὺς δὲ βαρ-
 βάρους οἴκοι μόνον. ὡς ὅτι, τὸ μὲν ἀπλῶς
 διήλθοντες καὶ ἐλθόντες, τὸ δὲ οὐχ ἀπλῶς.
 ὡς περὶ ἐκ Θεοδέκτου Ελένη φησὶ,

α. 9107
 α. ἐκ γένου

* Θεῖον δὲ ἀπὸ ἀμφοῖν * ἐκ γένου ρι-
 ζομένη,

Τίς αὖ παρὰ τὴν ἀξιώσιν λέγει;
 ὅταν δὲ τῆτο λέγωσιν, ἔπειτα ἀλλ' ἢ ἀρετῆ
 ἐκακία διερίζουσι τὸ δούλον ἐκ ἐλθόν-
 τος, καὶ τοὺς διήλθοντες ἐκ τοῦ διήλθοντος. ἀξιοῦσι
 γὰρ, ὡς περὶ εἰς ἀνθρώπου ἀνθρώπου, καὶ
 ἐκ θεῖων γένεσθαι θεῖον, οὕτως καὶ εἰς
 ἀγαθῶν ἀγαθόν. ἢ δὲ φύσιν βούλεται μὲν
 τῆτο ποιῆναι πολλάκις, καὶ μὲντοι διώματα.
 ὅτι μὲν οὖν ἐχθρὰ ἵνα λέγῃν ἢ ἀμφισβήτη-
 σις, * καὶ οὐκ εἰσιν οἱ μὲν φύσιν δούλων, οἱ δὲ
 ἐλθόντες, δηλονότι. ὅτι ἐν ἡμῶν διώματα τὸ
 τοιοῦτον, ὡν συμφέρει τὰ μὲν τὸ δουλεύειν,
 τὰ δὲ τὸ δεσπόζειν. ἐκ δὲ τῶν, ἐκ δὲ τὸ μὲν
 δεσπόζειν, τὸ δὲ δεσπάζειν, ὡς περὶ φέρουσι
 δεσπάζειν, ὡς περὶ δεσπόζειν. τὸ δὲ
 κακῶς, ἀσυνφόρως ἐστὶν ἀμφοῖν. τὸ γὰρ
 αὐτὸ συμφέρει τὰ μέρη ἐκ τῶν ὅλων, καὶ
 σώματι ἐκ ψυχῆ. ὁ δὲ δούλος, μέρος ἐκ τῆ
 δεσποσύνης, οἷον ἐκ ψυχῆς ἐκ τῆ σώματος, κε-
 χωρισμένον δὲ μέρος. διὸ ἐκ συμφέροντος ἐστὶ
 καὶ ἐκ φιλίας δούλου καὶ δεσποσύνης παρὰ ἀλ-
 λήλους, τοῖς φύσιν τούτων ἡξιομενοῖς. τοῖς
 δὲ μὴ τῆτον τὸν ἔπειτα, ἀλλὰ κατὰ νόμον καὶ
 βία δεῖσι, τὸ ἄσπιον.

γρ. καὶ εἰσὶ καὶ
 ἐκ εἰσὶ οἱ μ.
 Lamb ne-
 gat. tollit.

α. 9107
 α. ἐκ γένου

Κ Ε Φ Α Λ Η Ζ

Ὅτι δεσποτεία καὶ πολιτικὴ ἐστὶ αὐτὸν ἐστὶ. καὶ
 παρὰ δεσποτικῆς καὶ δουλικῆς ἐπισημῆς.

ΦΑΝΕΡΟΝ δὲ ἐκ τούτων, ὅτι
 οὐ τὸ αὐτὸν ἐστὶ δεσποτεία ἐκ πολιτικῆς,
 ὡς δὲ πᾶσαι ἀλλήλας αἰετῶσαι, ὡς περὶ
 ἡμέτεροι φασιν. ἢ μὲν γὰρ, ἐλθόντων φύσιν.

A seruis nati, si fortè acciderit vt capti venie-
 rint. Quapropter non eos dicere seruos vo-
 lunt, sed barbaros. Atqui. cum hoc di-
 cunt, nihil aliud quærunt, quàm natura
 seruum: qua de re nobis initio sermo insti-
 tutus est. Necessè enim est fateri aliquos
 esse alios vbique locorum seruos, alios nus-
 quam. Eodem autem modo & de nobili-
 tate sentiendum. Eos enim non solum do-
 mi nobileis, sed vbique gentium claros ar-
 bitrantur: Barbaros verò domi tantum: pe-
 rinde quasi aliquid sit simpliciter nobile &
 liberum, aliud non simpliciter: quemad-
 modum ait & Theodetæ Helena:

*Diuina ab utraque stirpe prognatam quis hanc
 Seruam vocare non iniquum censeat?*

Cum autem hoc dicunt, nulla alia re quàm
 virtute & vitio seruum & liberum nobileis-
 que & ignobileis definiunt. Par enim esse
 censent, vt ex homine homo, & ex feris
 fera nascitur, sic ex bonis bonum nasci. Na-
 tura autem vult illa quidem hoc facere: sed
 sæpenumero non potest. Huius igitur con-
 trouersie rationem esse aliquam; vtrum sint
 alij natura serui, alij liberi, ex ijs quæ su-
 præ explicata sunt, intelligere licet. Ne hoc
 quidem obscurum est, hoc in quibusdam
 esse definitum ac distinctum: quorum huic
 quidem expedit seruire, illi autem impera-
 re: & iustum est, atque oportet hunc im-
 perio alterius parère, illum, imperium obti-
 nere, id imperium scilicet, quod vtriusque
 nature conuenit: ergo & dominari. Malè
 autem imperare, (id est, non eiusmodi
 imperium, ad quod vterque sit aptus natu-
 ra, exercere,) est vtrique inutiliter imperare.
 Idem enim expedit parti & toti, idemque
 corpori & animo. At seruus pars quædam
 domini est, veluti animata quædam corpo-
 ris, sed tamen separata pars. Quare etiam v-
 tilitas quædam & amicitia seruo & domino
 intercedit, ijs quibus hæc contigerunt natu-
 ra: Iis autem qui non ita dominantur & ser-
 uiunt, sed lege & vi coacti, contraria.

CAPVT VII

*De Domini & Serui Forma, quo ad Scientiam
 vtriusque, agit.*

PERSPICUUM est autem etiam ex his, non
 idem esse dominium, seu herile im-
 perium, atque ciuilem principatum: ne-
 que omnia imperia inter se esse paria, aut
 eadem; quemadmodum aiunt quidam. Ci-
 uilis enim principatus, est liberorum natura:

herile imperium verò, seruorum. Et domesticum quidem imperium, monarchia, id est, vnius principatus, est: domus enim omnis vnius imperio regitur: ciuilis principatus autem liberorum & æqualium imperium est. Dominus igitur non appellatur ex eo quòd scientiam habeat, sed quòd talis sit: itémque seruus & liber. Scientia tamen aliqua esse possit & herilis & seruilis. Seruilis quidem, qualis ea quam ludimagister ille, qui Syracusis commorabatur, tradebat. Illic enim quidam mercede accepta pueros vsitata & vulgaria ministeria docebat. Possit autem latius manare talium ministeriorum disciplina: vt ea quæ ad opsonia coquenda atque apparanda pertinet, & cætera huiusmodi, ministerij genera. Sunt enim munera alia alijs honoratiora, alia magis necessaria, & (vt est in prouerbio)

Dominus domino, seruusque preferendus est seruo

Tales igitur sunt omnes scientiæ seruiles. Herilis autem, seu domino conueniens scientia est; quæ ad vsum seruorum pertinet. Dominus enim non in possessione, sed in vsu seruorum cernitur. Hæc porrò scientia nihil habet magnum, nihil amplum. Nam quæ seruum scire facere oportet, hæc illum scire præcipere conuenit. Quapropter quibus licet hac molestia solutis & vacuis esse, apud eos curator rei domesticæ has parteis agit, atque hoc onus gerit: ipsi autem domini temp. administrant, aut philosophantur. Ars porrò rei quærendæ ab vtraque harum differt, vt quæ sit veluti quædam ars rei militaris iusta, aut ars venandi. De seruo igitur & domino hoc modo explicatum sit.

CAPVT VIII.

De questuaria acturus, primam eius speciem, quæ Naturalis est, explanat.

VNiuersè autem de omni rei familiaris possessione, reique nummaria quærendæ ratione, quemadmodum instituimus, videamus: quâdoquidem etiam seruum rerum partiarum possessionis partem quandam esse diximus. Primum igitur dubitauerit aliquis, vtrum ratio pecuniæ quærendæ eadem sit atque rei familiaris tuendæ ratio, an pars aliqua, an eius administra: & si administra, vtrum vt ars conficiendorum radiorum, textoria, seu textoria, an vt ars æraria, statuaria: non enim eodem modo asseruiunt ac ministrat: sed illa quidem arti textoria instrumenta præbet, hæc statuariz materiam: (materiam autem appello,

Tom. III.

A **Λ**ί δὲ, δούλων ἐστὶ. καὶ ἡ μὲν οἰκονομικὴ, μοναρχία· μοναρχεῖται γὰρ πᾶς οἶκος· λί δὲ πολιτικὴ, ἐλευθέρων καὶ ἴσων ἀρχή· ὁ μὲν οὖν δεσπότης ἕλεγετο κατ' ἐπισημίαν, ἀλλὰ τὰ τοῖος ἐστὶ. ὁμοίως δὲ ἔστι ὁ δούλος καὶ ὁ ἐλευθέρος. ἐπισημὴ δ' αὖ εἴη καὶ δεσποτικὴ, καὶ δουλική. δουλικὴ μὲν, οἷα τὸ ὅτι Συρακούσας ἐπαίδευεν. ἐκ δὲ γὰρ λαμβανόμενος μισθὸν ἐδίδασκε τὰ ἐγκύκλια ἀθροιστήματα τοῖς παιδαῖς. εἴη δ' αὖ καὶ ἐπὶ πλεον τῶν τοιούτων μαθησις, οἷα ὀψοποιικὴ, καὶ ἄλλα τὰ τοιαῦτα, γνήτης ἀθροιστίας. ἐστὶ γὰρ ἕτερα ἕτερων, τὰ μὲν ἐπιμότερα ἔργα, τὰ δὲ ἀπὸ ἀκατότερα· καὶ κατὰ πλεον περιμίδον.

B Δούλος τὸ ἐξ οὐδένου, δεσπότης τὸ ἐξ οὐδένου.

αἱ μὲν οὖν τοιαῦτα πᾶσαι δουλικαὶ ἐπισημίαι. δεσποτικὴ δ' ἐπισημὴ ἐστὶν, λί χρηστικὴ δούλων. ὁ γὰρ δεσπότης οὐκ ἐν τῷ κατὰ τὸ τοῖος δούλοις, ἀλλ' ἐν τῷ χρηστικῷ δούλοις. ἐστὶ δ' αὖτὴ λί ἐπισημὴ, οὐδὲν μέγα ἔχουσα, ὡς δὲ σεμνόν. αἱ γὰρ τὸν δούλον ἐπίστασθαι δὲ ποιεῖν, ἐκείνον δὲ τοιαῦτα ἐπίστασθαι ἐπιτέλειν. δὲ ὅσοις ἐξοισία μὴ αὐτοῖς κακοπαθεῖν, ἐπιτέλειος λαμβανόμενος τῷ πλεον ἡμεῖς. ἀλλ' οἱ δὲ πολίτευονται, ἢ φιλοσοφοῦσιν. λί ἢ κτηλικὴ, ἕτερα ἀμφοτέρων τοιούτων, οἷα λί δικασία, πολεμικὴ ἢ οὐσα, ἢ θηροβλική. κατὰ μὲν οὖν δούλου καὶ δεσπότου τῶν διωρίσθαι τὸν ἔργον.

ΚΕΦΑΛ. η'.

Ὅτι ἐστὶν κτηλικὴ καὶ φύσιν τοῖς οἰκονομοῖς καὶ τοῖς πολιτικοῖς, ἔστι δὲ ἡ αἰτία καὶ τὸ ἀποφαστικὸν τῶν βίων.

O Λως δὲ κατὰ πάσης κτήσεως καὶ χρηματιστικῆς θεωρήσασθαι κατὰ τὸν ἔργον καὶ τὸν οὐδένου τῆς κτήσεως μέρος τὸ ἡμεῖς. τὸν μὲν οὖν ἀπορήσασθαι ἀμύλις, πότερον λί χρηματιστικὴ ἢ αὐτὴ τῆ οἰκονομικῆ ἐστὶν, ἢ μέρος τῆ, ἢ ἰσομερικὴ καὶ εἰ ἰσομερικὴ, πότερον ὡς ἢ κεραιδοποιικὴ τῆ ὑφαντικῆ, ἢ ὡς ἢ χαλκουργικὴ τῆ ἀσφραστοποιίας· ἢ ὡς ἢ αὐτῶς ἰσομερικῶσιν, ἀλλ' ἡ μὲν ὄργανα πᾶσι, ἢ δὲ πλεον ἡμεῖς (λέγω ἢ ἡμεῖς, ὅ

L I iij

Sylb. τῆς οἰ-
κονομικῆς ἢ
χρηματολογικῆς
α.

ὑποκείμενον, ὅθεν ἡ ἀποτέλεσμα ἔργου) οἷς ὑφαίτη μὲν ἔρεα, ἀδριατικοποιῶ δὲ χαλκόν. ὅτι μὲν οὖν οὐχ ἡ αὐτὴ * οἰκονομικὴ τῆς χρηματιστικῆς, δὴλον. τῆς μὲν γὰρ, ὅ ποιεῖσθαι τῆς δὲ, ὅ χρησασθαι. τίς γὰρ ἔσται ἡ χρησομένη τοῖς καὶ πλεονομία καὶ πλεονομίας; πότερον δὲ μέρος αὐτῆς ἐστὶν ἡ ἕτερον εἶδος, ἔχει ἀμφισβήτησιν. εἰ γὰρ ὅτι τῆς χρηματιστικῆς θεωρησῶν πόθεν χρήματα καὶ κτήσις ἔσται. ἡ δὲ κτήσις πολλὰ περιέειληφε μέρη, καὶ ὁ πλοῦτος ὥστε ἑσθλὴν ἢ γεωργικὴν πότερον μέρος ἢ τῆς χρηματιστικῆς, ἢ ἕτερον ἢ γῆρος, καὶ κτηνολογίας καὶ πλεονομίας ἐπιμήδεια καὶ κτησις; ἀλλὰ μὲν εἶδον γὰρ πολλὰ ἑσθλῆς. δὴ δὲ βίοι πολλοί, καὶ τῶν ζώων καὶ τῶν ἀνθρώπων εἰσὶν οὐ γὰρ οἷς τε ζῆν ἀπὸ ἑσθλῆς. ὥστε αἱ ἀφροεσι τῆς ἑσθλῆς τοῖς βίοις πεποιήκασι ἀφροεσθῶν τῶν ζώων. τῶν τε γὰρ θηρίων, καὶ μὲν ἀγλαῖα, τὰ δὲ ἀσπιδόεσσιν, ὅπτερος συμφέρει πρὸς πλεονομίας αὐτοῖς, δὴ δὲ τὰ μὲν ζωοφάγα, καὶ ἡ καρποφάγα, τὰ ἡ παμφάγα αὐτῶν εἶ. ὥστε πρὸς τὰς ῥασιώνας καὶ πλεονομίας αἰρεσιν πλεονομίας ἡ φύσις τοῖς βίοις αὐτῶν διώκειν. ἐπεὶ δὲ οὐ ταῦτ' ἐκάστῳ ἡδὺ καὶ φύσιν, ἀλλὰ ἕτερον ἕτερον, καὶ αὐτῶν τῶν ζωοφάγων καὶ τῶν καρποφάγων οἱ βίοι πρὸς ἀλλήλα διεσῶσιν. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀνθρώπων. * πολλοῖς γὰρ ἀφροεσθῶν οἱ τούτων βίοι. οἱ μὲν οὖν ἀργάτατοι, νομαδες εἰσὶν. ἢ γὰρ ἀπὸ τῶν ἡμέρων ἑσθλῆς ζώων, ἀπὸ πόνου γὰρ ἄλλοις ἀναγκασίου δὲ ὄντος μεταβάλλειν τοῖς κτηνέοσι δὴ δὲ τὰ νομαί, καὶ αὐτοὶ ἀναγκάζονται συνακολουθεῖν, ὥστε γεωργίας ζώων γεωργηῶντες. οἱ δὲ ἀπὸ θήρας ζώσι, καὶ θήρας ἕτερον ἕτερον. οἷς, οἱ μὲν ἀπὸ ληστείας, οἱ δὲ ἀπὸ ἀλιείας, ὅσοι λίμνας, καὶ ἔλη, καὶ ποταμούς, ἢ θαλάσσης τῶν αὐτῶν παρασοκοῦσιν. οἱ δὲ ἀπὸ ὀρνίθων, ἢ θηρίων ἀγλαίων. ὅ δὲ πλεονομίας γῆρος τῶν ἀνθρώπων, ἀπὸ τῆς γῆς ζῆ, καὶ [τῶν] ἡμέρων καρπῶν. οἱ μὲν οὖν βίοι τσοῦδοι γεδὸν εἰσὶν, ὅσοι γὰρ αὐτοφύτων ἔχουσι πλεονομίας, καὶ μὴ δὲ ἀλλαγῆς καὶ ἀπληθείας ποιεῖσθαι πλεονομίας, νομαδικῆς, γεωργικῆς, ληστερικῆς, ἀλιευτικῆς, θηρευτικῆς. οἱ δὲ ἐμγαθῶντες, ἐκ τούτων ἡδὺς ζώσι, πρὸς ἀπληθῶντες τὸν ἐσθλῆς βίον, ἢ

ἢ πολὺ

A rem subiectam, unde opus aliquod efficitur atque absoluitur, ut est, textori quidem lanam, statuarum autem factori, aes. Non esse igitur idem, rationem tuendae rei familiaris, atque artem pecuniae quaerendae, hinc licet intelligere. huius enim est suppeditare, illius uti. Quae enim alia erit ars, quae vsura sit rebus domesticis, praeter rationem tuendae rei familiaris? Sed utrum pars eius sit, an alia forma, seu species, controuersia est. Nam si eius, qui ad pecuniam quaerendam aptus sit, unde pecunia, & praedia, rerumque paratarum & quaesitarum possessio suppetat, prouidere; rerum autem partiarum possessio & diuitiarum multas partibus complectuntur: ergo quaerendum est primum, utrum agricultura, & vniuersè vtrum curatio in victu parando occupata, & rerum quaerendarum studium, pars aliqua sit rationis tuendae rei familiaris, an alia quaedam species. Atqui multa sunt victus seu alimenti genera. Quapropter etiam multae sunt vitae colendae rationes & in multis animantibus, & in hominibus: sine alimento enim & pabulo viui non potest. Itaque alimenti victusque differentiae, vitae colendae rationes in animantibus effecerunt dissimileis ac diuersas. Bestiarum enim aliae gregatim, aliae sparsim & vagè viuunt, utroque modo eis ad pastum expedit: propterea quod earum aliae animantibus, aliae fructibus, aliae omni pabuli genere vescuntur. Itaque ad facilitatem commoditatemque victus, & harum rerum electionem, earum vitae genera natura distinxit. Quoniam autem non est idem cuique iucundum natura, sed alia alijs; etiam bestiarum, tum earum quae animantibus vescuntur, tum earum quae fructibus, viuendi genera inter se distant: itemque hominum. Multis enim rebus differunt horum vitae genera. Omnium autem pigerrimi ac desidiosissimi sunt pecuarij, quos Graeci nomadas appellant. Victus enim ab animantibus cicuribus sine labore eis contingit, & cessantibus. Cum porro necesse sit pecoribus locum mutare propter pascea, ipsi quoque vna sequi coguntur, veluti viuae agriculturae operam dantes. Alij ex venatione viuunt: sed alij ex alia: exempli gratia, hi ex latrocinio, illi ex piscatu, quicumque lacus, & paludes, & fluuios, aut mare piscationi opportunum accolunt: alij ex aucupio, aut praeda ferarum bestiarum. Plerique autem homines è terra viuunt & ex fructibus mansuetis. Viuendi igitur genera, quae quidem opera natia consent, non permutatione aut cauponatione victum suppeditent, haec ferè sunt: pecuarium, in agro colendo occupatum, in latrocinando positum, piscatorium, venaticum. Nonnulli porro haec inter se miscentes iucundè viuunt: ut quaeque vita egentissima est, ita eam, qua parte ei aliqua defunt, suppletentes, ut sint ipsi omnibus copijs cumulati ac referti, nihilque praeterca desideret:

verbi gratia, hi pecuariam vitam cum latro-
 cinio coniungunt, illi agriculturam cum ve-
 natione: itémque alia vitæ genera, quemad-
 modum vsus flagitauerit, tractant ac perse-
 quuntur. Talis igitur rerum parandarum ra-
 tio ab ipsa natura videtur omnibus tribui, vt
 statim ab ortu primo, sic & iam adultis ac
 perfectis. Etenim principiò & ab ipsa origi-
 ne prima aliæ quidem animantes tantum vi-
 ctum vnà cum fætu pariunt, vt satis esse pos-
 sit ad alendum id quod natum est, donecip-
 sum sibi suppeditare alimentum possit: exem-
 pli gratia, quæcumque vermeis aut oua pa-
 riunt. Quæcumque verò animal edunt, ea
 genitis alimentum in seipsis continent vsque
 ad aliquod tempus, eius quod lac appellatur,
 naturam. Itaque similiter atque fœtuum re-
 centium ac tenerorum gratia aliquid à natu-
 ra comparatum est, vnde alantur; existimare
 oportet scilicet etiam animalium causa stir-
 peis ac plantas esse natas, & hominum gra-
 tia cætera animalia: mansueta quidem tum
 propter vsus, tum propter victum: fera au-
 tem & agrestia, si non omnia, at certè pluri-
 ma, victus, & cæteri subsidij atque adiumen-
 ti causa, vt & vestitus & alia instrumenta ex
 ijs comparentur. Si igitur natura nihil neque
 imperfectum, neque frustra facit, necesse est
 ea omnia hominum causa fecisse naturam.
 Quapropter etiam scientia rei militaris, ars
 erit quodammodo ad quærendum ac paran-
 dum apposita natura. Venatoria enim, pars
 eius est, qua vtendum est & in feras, & in
 eos homines, qui ad parendum imperio na-
 tura facti, parere nolunt: tanquam hoc bel-
 lum iustum sit natura. Vna igitur species ar-
 tis ad quærendum comparatæ, quæ naturæ
 congruat, rationis tuendæ rei familiaris pars
 est: cui quidem aut suppetere oportet res
 necessarias, aut ipsum suppeditare, vt ex pe-
 cuniæ suppetât ac præsto sint, quæ recondi
 ac reponi solêt, tanquam ad vitam degendam
 necessaria, & ad communionem ciuitatis
 aut domus vtilis. Et verò ex his veræ diui-
 tiz videntur constare. Talis enim rerum
 pattarum & quæsitatum copia bonis omni-
 bus cumulata, nihilque præterea desiderans,
 ad bene viuendum non est infinita, quem-
 admodum ait Solon hoc versu:

Nulla homini finis certa heret diuitiarum.

Hæret enim diuitijs certus aliquis finis, quem-
 admodum & alijs artibus. Nullum enim cu-
 iusquam artis instrumentum, neque multitu-
 dine infinitum est, neque magnitudine im-
 mensum. Diuitiæ autem instrumentorum do-
 mesticorum & ciuiliū sunt multitudo. Esse
 igitur genus aliquod artis quærendi naturæ
 congruentis, & iis qui rei domesticæ tuendæ
 rationem tractant, & iis qui republ. admini-
 strant, & propter quam causam, ex superiori-
 bus intelligere licet.

A τῆς χάριτος ἐλλείπων πρὸς τὸ αὐτάρκης
 εἶναι. οἱ μὲν νομαδικὸν ἄμα & ληστρικόν,
 οἱ δὲ γεωργικὸν & θηροβυτικόν. ὁμοίως δὲ &
 πρὸς τοὺς ἄλλους, ὡς δὴ ἡ χρεῖα συνδυασ-
 τή, τῶν τῆς ἔσπονδης ἰσχυροῦσι. ἡ μὲν οὖν
 ποιότης κτήσεως ἕω' αὐτῆς φαίνεται τῆς
 φύσεως διδομένη πᾶσιν, ὡς ἄρ' ἔτι πῶ
 πρὸς τὴν γένεσιν ὄψις, ἔτι καὶ τελεωθεῖ-
 σι. καὶ γὰρ ἔτι πῶ ἐξ ἐργῆς γένεσιν, τὰ μὲν
 σιωπητικῆς τῆς ζώων ποσῶν τῶν ἔσφω,
 ὡς ἰκανῶς εἶναι, μέγιστος δ' αὐτῶν αὐτὸ
 αὐτῶν ποιεῖ τὸ γνηθῆναι οἶον, ὅσα σιωπη-
 χροτοκεῖ, ἢ ὠποτοκεῖ ὅσα δὲ ζωτοκεῖ, τοῖς *
 γηρομοῖσι ἔτι ἔσφω ἐν αὐτοῖς μέγιστος
 νόσος, πῶ τῆς καλουμένου γάλακτος φύσιν.
 ὡς τε ὁμοίως δηλῶν ὅτι καὶ γηρομοῖσι οἰη-
 τήσονται, τὰ τε φύσιν τῶν ζώων ἐνεκεν εἶναι, καὶ
 τὰ ἄλλα ζῶα τῶν αὐθροῦτων χάριν. τὰ
 μὲν ἡμεῖς, καὶ ἄρ' ἔτι πῶ χρεῖσιν, καὶ ἄρ' ἔτι
 ἔσφω τῶν δ' ἀγρίων, εἰ μὴ πᾶντα, ἀλ-
 λά τὰ γε πλεῖστα τῆς ἔσφης καὶ ἄλλης βοη-
 θείας ἐνεκεν, ἵνα & ἐσθῆς, & ἄλλα ὄργα-
 να γίνηται ἐξ αὐτῶν. εἰ οὖν ἡ φύσις μηθὲν,
 μήτε ἀτελὲς ποιεῖ, μήτε μὲν πῶ, αἰαγ-
 χροῖον τῶν αὐθροῦτων ἐνεκεν αὐτῶν πᾶντα
 πεποιηκέναι τῶν φύσιν. διὸ & ἡ πολεμικὴ
 φύσις κτηνικὴ πῶς ἔσται. ἡ γὰρ θηροβυτικὴ,
 μέγιστος αὐτῆς ἢ δὲ χρεῖσιν πρὸς τὴν θη-
 ρείαν, καὶ τῶν αὐθροῦτων ὅσοι πεφυκότες
 ἐργάζονται, μὴ γένοιεν ὡς φύσει δίχασιον
 τῶν ὄντων τὸν πόλεμον. ἐν μὲν οὖν εἶδος
 κτηνικῆς καὶ φύσιν, τῆς οἰκονομικῆς μέ-
 γιστος ὅστις ὁ δὲ ἡτοι ἕω ἀρχῆν, ἢ ποιεῖ τῶν
 αὐτῶν ὅπως ἕω ἀρχῆν, ὡν ὅστις θηροβυ-
 τισμὸς χρεῖσιν πρὸς ζῶων διακρίσεων,
 καὶ χρεῖσιν εἰς κοινωνίας πόλεως, ἢ οἰ-
 κίας. & εἶσιν ὅγ' ἀληθινὸς πλοῦτος ἐκ
 πούτων εἶναι. ἡ γὰρ τῆς ποιότητος κτήσεως αὐ-
 τάρχεια, πρὸς ἀγαθῶν ζῶων ὅσα ἀπει-
 ρὸς ὅστις, ὡς ἄρ' Σόλων φησὶ, ποιήσας,
 Πλοῦτος δ' ὅστις τέρμα πεφασμένον
 ἀδράσι κεῖται.

Scrib. γη-
 τισμῶσι

E κεῖται γὰρ, ὡς ἄρ' & τῶν ἄλλων τέχνης.
 ὅστις γὰρ ὄργανον ἀπειρον ὅστις εἰς
 τέχνης, ἔτε πλήρη, ἔτε μεγέθη. ὁ δὲ πλοῦ-
 τος, ὄργων πλήθος ὅστις οἰκονομικῶν καὶ
 πολιτικῶν. ὅτι μὲν τίνω ὅστις τις κτηνικὴ
 καὶ φύσιν τοῖς οἰκονομοῖσι, καὶ τοῖς πολιτι-
 κοῖσι, καὶ δι' ἡμᾶς αἰτίας, δηλῶν.

Οτι ἐστὶ γένος ἀγροκτητικῆς, ἢ χειματιστικῶν καλοῦσιν, ἢ φύσιν ἔσθην, ἀλλὰ δι' ἐμπειρίας καὶ τέχνης. εἶδη δὲ αὐτῆς ἢ τε ἀλλακτικῆ, καὶ ἢ καπηλικῆ.

Secundam Quæstuarie speciem qua Artificialis est, explicat.

28. οὐ πω

ΕΣΤΙ δὲ γένος ἀγροκτητικῆς, ἢ μά-
 λιστα καλοῦσιν, ἢ δὲ καὶ αὐτὸ κα-
 λῶν, χειματιστικῶν, δι' ἢ ὅθεν δοκεῖ
 πέρας εἶναι πλῆθους καὶ κτήσεως. ἢ ὡς μίαν
 καὶ πῶ αὐτῶν τῆ λεχθείση πολλοῖνομιζου-
 σι δὲ αὐτῶν γένεσιν. ἐστὶ δὲ οὔτε ἢ αὐτῆ
 τῆ εἰρημότη, οὔτε πόρρω ἐκείνης. (ἐστὶ δὲ
 ἢ μὲν φύσιν, ἢ δὲ οὐ φύσιν αὐτῶν, ἀλλὰ
 δι' ἐμπειρίας καὶ τέχνης γὰρ μάλ-
 λον.) γὰρ ὁ μὲν δὲ αὐτῆς πῶ δὲ
 χῶν εἰ τεύθεν. ἐκάστου γὰρ κτήματος διτ-
 τῆ ἢ χησις ἐστίν. ἀμφοτέρω δὲ, κατ' αὐ-
 τὸ μὲν, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως κατ' αὐτὸ, ἀλλ'
 ἢ μὲν οἰκεία, ἢ δὲ οὐκ οἰκεία τῶ ὁμο-
 γηματος. οἷον ἢ ὑποδήματος, ἢ τε ὑποδε-
 σις, καὶ ἢ μεταβολητικῆ. ἀμφοτέρω γὰρ
 ὑποδήματος χησις. καὶ γὰρ ὁ ἀλλακτι-
 κῆτος τῶ δὲ οὐκ οἰκεία ὑποδήματος, ἀπὶ
 νομισμάτων ἢ ἔσθης χησις τῶ ὑποδή-
 ματι, ἢ ὑπόδημα, ἀλλ' οὐ πῶ οἰκεία
 χησις. οὐ γὰρ ἀλλαγῆς ἐνεχεν γέρονε. τὸν
 αὐτὸν δὲ ἔσθην ἔχει καὶ αὐτῆ ἢ ἄλλων
 κτημάτων. ἐστὶ γὰρ ἢ μεταβολητικῆ πῶ τῶν
 δὲ ἀλλοτρίων, ὅ μὲν αὐτῶν ἐκ τῶ χησι-
 σιν, τῶ τὰ μὲν πλείω, τὰ δὲ ἐλάττω τῶ
 ἰσότητος ἔχον τῶ δὲ οὐκ οἰκεία. ἢ καὶ δὲ ἄλλων
 ὅτι οὐκ ἐστὶ φύσιν τῆς χειματιστικῆς ἢ κα-
 πηλικῆ. ὅσων γὰρ ἰσότητος αὐτῶν, αἰσθητῶν
 ἢ ποιῶσθαι πῶ ἀλλαγῆ. οἷον μὲν οὐκ οἰκεία
 αὐτῆ κοινωνία, τῶ δὲ οὐκ οἰκεία,
 φαίνεται ὅτι ὅθεν ἐστὶν ἔργον αὐτῆς, ἀλλ'
 ἢ δὲ ἀλλοτρίων τῆς κοινωνίας ἔσθης. οἷον μὲν γὰρ,
 τῶ αὐτῶν ἐκκοινωνίω πῶ τῶν οἷον, κα-
 χωριζόμενοι, πολλὰν πάλιν καὶ ἑτέρων. ὡν
 καὶ τῶ δὲ οὐκ οἰκεία αἰσθητῶν ποιῶσθαι τῶ με-
 ταδοσῆς, κατὰ τῶ ἐπὶ πολλὰ ποιῶ καὶ τῶ
 βαρβαρικῶν ἐθῶν καὶ πῶ ἀλλαγῆ.
 αὐτῶ γὰρ τῶ χησιμα αὐτῶ κατὰ
 ἀλλοτρίων, ὅτι πλείον δὲ ὅθεν. οἷον οἶνον
 αὐτῶ οἶνον δίδοντες, καὶ λαμβάνοντες, ἢ
 τῶ ἄλλων τῶ οἶνον ἐκαστον. ἢ μὲν οὐκ οἰκεία
 οἶνον μεταβολητικῆ, οὔτε αὐτῶ φύσιν,

ESt autem genus aliud artis querendi,
 quam appellant maximè & meritissimò
 artem pecuniæ querendæ, propter quam nul-
 lus videtur diuitiarum & rerum queritarum
 finis esse : quam vnã & eandem esse at-
 que eam quæ à nobis modò dicta est, multi
 existimant, propter similitudinem ac vicini-
 tatem. Sed neque eadem est atque ea quam
 diximus, neque longo ab illa distat interual-
 lo. (Constat autem earum altera, natura, al-
 tera, non natura, sed vsu quodam potius &
 arte tractatur, atque exercetur.) Atque hinc
 de ea disputandi exordium sumamus. Vni-
 uscuiusque rei, quæ paratur ac possidetur,
 duplex vsus est. Vterque autem per se qui-
 dem est, verùm non similiter per se : sed al-
 ter rei accommodatus, ac proprius : alter a-
 lienus, neque proprius : verbi gratia, calceum
 induere & calceum permutare. Vtroque e-
 nim modo calceo vti licet. Nam etiam qui
 calceum numo aut victu permutat cum eo qui
 eget calceo : vtitur ille quidem calceo, qua
 ratione calceus est : sed non ex vsu pro-
 prio. Non enim permutationis causa fa-
 ctus calceus est. Idemque de alijs rebus
 quæ parantur, ac possidentur, sentiendum.
 Nam permutandi ratio omnibus in rebus
 locum habet : eaque primùm quidem du-
 xit initium ex eo quod est naturæ consenta-
 neum, quia homines aliarum rerum maio-
 rem, aliarum minorem copiam, quàm satis
 esset, habebant. Ex quo licet intelligere,
 cauponariam, seu mercaturam sordidam,
 quam profitentur, atque exercent ij qui
 ab alijs emunt, quod pluris reuendant,
 non esse partem artis pecuniæ querendæ
 natura. nam quoad eis satis esset, ea-
 tenus rerum commutationem necessario fa-
 cerent. In prima igitur societate, hoc est,
 in domo, perspicuum est, commutatione
 non opus esse, sed tum denique, cum iam
 maior societas est : inter illos enim eorundem
 omnium erat communio : hi autem à multis
 semoti ac seiuncti. rursus etiam alia commu-
 nia inter se habebant, quæ pro cuiusque e-
 gestatibus necesse erat inter se impertiri,
 quemadmodum etiam nunc multæ faciunt
 barbaræ nationes : ipsa enim vtilia cum vti-
 libus commutant, nihil amplius : vt vi-
 num pro frumento dantes, & accipien-
 tes : & vnumquidquid aliud tale. Talis igitur
 permutandi ratio neque auersa à natura est,

28. οἰκεία,

Lab. καχ. πω μω π.